



Středoškolská technika 2015

Setkání a prezentace prací středoškolských studentů na ČVUT

CROHNOVA CHOROBA

Markéta Šťáhlavská

Gymnázium Kladno

Nám. E. Beneše 1573, Kladno, 272 01

Poděkování

Děkuji vedoucím práce Mgr. Jaroslavě Klibániové a Mgr. Ivetě Posekané za odborné vedení, cenné rady a podnětné připomínky, nesmírnou vstřícnost, trpělivost, neutuchající podporu a víru v mou práci, společně s časem, který mi v průběhu zpracování práce věnovaly.

Mé speciální poděkování patří též paním profesorkám Mgr. Veronice Nedvědové, Mgr. Lence Smyčkové a RNDr. Lence Absolonové za podporu v mé zálibě v biologii, chemii a potažmo lékařství.

Mé zájmy v anglickém jazyce podporovaly Mgr. Ivana Humlová a PhDr. Zuzana Vosátková (ta mi zkontrolovala přeložení anotace do angličtiny), za což jim velmi děkuji. To, co mi předaly, jsem prakticky zúročila v průběhu zpracování této práce.

Děkuji své současné třídní profesorce PaedDr. Marii Kocálové za provedení jazykové korektury v češtině.

Všem ostatním učitelům, kteří mne za těch pět let na kladenském gymnáziu učí, či učili, chci poděkovat za znalosti a zkušenosti, jenž mi do této chvíle předali a jistě předají v budoucnu.

Nesmím opomenout poděkovat všem svým respondentům celkem tří dotazníků. Bylo náročné zpracovat všechny vaše odpovědi, ale výsledek vážně stojí za to!

Dotazníky, mimo mých vedoucích práce, do tříd distribuovaly Mgr. Jitka Přibilová, Mgr. Milada Pochmanová, Ing. Vladimíra Englišová, Mgr. Lenka Smyčková a Mgr. Martina Ladová, za což jim děkuji.

Srdečné díky patří mé rodině, mým přátelům a blízkým osobám za jejich bezmezný respekt k tomu, co dělám.

Anotace

Crohnova choroba je chronické zánětlivé autoimunitní onemocnění, které se může projevit v jakékoliv části trávicího ústrojí. Patří do skupiny nespecifických střevních zánětů. V teoretické části práce přehledně shrnuji všechny důležité poznatky o této nemoci (klinické projevy, diagnózu, patogenezi, léčbu, komplikace, výzkum a okrajově se zmiňuji o epidemiologii a historii onemocnění). Všechny údaje v teoretické části práce jsem zpracovala na základě výsledků odpovědí respondentů ve dvou dotaznících – jednom od pacientů z České republiky, druhém od pacientů z dalších zemí (dotazníky v kompletní podobě uvádím v praktické části práce). V obou případech byli lidé postihnutí touto nemocí ochotni sdílet své subjektivní prožitky za účelem lepší ilustrace toho, co všechno se může přihodit v životě člověka diagnostikovaného Crohnovou nemocí. Do praktické části práce jsem také zahrнула průzkum znalostí o této nemoci z řad studentů kladenského gymnázia. V závěru práce jsem zařadila také cenné srovnání českého a zahraničního systému gastroenterologie, nastínila jsem možné pokračování výzkumu Crohnovy choroby a situovala jsem zde návrhy, jak zvýšit povědomí veřejnosti o tomto onemocnění, což považuji za nejdůležitější. Současně dokládám, jaké mají znalosti o této nemoci žáci Gymnázia Kladno.

Klíčová slova: Crohnova choroba; nespecifické (idiopatické) střevní záněty; autoimunitní onemocnění; trávicí ústrojí; gastroenterologie

Summary

Crohn's disease is a chronic inflammatory autoimmune disease that can occur in any part of the digestive system. It belongs to the group of IBD – inflammatory bowel disease. In the theoretical part of the work, I clearly summarize all the important knowledge about the disease (clinical symptoms, diagnosis, pathogenesis, treatment, complications, research and I slightly mention the epidemiology and the history of the illness). I processed all statements in the theoretical part according to the results of the respondents' answers in two questionnaires – first from the patients from the Czech Republic, second from the patients from the rest of the world (I placed the questionnaires in their full forms into the practical part of the work). In both cases, the people, who suffer from the disease, have the will to share their personal experiences to illustrate what can happen in the life of a person diagnosed with Crohn's disease. In the practical part, I have also included a survey of the awareness about the illness among the students of Gymnázium Kladno. I've placed a valuable comparison of the Czech and foreign gastroenterology system as the conclusion of the work, as well as intentions for the possible continuation of the research for Crohn's disease and, most importantly, suggestions for increasing public awareness of this illness and I show what do the students of the previously mentioned school know about Crohn's.

Keywords: Crohn's disease; IBD – inflammatory bowel disease; autoimmune disease; digestive system; gastroenterology

OBSAH

Obsah	4
Úvod	5
Metodika	6
1. Teoretická část	7
1.1. Historie	7 – 9
1.2. Epidemiologie	10
1.3. Klinické projevy	11 – 15
1.4. Diagnóza	16 – 18
1.5. Patogeneze	19
1.6. Léčba	20 – 21
1.7. Komplikace	22 – 23
2. Praktická část	24
2.1. Dotazník I – Čeští pacienti s Crohnovou chorobou	25 – 54
2.2. Dotazník II – Zahraniční pacienti s Crohnovou chorobou	56 – 76
2.3. Dotazník III – Povědomí o Crohnově chorobě mezi studenty kladenského gymnázia	77 – 84
Závěr	85
Zdroje	86 – 100

Úvod

Co se vám vybaví, když slyšíte slovní spojení Crohnova choroba? „Obyčejným“ lidem se zřejmě nevybaví vůbec nic. Ti více zasvěcení tématu (mezi něž bude, doufám, po přečtení této práce patřit mnohem více lidí) možná vysloví asociační slova jako střevo, nemocnice, imunita, jídlo, bolest, stres a mnohá další. Pokud v tuto chvíli tápete v tom, co jsem tím chtěla říci, tak vězte, že toto dílo vám (snad) pomůže tuto symbolickou řeč dešifrovat. Podrobněji vás seznámím s tím, co obsahuje.

Metodika

Mým hlavním záměrem, cílem práce, je seznámit širší, „laickou“ veřejnost s tímto onemocněním formou publikace novinového článku, přednášky na mé škole – Gymnáziu Kladno – a svou aktivitou (příspěvky, nebo komentáři) na internetových stránkách (českých, i zahraničních) sdružujících pacienty s Crohnovou chorobou a navrhnout, jak pomoci konkrétním lidem diagnostikovaným touto nemocí s konkrétními problémy (ty jsou mnohdy velmi rozličné) rychlým a účinným způsobem, v němž může více lidí najednou nalézt opěrný bod k řešení svého problému. Rozdělila jsem proto tuto práci na část teoretickou, ve které lze nalézt komplex informací o této nemoci, a praktickou s průzkumem povědomí o Crohnově chorobě mezi svými vrstevníky ze školy a s dotazníky pro pacienty z České republiky i ze zahraničí, které ilustrují, jaké to je, když se člověk potýká s Crohnem. Na základě těchto podnětů jsem navrhla postupy pro zkvalitnění života pacientů s Crohnovou chorobou.

V dnešní době panuje relativně dobré povědomí ohledně cukrovky, autismu, celilakie, deprese, Alzheimerovy choroby; různých typů rakoviny, postižení, alergie a dalších problémech, jenž mohou člověku velmi znepríjemnit život. Přestože Crohnova choroba není problémem, jenž by vznikl v průběhu posledních let, zažívá aktuálně nemalý přírůstek pacientů a proto je důležité, tedy alespoň dle mého názoru, o něm mluvit a vědět alespoň ty nejzákladnější informace. V současné době je totiž součástí žebříčku nejběžnějších chorob na světě.

Zdroj informace:

[1]: List Of Common Diseases: Most Common Illnesses. In: *Ranker* [online]. 2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://www.ranker.com/list/list-of-common-diseases-most-common-illnesses/diseases-and-medications-info>

Téma práce pro mne opravdu nebylo obtížné vybrat, jelikož sama Crohnovou chorobu trpím (respektive pociťuji symptomy nemoci – někdy více, někdy méně, někdy skoro vůbec) od podzimu roku 2010. Podklady, jenž jsem zpracovala, mi budou zajisté velmi užitečné. Především při již zmíněném psaní článku do novin a zpracování materiálu pro prezentaci povídání o Crohnově chorobě v Gymnáziu Kladno. Zúročím je také ve své, doufám, budoucí lékařské praxi. Tato práce mi umožňuje moje onemocnění lépe poznat a tím pádem se lépe vyrovnat s jeho nevléčitelností – vždyť se přeci říká, že když člověk něco lépe pozná, má z toho menší strach...

V této práci, kde se zabývám Crohnovou chorobou, chci pokračovat i v příštím ročníku. Uvažuji o možném vyhodnocení využití léků a jejich léčebné účinnosti, nebo vyhodnocení léčby Crohnovy choroby v různých gastroenterologických zařízeních v ČR.

1. Teoretická část

1.1. Historie

Nespecifické střevní záněty je skupina chronických¹ zánětlivých onemocnění trávicího traktu s hojnými mimostřevními projevy. Do této skupiny patří Crohnova choroba a ulcerózní kolitida².

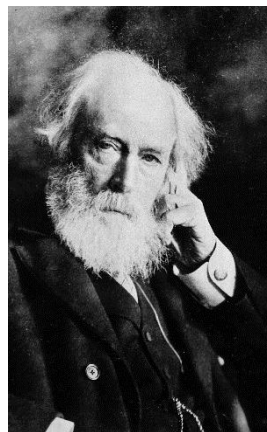
Jako první popsal nespecifické střevní záněty G. B. Morgagni (1682 – 1771), italský anatom, zakladatel moderní anatomické patologie (pro tento lékařský obor se v dnešní době užívá zkrácený název patologie)³.

Obrázek číslo 1: G. B. Morgagni



Roku 1875 britský životopisec a lékař S. Wilks společně se svým přítelem, také doktorem, W. Moxonem, určili původ tohoto onemocnění jako neinfekční.

Obrázek číslo 2: S. Wilks



V roce 1913 dosavadní poznatky doplnil a zveřejnil skotský lékař T. K. Dalziel, ale pouze v nevelkém rozsahu.

¹ nevléčitelných, s vleklým a dlouhým průběhem

² rozdíl mezi těmito dvěma onemocněními a vysvětlení názvu choroby ulcerózní kolitida je uvedeno v podkapitole 1.3 Klinické projevy

³ moderní (současná) anatomická patologie (patologie) = lékařský obor zabývající se chorobnými jevy a pochody v živých bytostech, které mají negativní dopad na kvalitu jejich života; anatomie = nauka o stavbě živých bytostí

Obrázek číslo 3: T. K. Dalziel



Polský chirurg A. Leśniowski v roce 1904 jako první přesně určil úsek trávicí trubice, kterou nejčastěji tato choroba postihuje – koncovou část tenkého střeva. Proč se tedy nejmenuje podle něj? Jednoduše, jelikož počáteční písmeno jeho příjmení je v abecedním pořádku umístěno až za písmenem jména muže, jenž přišel poprvé do styku s chorobou skoro o 30 let později, ale dokázal ji ještě přesněji určit, a to u 14 pacientů. Do této doby se choroba jmenovala dle jména Leśniowského, v doslovném překladu „choroba, jež postihuje konečnou část tenkého střeva“. V Polsku se do dnešní doby můžete setkat s názvem Leśniowského-Crohnova choroba.

Obrázek číslo 4: A. Leśniowski



Onemocnění tedy nese název podle jména amerického gastroenterologa⁴ B. B. Crohna, jenž ji dokázal v roce 1932 zatím nejpřesněji diagnostikovat, u série pacientů v oblasti napojení tenkého střeva ke slepému.

Obrázek číslo 5: B. B. Crohn



⁴ gastroenterologie = lékařský obor zabývající se prevencí, diagnostikou a léčbou chorob trávicího ústrojí

Ve dnech 1. až 7. prosince 2011 se konal první, tzv. Crohn's And Colitis Awareness Week (Týden osvěty Crohnovy choroby a ulcerózní kolitidy), který byl uzákoněn Kongresem USA s cílem zvýšit povědomí o těchto dvou chorobách, podpořit jejich výzkum a najít lék, který by pacienty uzdravil. V průběhu let se začal slavit nejen ve Spojených státech amerických, ale i po celém světě, Českou republiku nevyjímaje. Jeho symbolem je fialová stuha, která představuje boj s mnoha nemocemi, mimo jiné i s nespecifickými střevními záněty.

Obrázek číslo 6: Fialová stuha – Symbol boje s nespecifickými střevními záněty



1.2. Epidemiologie

Jak jsem již zmínila, tak Crohnova choroba není nemocí, která by se objevila u pacientů teprve v posledních letech, ale přesto se v poslední době rapidně přibývá nových nemocných. Pojďme si objasnit zásadní záležitosti ohledně výskytu Crohnovy choroby na planetě Zemi a faktorů, které tento výskyt podmiňují a přímo ovlivňují. Zaměřme se na následující otázky – jsou Crohnovou chorobou častěji postiženi muži, nebo ženy? U jaké věkové skupiny se nejčastěji vyskytuje? Na jakém světovém kontinentu se nalézá nejvíce lidí diagnostikovaných touto nemocí? Kteří lidé mají větší riziko onemocnění Crohnovou chorobou?

Incidence⁵ Crohnovy nemoci je přibližně 4 až 9 případů na 100 000 obyvatel Země za rok. Prevalence⁶ je 27 až 48 případů na 100 000 obyvatel Země za rok. Celkový počet onemocnění za období posledních dvaceti let stoupá. Obě pohlaví jsou postižena stejnou mírou. Zároveň byl prokázán vyšší výskyt v rámci příbuznosti v rodinách, či etnických skupinách. Jako příklad lze jmenovat vyšší výskyt nemoci u aškenázských židů (Židů, jejichž předci pocházejí ze střední a východní Evropy). Lidé se světlou kůží mají riziko onemocnění dvojnásobně vyšší než lidé s kůží tmavou.

Různé zdroje uvádějí různou míru výskytu, např. na základě populační studie, provedené v Norsku a v USA byla pozorována incidence Crohnovy nemoci v 6 až 7,1 případu na 100 tisíc obyvatel Země za rok (v České republice přibližně 1,6 až 2 pacienti – obyvatelé České republiky – za rok). Bylo zjištěno, že nemoc je rozšířenější v severních zemích a převažuje dokonce v severních oblastech v rámci stejné země. Výskyt Crohnovy nemoci je podle této studie 6 případů na 100 000 obyvatel v Severní Americe, kde nemocí celkem trpí 400 000 až 600 000 lidí a podobná incidence se předpokládá v Evropě, nižší potom v Asii a Africe.

V souvislosti s věkem se tato nemoc vyskytuje nejvýrazněji ve dvou kategoriích, a to u teenagerů a mladých po 20. roku života (zejména v kategorii 16 – 35 let) a potom výskyt opět zesiluje u osob v rozmezí věku 50 až 70 let. Maximum postižených je ale mezi 15 – 30 lety věku.

Obrázek číslo 7: Mapa světa



Zdroje informací:

- [1]: Prof. MUDr. PETR DÍTĚ, DrSc.; Interní gastroenterologická klinika, FN MU Brno. *Nejčastější zánětlivá střevní onemocnění*. 2001. Dostupné z: www.prakticka-medicina.cz / Interní medicína pro praxi (2001 / 10)
- [2]: Crohnova nemoc – Epidemiologie. In: *Wikipedia: The Free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: http://http://cs.wikipedia.org/wiki/Crohnova_nemoc#Epidemiologie

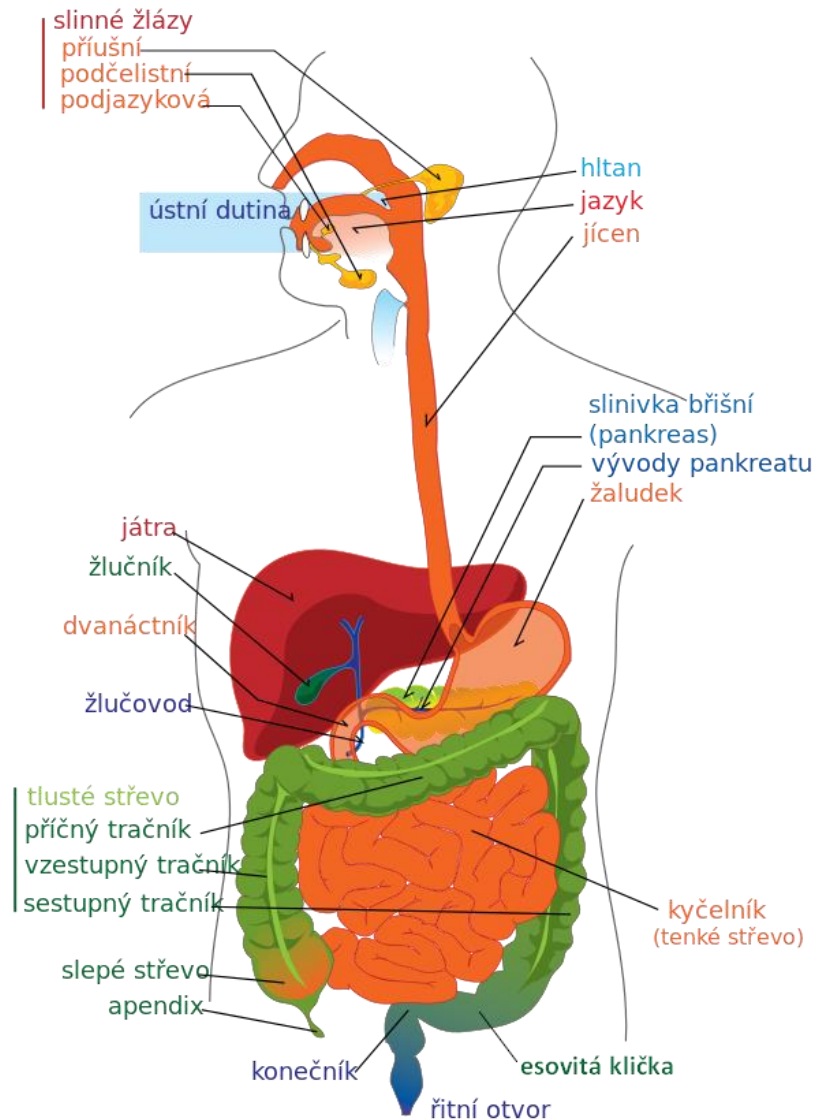
⁵ „nemocnost“, počet nových případů onemocnění hlášených za určité časové období (v tomto případě u všech obyvatel planety Země)

⁶ poměr počtu všech existujících případů daného onemocnění k počtu obyvatel v dané lokalitě ve sledovaném časovém období

1.3. Klinické projevy

Řada pacientů s Crohnovou chorobou má její příznaky již řadu let před stanovením diagnózy.

Obrázek číslo 8: Schéma trávicí soustavy člověka



Crohnova choroba může napadnout kteroukoliv část trávicí soustavy člověka a není infekční, je dána určitou genetickou odchylkou konkrétního jedince, která do této chvíle není přesně popsána. Usuzuje se, že se jedná o autoimunitní onemocnění (organismus pacienta není schopen správně identifikovat škodlivý patogen (= „vetřelec“) v části svého imunitního systému, a tím pádem ničí sám sebe, aby se ujistil, že patogen určitě zničil; zánět je nevyhnutelná komplikace této přehnané imunitní reakce, přímo ovlivňuje a mění stavbu trávicího traktu (k horšímu) a zapříčiňuje další, závažnější zdravotní obtíže; prevence a vznik této reakce lidského těla nám není doposud známý. Množství klinických příznaků je tedy přímo úměrné hladině zánětu v organismu pacienta.

Samozřejmě, že „vetřelec“ může napadnout jakoukoliv část lidského těla, ale chce organismus oslabit tak, aby ho co nejvíce poškodil a k tomu ještě za co nejkratší možnou dobu. Proč si tedy vybírá trávicí trakt, konkrétně střevo? Protože přibližně 70% lidského imunitního systému sídlí právě ve střevě. Střevo má totiž mimo trávení potravy mnoho dalších funkcí. Například hraje velice důležitou roli při vytváření imunitního systému člověka proti patogenům. Na obranné funkci střeva se podílí tři složky – střevní mikroflóra, střevní sliznice a střevní imunitní systém. Tato sada složek ve střevě je zřejmě díky genetické (negativní) odchylce odlišná u pacienta a zdravého člověka, má tedy větší předpoklad k přehnané autoimunitní reakci. Ta má jako svůj přímý důsledek zánět, který může zapříčinit další zdravotní komplikace. Je důležité si uvědomit všechny tyto spojitosti.

Existuje mnoho způsobů dělení (klasifikace) pacientů s tímto onemocněním, dle různých kritérií.

Typy Crohnovy nemoci podle komplikací vytvořených ze zánětu

1. Stenózující – důsledkem zánětu je zesílení stěny a zúžení průsvitu střeva, z toho vyplývá neprůchodnost střev, či jejich úplná neprůchodnost (stenóza = zúžení průsvitu dutého orgánu, nejčastěji střeva a jícnu)
2. Fistulující – zánět proniká celou tloušťkou stěny střeva, dochází ke slepení střeva a vzniku fistulí (česky píštělí = patologickým propojením mezi orgány – u Crohnovy choroby buď mezi střevními kličkami navzájem, či střeva s okolními orgány, třeba močovým měchýřem a pochvou), v některých případech může dokonce vyústit na povrch těla
3. Abscedující – zánět utváří chorobnou ohraničenou dutinu vyplněnou hnisem (absces), dle mého mínění – nejzávažnější forma onemocnění; absces se prakticky vždy musí odstranit chirurgicky, aby se včas zabránilo celkové otravě organismu, občas se volí metoda punkce jehlou (= vysátí obsahu – hnisu z dutiny abscesu), z níž plyne nevýhoda, že ohraničený „obal“ abscesu zůstává neporušený v těle a v mnoha případech tuto metodu nelze použít, protože absces je mnohdy moc tvrdý a zkrátka jej nelze propíchnout, nebo je příliš velký a i ta největší jehla by ho celý opatrně nepropíchnula; zákrok se provádí v celkové anestezii
4. Zánět omezený pouze na střevní stěnu bez vzniku stenózy, píštěle, či abscesu

Dělení Crohnovy choroby dle lokalizace v rámci trávicího ústrojí

Tabulka číslo 1: Názvy částí tlustého a tenkého střeva (v češtině a latině)

Český název	Latinský název	Konkrétnější popis této části trávicího traktu
Kyčelník	Ileum	Poslední, nejdelší část tenkého střeva
Terminální ileum	–	Konečná část tenkého střeva před jeho vyústěním do tlustého (přechodná část mezi tlustým a tenkým střevem)
Tračník	Colon	Hlavní část tlustého střeva, sestává z tračníků vzestupného, příčného, sestupného a esovité kličky
Konečník	Rectum	„Rovné střevo“, poslední část trávicí trubice
Řitní otvor	Anus	Vyústění konečného oddílu trávicí soustavy (konečníku) na povrch těla, primární účel = vyměšování výkalů (defekace)
Dvanáctník	Duodenum	Horní části tenkého střeva
Lačník	Jejunum	

1. Ileitida – Crohnova nemoc napadá kyčelník (ileum), většinou přechodnou část mezi tlustým a tenkým střevem – terminální ileum (terminální ileitida); ve 30% případů je postižena pouze tato oblast
2. Kolitida – postižení tlustého střeva, v tomto případě je velmi komplikované odlišit Crohnovu nemoc od ulcerózní kolitidy, která napadá také tento úsek střeva; ve 20% případů je postižena pouze tato oblast tlustého střeva
3. Ileokolitická forma (ileokolitida) – postiženo tenké i tlusté střevo, ale ne v oblasti terminálního ilea (přechodné oblasti mezi tenkým a tlustým střevem); tato forma se objevuje až v 50% případů
4. Perianální forma (v okolí řitního otvoru) – postižená oblast = kolem konečníku a řitního otvoru, často spojená s tvorbou píštělí či abscesů
5. Ostatní – jakákoliv jiná oblast trávicího traktu (jmenovitě žaludek, dvanáctník, lačnick...)

Projevy Crohnovy choroby v trávicí soustavě

- Bolesti v oblasti břišní dutiny (konkrétně břicha, žaludku, konečníku, svalů – v tomto případě obecně i jinde po těle), svalové křeče, fibróza (vazivové ztlustění střevní stěny) – tyto komplikace jsou nejčastěji vyvolané stenózou (= zúžením průsvitu střeva); pokud se k bolesti přidává i nevolnost a zvracení, ukazuje na možnou neprůchodnost střev
- Průjem – jeho povaha závisí na postižené oblasti střeva (ovlivňuje sílu průjmu, příměs průjmu – například hlen, krev; jeho četnost za den, objem průjmu, konzistenci průjmu); fekální inkontinence (nechopnost kontroly stolice) je typická pro perianální formu Crohnovy nemoci (objevující se v okolí řitního otvoru)
- Krev ve stolici – méně častá, než u ulcerózní kolitidy, většinou nebývá výraznější u ileitidy (Crohnova nemoc napadá kyčelník), naproti tomu u kolitidy (Crohnova nemoc napadá tlusté střevo) může být krvácení značné
- Perianální projevy – svědění, bolest, zarudnutí v oblasti konečníku; náznak vzniku zánětů, lokálních srůstů, píštělí, či abscesů v této oblasti
- Postižení žaludku – bolest při polykání (odynofagie), bolest břicha, zvracení
- Zánětlivé onemocnění žlučovodu – vzácné, vyskytuje se méně často, než ve spojení s ulcerózní kolitidou
- Jiné příznaky – tvorba aft v ústní dutině, nadýmání

Projevy Crohnovy choroby na celkovém stavu člověka

- Teplota – většinou nižší, do 38.5 °C; při vážné komplikaci (např. abscesu) může být i vyšší
- Úbytek na hmotnosti – jeho příčinou je většinou snížení příjmu potravy, jelikož pacient se cítí lépe, pokud není nasycen a nemusí „dráždit“ a zaměstnávat svůj trávicí trakt; pacient může být postižen poruchou vstřebávání živin, pokud je jeho nemoc rozšířena v oblasti tenkého střeva
- Růstové poruchy – projeví-li se nemoc v období puberty, charakteristickém rychlým růstem jedince, dochází až u 30% dětských pacientů s touto nemocí k těmto problémům; po dosažení fáze remise obvykle dochází ke kompenzaci růstového defektu (jedinec se navrátí zpět do svého růstového tempa, ba dokonce roste ještě rychleji)

Crohnova choroba je typická střídáním tzv. klidové fáze (*remise*), ve které pacient nepocítuje vůbec žádné, či minimální klinické příznaky nemoci. Nemoc je stále přítomna, ale pacient se plně navrácí ke svému původnímu fungování před vypuknutím onemocnění. Spontánní remise znamená, že došlo k vymizení příznaků samovolně a bez specifické léčby (například za pomoci užití léků).

Opakem remise, někdy přezdívaná „noční můra Crohnaře“ (pacienta s Crohnovou chorobou, nebo chcete-li zkráceně s Crohmem) je tzv. *relaps*. Tento pojem znamená doslova znovuvzplanutí nemoci. Není jasný jeho spouštěcí mechanismus. Pacient se znovu potýká s tím otřesným stavem, kdy ho nemoc naposledy pořádně zasáhla a zkomplikovala mu život. V tuto chvíli musí omezit veškeré aktivity a všechny své síly soustředit na dosažení stavu remise („uspat Crohna“). Někdy tak lze učinit pouhým potlačením klinických příznaků třeba pomocí léků, někdy chirurgickým řešením vážné komplikace, jež z nich vyústila (např. absces = ohraničená dutina vyplněná hnisem).

Reaktivací se nazývá situace, kdy zánět znovu vzplane v úseku trávicí soustavy, který již byl zánětem někdy v minulosti poškozený. Stává se tak často po vysazení léčebné terapie. Stav, kdy zánět napadne tu část trávicího traktu, jež dosud postižena nebyla, nazýváme *recidivou*. Termín *rekurence* můžeme použít v okamžiku, kdy se i po chirurgickém odstranění veškeré postižené tkáně na střevní sliznici opět objeví zánětlivé změny.

Crohnova choroba je nevléčitelná a dá se pouze více, či méně úspěšně různými prostředky uvést do stavu remise. Bohužel, k dnešnímu dni nelze docílit stavu nekonečné remise a pacienti, leč „zdraví“ (v remisi), nad sebou stále mají nejistou budoucnost v podobě dalšího možného, nevidno jak dlouhého, relapsu. V životě pacienta se může vystřídat několik různě dlouhých období remisí a relapsů (v řádu dne až desetiletí), při kterých pocítuje někdy více a někdy méně klinické příznaky, které vedou k vážnějším zdravotním komplikacím.

Projevy Crohnovy mimo trávicí soustavu

- Postižení očí
 - Iritida, iridocyklitida – zánětlivé onemocnění duhovky, nebo celé uvey⁷
 - Episcleritida – vážné zánětlivé onemocnění očního bělma
- Postižení opěrné soustavy
 - Artritida – obvykle postižení jednoho až dvou větších kloubů nebo většího počtu malých kloubů (například spodní části páteře v oblasti kříže)
 - Bechtěrevova nemoc – chronické zánětlivé onemocnění především páteřních obratlů
 - Osteoporóza (řídnutí kostí) v důsledku nedostatku vápníku, vitamínu D, či celkově nedostatečné výživě
- Kožní projevy
 - Zánět podkoží
 - Bolestivé, hnisavé kožní projevy
- Hematologické projevy (krev)
 - Vznik krevních sraženin, větší tendence ke srážení krve při aktivním zánětu (může zapříčinit i závažnější problémy, např. trombózu a plicní embólii)
 - Rozpad červených krvinek v důsledku jejich napadání imunitním systémem jedince

⁷ česky žilnatka; jedná se o souhrnné označení vnitřní části oka, která čítá cévnatku, duhovku a řasnaté tělísko; zajišťuje výživu oka

Do skupiny nespecifických střevních zánětů patří mimo Crohnovy choroby i ulcerózní kolitida (vředovitý zánět tlustého střeva).

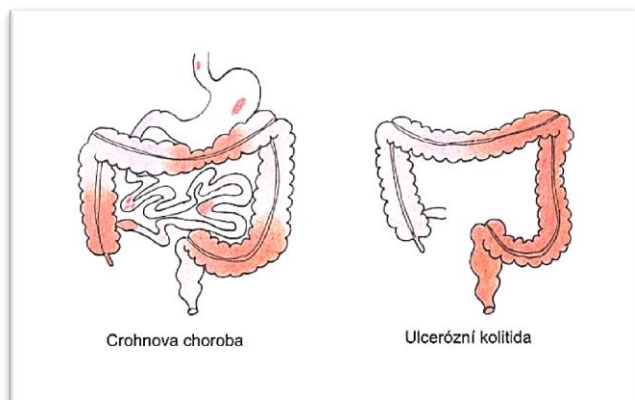
Rozdíly mezi Crohnovou chorobou a ulcerózní kolitidou

Ve srovnání s ulcerózní kolitidou jsou počáteční symptomy Crohnovy choroby nemoci méně zřetelné.

Tabulka číslo 2: Rozdíly mezi Crohnovou chorobou a ulcerózní kolitidou

Aspekt	Crohnova nemoc	Ulcerózní kolitida
Postižení terminalního ilea (přechodného úseku tenkého a tlustého střeva)	Běžně	Zřídka
Postižení tlustého střeva	Obvykle	Vždy
Postižení konečníku	Zřídka	Obvykle
Postižení řitního otvoru	Běžně	Zřídka
Postižení žlučových	Nižší míra	Vyšší míra
Vzhled střeva po vyšetření diagnostickou metodou	Střídání zánětem postižených a nepostižených úseků, ztlustění střevní stěny	Nepřetržitý postup zánětu od ústní dutiny až k řitnímu otvoru, vymizení haustrace (= přirozených výčnělků na střevě)
Rozsah zánětu	Nestejnorodý, skvrnitý výskyt zánětu	Souvislé plochy zánětu
Hloubka zánětu	Může zasahovat hluboko do tkáně střeva	Zpravidla menší, na povrchu
Vznik fistulí (píštělů) – srůstů	Běžně	Zřídka
Stenóza (zúžení) střeva	Běžně	Zřídka
Účinnost operačního zákroku	I po odebrání napadené tkáně se nemoc často vrací (rekurence)	Po operaci obvykle dochází k uzdravení
Zvýšené riziko pro kuřáky	Ano	Ne
Zvýšené riziko vzniku karcinomu (zhoubného nádoru)	Ne	Ano

Obrázek číslo 9: Crohnova choroba versus ulcerózní kolitida (lokalizace v trávicím traktu)



1.4. Diagnóza

Diagnóza Crohnovy choroby je obtížná a opírá se o celou řadu pomocných vyšetření. Mnohdy trvá dlouhou dobu, než je stanovena přesně a správně.

Biochemické vyšetření (krevní obraz)

Krevní obraz je potřeba pro stanovení možné *chudokrevnosti*⁸, která může být způsobena buď ztrátou krve, nebo nedostatkem *vitamínu B₁₂*. Nedostatek vitamínu B₁₂ je sledován zejména při postižení kyčelníku (ilea). Právě v zde je vitamín totiž vitamín B₁₂ vstřebáván. Zajišťuje správnou funkci krvetvorby.

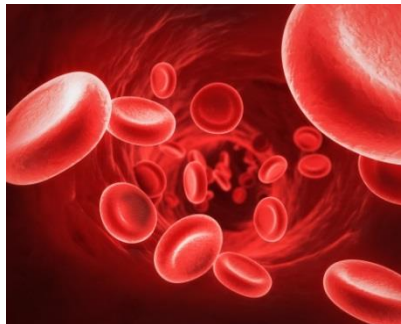
Někteří pacienti musí brát doplňky stravy obsahující tento vitamín, jelikož ho kvůli chudokrevnosti postrádají a zároveň ho jejich tělo špatně vstřebává, protože mají postižený kyčelník.

Chudokrevnost jako taková se dá částečně léčit užíváním minerálních přípravků se *železem* (*hemoglobin* – krevní barvivo, které se skládá ze železnatého kationtu). Spoustě pacientům ale tyto přípravky zkrátka nedělají dobře (způsobují například zvracení a nespecifickou bolest v oblasti žaludku), jelikož vstřebávací funkce jejich střev je geneticky poškozena a tyto přípravky se jednoduše násilně snaží železo dostat a zároveň účinně vstřebat do jejich organismu. Příмым důsledkem chudokrevnosti je bledá kůže (krevní cévy roznáší krev těsně pod kůží a pokud tuto červenou tekutinu neroznáší, nebo roznáší v menší míře, kůže pacienta je bělejší) a únava (tu zapříčiňuje samotný nedostatek železa v organismu).

K monitorování aktivity *zánětu* se používá především stanovení *CRP* a sedimentace. C-reaktivní protein⁹ je bílkovina indikující hladinu akutního zánětu, jedná se o vysoce citlivý a spolehlivý ukazatel hladiny zánětu v celém organismu (zvýšené CRP má i „běžný smrtelník“, pokud má třeba chřipku). Číselná hodnota CRP dokáže určit nejen to, jakou mírou je organismus postihnut zánětem, nýbrž i jestli má jedinec nějaký problém v organismu (*infekci*), dokáže spolehlivě určit, zda se jedná o infekci bakteriálního, či virového původu (prakticky napomáhá rozhodnutí lékaře, zda u pacienta začít s léčbou antibiotiky, či antivirotiky).

Dále se sleduje *sedimentace* – rychlost poklesu červených krvinek ve vzorku nesrážlivé krve. Při existenci zánětu v organismu je její číselná hodnota vyšší (sedimentace je rychlejší, červené krvinky se shlukují, stávají se tím pádem těžšími a klesají rychleji ke dnu), u zdravých lidí má nízkou číselnou hodnotu (sedimentace je pomalejší, červené krvinky tvoří menší shluky, proto padají pomaleji ke dnu). Tento, druhý zmíněný pohyb odpovídá jejich přirozenosti – červené krvinky mají přeci za úkol přenášet krev po cévách do všech koutů lidského těla. Potřebují se tedy pohybovat směrem dopředu, a ne dolů. Sedimentace se nejčastěji udává v milimetrech za hodinu.

Obrázek číslo 10: Červené krvinky (erytrocyty)



⁸ chudokrevnost = snížený počet červených krvinek a množství krevního barviva (hemoglobinu) v krvi

⁹ CRP se nazývá podle své schopnosti srážení se složitým cukrem pneumokoku (původce bakteriální infekce)

Kolonoskopie

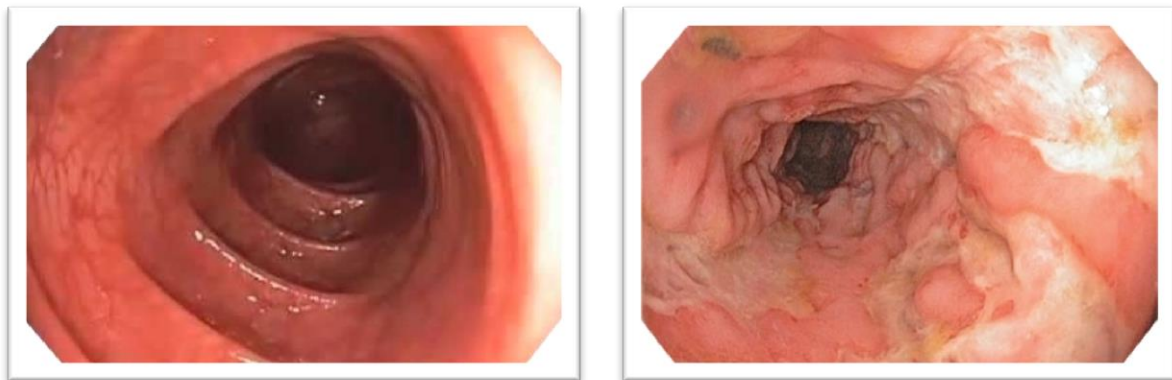
Společně s krevním obrazem se jedná o nejčastější dvě nejčastější diagnostické metody Crohnovy choroby, i když každá z nich zkoumá nemoc z jiného úhlu pohledu.

Jedná se o metodu vyšetření tlustého střeva, případně tenkého střeva, endoskopem (optickým přístrojem k vyšetřování tělních dutin a dutých orgánů). Provádí se při podezření na hemoroidy (cévní struktury za řitním otvorem, které ovlivňují kontrolu vyprazdňování), zánětlivé a nádorové onemocnění tlustého střeva. Lékař může takto nejen diagnostikovat jakékoliv známky zánětu, polypy (výrůstky na sliznici střeva), nebo nádory, ale i odebrat vzorky tkání pro mikroskopické vyšetření střevní tkáně, nebo provádět menší léčebné zákroky.

K vyčištění střeva před zákrokem se zpravidla užívá projímadla. Vyšetření je v současné době pro pacienta již dobře snesitelné. Standardem je injekční podání léků k celkovému zklidnění a utlumení bolesti před výkonem. Případně je možno vyšetření provést i v celkové anestezii (tak se vždycky činí u pacientů do 18 let věku). Bezprostředně po kolonoskopii se pacient dozvídá výsledek vyšetření. Podle premedikace (= kombinace léků, které mu byly před zákrokem podány) buď zůstává nějakou dobu sledován na gastroenterologickém nemocničním pracovišti, nebo ho někdo odveze domů, nesmí totiž po určitou dobu vykonávat činnosti vyžadující větší pozornost (řízení motorového vozidla či obsluha stroje).

Obrázek číslo 11 & 12:

Kolonoskopie zdravého střeva (vlevo) / pacienta s Crohnovou chorobou (vpravo)



Vyšetření tenkého střeva

Protože kolonoskopie, ani gastroskopie (lékářská vyšetřovací metoda, která využívá endoskopu – gastroskopu k vyšetření horní části zažívacího traktu – jícnu, žaludku a horní části dvanáctníku) neumožňují pohled do většiny tenkého střeva a endoskopické vyšetření tenkého střeva je méně dostupné a celkově náročnější, používají se nejčastěji vyšetření s použitím rentgenového záření. Pacientovi se podá suspenze (různorodá směs, jež vzniká rozptýlením částic pevné látky v kapalině) rentgenkontrastní (rentgenové záření pohlcující) látky (např. síranu barnatého, nebo sloučenin jódu) a v průběhu trávení se pořizují rentgenové snímky břišní dutiny, nebo se snímkuje pomocí počítačové tomografie (CT) a magnetické rezonance (MRI). Vznikají tak postupné obrazy tenkého střeva, které umožňují identifikaci míst s pravděpodobným zánětlivým onemocněním podle viditelného zúžení, nebo ztlustění střevní stěny.

Počítačová tomografie také umožňuje zjištění dalších nitrobřišních komplikací způsobených Crohnovou nemocí, zvláště abscesů (ohraničená dutina vyplněná hnisem), může odhalit i mechanické zaškrcení střeva (ileus) a píštělí (vzájemné nežádoucí propojení střevních kliček, nebo střeva s dalším orgánem v břišní dutině, například močovým měchýřem). Magnetická rezonance se na druhou stranu používá většinou jako doplňková diagnostická metoda.

Kapslová endoskopie

Kapslová endoskopie spočívá v tom, že pacient spolkne malou kapsli s kamerou, která pořizuje záběry v průběhu průchodu celou trávicí soustavou. V případě Crohnovy nemoci se používá v případě podezření postižení tenkého střeva v místech, kde nemůže být nasazena klasická kolonoskopie, či gastrooskopie.

Obrázek číslo 13: Kapsle (kapslová endoskopie)



Irigografie

Tato metoda se zřídka používá v případě Crohnovy nemoci jako rentgenové vyšetření tlustého střeva po zavedení kontrastní látky konečníkem. Využívá se pro identifikaci anatomických abnormalit v místech s výrazným zúžením průchodnosti tlustého střeva, kde nelze použít metodu kolonoskopie. Rovněž se aplikuje pro zjištění fistulí (píštělí) v oblasti tlustého střeva.

1.5. Patogeneze

V této podkapitole se zaměřuji na to, jaké závěry vyvodili lékaři, kteří studovali nauku o mechanismech vzniku nemoci – patogenezi, v souvislosti s Crohnovou chorobou.

I když příčina Crohnovy nemoci není přesně známa, patogeneze této nemoci zahrnuje genetické a environmentální faktory:

Imunitní systém

Abnormální projevy v imunitním systému často provázejí vznik Crohnovy nemoci. Lékaři v souvislosti s touto nemocí vytvářejí různé hypotézy, které přesněji popisují, jak střevní buňky reagují na tvorbu zánětu v organismu. Také proto, že střevní prostředí obsahuje velký počet rozličných bakterií, může řada z nich vyvolávat infekce a být tak rizikovým faktorem, či příčinou vzniku Crohnovy nemoci. V tomto bodě je nutno podotknout, že do dnešní doby není nikomu znám přesný spouštěcí mechanismus Crohnovy choroby, a tak jsou výše uvedené závěry pouze méně, či více přesnými domněnkami, hypotézami. Jinými slovy, Crohnova choroba je neinfekční onemocnění, které je dáno doposud přesně nedefinovanou genetickou odchylkou.

Obrázek číslo 14: Imunitní systém



Prostředí

Řada vlivů spojených s životním prostředím a životním stylem může také zvyšovat riziko onemocnění Crohnovou nemocí. Mimo jiné lze jmenovat:

- stravu složenou z velkého množství tučných, či předupravených jídel (může výrazně zvyšovat riziko onemocnění a tvorby komplikací, proto by se pacienti s Crohnovou chorobou měli, nejlépe po celý svůj život, držet odlehčeného, střídmeho a dietního jídelníčku)
- kouření
- hormonální antikoncepci
- stres

1.6. Léčba

Průběh léčby pacienta s Crohnovou chorobou prakticky sestává ze dvou fází: v první fázi je třeba léčit akutní příznaky onemocnění. Protože Crohnova nemoc je nemocí, kterou se v drtivé většině případů nedaří vyléčit absolutně, je ve fázi druhé třeba rozsah onemocnění udržovat na minimální úrovni, v tzv. remisi (období bez klinických příznaků).

Při léčbě se nejprve nasazují protizánětlivé léky s cílem potlačení zánětu. Skupiny medikamentů, které se běžně používají k léčbě Crohnovy choroby jsou aminosalicyláty (základní léky pro útočnou a udržovací léčbu nemocných s Crohnovou chorobou), kortikosteroidy a imunosupresiva (tlumí imunitu, a tím zároveň i tvorbu zánětu). Antibiotika se podávají jen v případě infekčních komplikací. V případě srůstů znemožňujících průchodnost střev, tvorby abscesů (zapouzdřených ložisek s hnisem uvnitř), či pokud organismus v přiměřené době nereaguje na léky, může dojít k nutnosti operačního zákroku. Vcelku často se užívá tzv. biologická léčba, jenž má protizánětlivý účinek.

Poté, co se v průběhu léčby dosáhne klidového stádia (remise), je cílem udržování tohoto stavu a zamezení nového, opětovného propuknutí nemoci.

Vzhledem k hojným vedlejším efektům medikamentózní léčby je třeba se vyvarovat dlouhodobého užívání kortikosteroidů, které mají mnoho nežádoucích a velmi nepříjemných vedlejších účinků. I přesto, že je řada pacientů schopna udržet remisní stav nemoci pouze pomocí aminosalicylátů, mnozí z nich potřebují užívat léky na potlačení funkce imunitního systému, imunosupresiva. Ta mají méně nežádoucích účinků a většinou se nasazují u pacientů s méně vážným klinickým stavem.

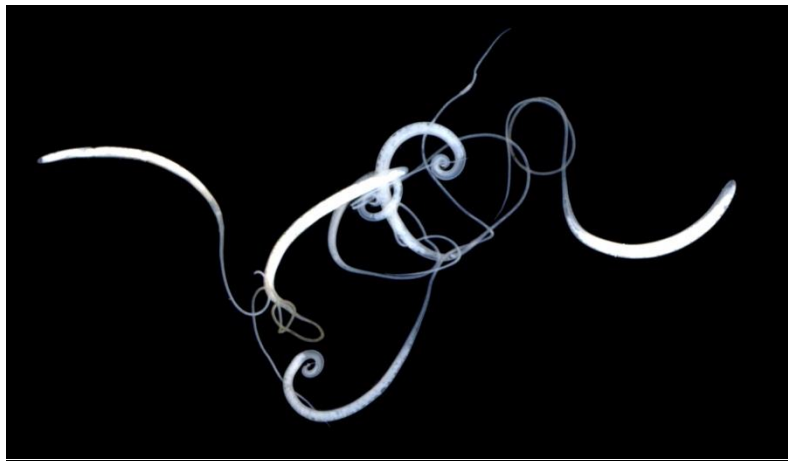
Obrázek číslo 15: Léky



A co když je nutná chirurgická terapie? Operace je prováděna pouze v těch nejvíce komplikovaných případech nemoci, nebo tehdy, pokud organismus nereaguje na léky a nemoc je lokalizována pouze v jedné oblasti, která může být odoperována. Často se operuje v případech striktury / stenózy (zúžení střeva), fistule (píštěle – nežádoucího spojení střevních kliček, či střevní kličky a dalšího orgánu v břišní dutině, nebo jejím okolí), iley (neprůchodnosti střeva), rakoviny tlustého střeva (tenkého střeva, konečníku, apendixu...). V případě stenózy se provádí rozšíření postiženého místa. V ostatních případech je třeba provést resekční zákrok, tedy odebrat postiženou část střeva a spojit jeho zdravé části. Resekce sice vyřeší akutní problém, nýbrž neléčí Crohnovou nemoc, která se obvykle později projeví v jiných, dříve nenapadených oblastech střev.

Léčba se samozřejmě nespokojuje pouze s těmito „konzervativními“ metodami. Jeden z nejnovejších (a též nejkontroverznějších) způsobů alternativní léčby Crohnovy choroby je za pomoci kontrolované infekce pacientů červem tenkohlavcem prasečím. Tato terapie byla už mnohokrát označena za úspěšnou, dokonce v několika na sobě nezávislých klinických studiích. Podobné úspěchy slaví transplantace stolice od zdravého člověka pacientu s Crohnovou chorobou. Nutno podotknout, že na tyto léčebné metody se mnozí pacienti i ostatní veřejnost dívá skrze prsty; bohužel, pouze kvůli jejich „neestetičnosti“. Nemocný člověk ale dá jistě cokoliv za to, aby se mu ulevilo a jeho klinický stav se zlepšil. Nejsem tedy radikálně proti nim. Naopak, jeví se mi jako vhodné alternativy nejen v léčbě Crohnovy nemoci, ale i dalších autoimunitních nemocí.

Obrázek číslo 16: Tenkohlavec prasečí



Ovlivňuje způsob stravování vznik, nebo průběh Crohnovy nemoci? O tom neexistuje žádný přímý důkaz, nýbrž jen a pouze hypotézy. Mnozí pacienti ovšem pozorují, že požívání určitých druhů jídel zhoršuje jejich příznaky. Např. stav pacientů trpících intolerancí laktózy způsobenou onemocněním tenkého střeva se zlepšuje, pokud se vyhýbají produktům obsahujícím laktózu. V souvislosti s léčbou Crohnovy nemoci byla sestavena řada diet, které zlepšují příznaky nemoci, nicméně u žádné z nich nebyla prokázána schopnost nemoc efektivně vyléčit. Na stavu pacienta se může negativně projevit i stres. Snížení hladiny stresu může být pozorováno jako bezprostřední zlepšení příznaků nemoci a celkového stavu pacienta. Protože terminální ileum (přechodný úsek tenkého a tlustého střeva) je nejběžněji napadenou oblastí a zároveň plní funkci vstřebávání vitamínu B₁₂, pacienti trpící Crohnovou nemocí jsou ohroženi stavem nedostatku vitamínu B₁₂ a mohou potřebovat jeho doplňování. Vitamín B₁₂ je klíčový pro krvetvorbu.

1.7. Komplikace

Jelikož Crohnova choroba postihuje mimo trávicí trakt i ostatní orgánové soustavy lidského těla, mohou se týkat prakticky kterékoliv části organismu člověka.

Neprůchodnost střeva

Fibróza (nadměrná produkce vaziva ve stěně střeva), může vést k postupnému zužování průsvitu střeva (stenóze) až k následné neprůchodnosti (obstrukci, obstrukčnímu ileu = neprůchodnosti tenkého střeva).

Píštěl (fistule)

Patologické (= nežádoucí) propojení může vzniknout mezi dvěma částmi střeva (nejčastěji střevními kličkami), nebo mezi střevem a okolními orgány, například močovým měchýřem, vagínou, nebo dokonce může dojít k vyústění této struktury na povrch těla.

Absces

Absces se obvykle projeví zvýšenou teplotou a bolestí v oblasti břicha. Antibiotická terapie většinou nestačí a je třeba chirurgického řešení.

Rakovina

Crohnova nemoc je rizikovým faktorem pro vznik nádorového onemocnění v postižené oblasti střeva. U pacientů se proto doporučuje pravidelné endoskopické vyšetření, jehož cílem je včasný záchyt nádorů. Pokud se rakovina odhalí v raném stádiu, je velmi vysoká pravděpodobnost, že se úspěšně vylečí. Výskyt zhoubných nádorů tlustého střeva a konečníku v České republice neustále roste. Náš stát se dlouhodobě drží na několika prvních místech výskytu rakoviny tlustého střeva a konečníku mezi evropskými zeměmi.

Zdroj informací:

[1]: Výskyt kolorektálního karcinomu v České republice. In: *Kolorektum.cz* [online]. Kolorektum.cz, 2015 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.kolorektum.cz/index.php?pg=pro-verejnost--kolorektalni-karcinom>

Malnutrice

Pacienti s Crohnovou nemocí jsou ohroženi malnutricí (stavem špatné výživy, podvýživy). Nemocní snižují příjem potravy, protože se nenasycení cítí lépe, v poškozeném střevě dochází k malabsorpci (stavu snížené schopnosti vstřebávání živin). Pacienti mohou potřebovat doplňkovou stravu, ve vážných případech může být nutná i nitrožilní výživa (aplikovaná do žíly). Řada pacientů s vážným rozsahem Crohnovy nemoci musí složení své stravy a její doplňky konzultovat s odborníkem.

Obrázek číslo 17: Zdravá strava je ta pravá!



Další komplikace

- Trhlinky a podráždění v řitní oblasti (hemoroid)
- Ledvinové kameny (zejména oxalátové – ze solí kyseliny šťavelové)
- Osteoporóza (řídnutí kostí) v důsledku nedostatku vápníku, vitamínu D, či celkově nedostatečné výživě (malnutrici)

2. Praktická část

Skládá se ze tří dotazníků, které jsou anonymní.

První dotazník (I): obsahuje odpovědi pacientů s Crohnovou chorobou z České republiky, celkem 34 respondentů

Druhý dotazník (II): obsahuje odpovědi pacientů s Crohnovou chorobou z některých jiných zemí (Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku, USA, Francie, Trinidadu a Tobagu, Slovinska a Kanady), celkem 11 respondentů

Třetí dotazník (III): obsahuje odpovědi studentů kladenského gymnázia a zkoumá jejich povědomí o Crohnově chorobě, celkem 133 respondentů

Jako první jsem vytvořila dotazník pro zahraniční pacienty s Crohnovou chorobou v angličtině.

Jako druhý jsem vytvořila dotazník pro české pacienty s Crohnovou chorobou. Otázky z předešlého dotazníku jsem přeložila do češtiny a přidala jednu navíc, která se týkala lokalizace Crohnovy nemoci v rámci trávicího ústrojí. Naopak jsem zde nezařadila otázku, která měla za úkol zjistit, v jakém státě v současné době žijí zahraniční respondenti.

Dotazníky pro pacienty s Crohnovou chorobou z České republiky, i některých jiných zemí, jsem vytvořila přes službu Disk Google. Dotazník jsem sdílela na stránkách komunity pacientů s Crohnovou chorobou na Facebooku. Ty navštěvují denně desítky nemocných z celého světa, hledají zde porozumění, pomoc a sdílejí tu svoje strasti, radosti a zážitky z (ne)všedního života. Během několika dnů jsem získala mnoho respondentů z celého světa! Důvod, proč jsem si vybrala právě toto médium? Díky němu lze oslovit v krátkém časovém úseku mnoho lidí.

Třetí dotazník se od předešlých dvou liší. V dotazníku kladu otázky, které mají za účel zjistit, jaké povědomí mají studenti Gymnázia Kladno (mé školy) ohledně Crohnovy choroby.

Praktická část shrnuje zjištěné výsledky z jednotlivých dotazníků. Pro přehlednost používám rámečky, ve kterých shrnuji výsledky odpovědí respondentů na jednotlivé otázky. Odpovědi jsou doplněny grafy, tabulkami a mým osobním komentářem. U některých odpovědí uvádím i konkrétní výpovědi respondentů.

Při zpracování této práce jsem musela využít anglicky psanou odbornou literaturu, která se zabývá gastroenterologií. Mým cílem je studovat medicínu. Věřím, že práci s odbornou literaturou v cizím jazyce eventuálně zúročím při stáži v zahraničí, kde bych své znalosti využila.

2.1. Dotazník I – Čeští pacienti s Crohnovou chorobou

Tento dotazník jsem vytvořila pro české pacienty s Crohnovou chorobou. Pokud není napsáno jinak, odpověď byla vepsána do textového pole. Sestával z následujících oddílů a otázek:

Název dotazníku: Crohnova choroba (čeští pacienti)

Celkový počet otázek: 24

Oddíl číslo 1: Základní informace

Otázka číslo 1: Jaké je vaše pohlaví? (Výběr z možností – Muž / Žena)

Otázka číslo 2: Jaký je váš věk?

Oddíl číslo 2: Vy & Crohnova choroba

Otázka číslo 3: Kolik vám bylo let, když vám byla diagnostikována tato nemoc?

Otázka číslo 4: Kterou část gastrointestinálního (trávicího) traktu u vás postihuje?

Otázka číslo 5: Které symptomy / příznaky nemoci vás donutily vyhledat gastroenterologa (odborníka na onemocnění trávicí soustavy)?

Otázka číslo 6: Kterými testy / vyšetřeními jste musel(a) projít, než jste zjistil(a) správnou diagnózu?

Otázka číslo 7: Věděl(a) jste něco o tomto onemocnění, než vám bylo diagnostikováno? (Výběr z možností – Ano / Ne)

Oddíl číslo 3: Život s Crohnovou chorobou

Otázka číslo 8: Většinu času soužití s nemocí jste v... (Výběr z možností – Remisi – klidové fázi / Relapsu – fázi vzplanutí)

Otázka číslo 9: Které konkrétní změny ve vašem životním stylu vás diagnóza tohoto onemocnění donutila provést?

Otázka číslo 10: Jmenujte tři druhy jídla, které vám nedělají problémy.

Otázka číslo 11: Jmenujte tři druhy jídla, které vám dělají problémy.

Otázka číslo 12: Které medikamenty užíváte v současné době?

Otázka číslo 13: Které další medikamenty jste v minulosti vyzkoušel(a)?

Otázka číslo 14: Který lék / která léčba na vás nejlépe působil(a) (ve všech směrech)?

Otázka číslo 15: Vyzkoušel(a) jste někdy alternativní medicínu? Pokud ano, kterou konkrétně?

Otázka číslo 16: Musel(a) jste v důsledku komplikací s touto chorobou podstoupit operaci? (Výběr z možností – Ano / Ne)

Oddíl číslo 4: Operace – detaily

(Poznámka: Byl zpřístupněn pouze pro respondenty, co odpověděli Ano na otázku číslo 16.)

Otázka číslo 17: Napište, prosím, něco více – kolikrát jste již byl(a) v souvislosti s Crohnovou chorobou na operačním sále, která / é část / i střeva vám byla odebrána / y, pooperační komplikace, vy a vaše nemoc po operaci, rekonvalescence atd.

Oddíl číslo 5: Zdravotní komplikace

Otázka číslo 18: Jaká byla doposud vaše největší zdravotní komplikace života s Crohnem?

Otázka číslo 19: Jak moc vás to bolelo? (Stupnice; 1 – nejmenší bolest, 10 – největší bolest)

Oddíl číslo 6: Neobvyklé otázky

(Poznámka: Zde byla přiložena následující instrukce – Zodpovězte je intuitivně a pokud možno v krátkém časovém úseku).

Otázka číslo 20: Jaká je vaše nejšťastnější vzpomínka ze života s Crohнем?

Otázka číslo 21: Co je pro vás nejobtížnější na životě s Crohнем?

Otázka číslo 22: Co si myslíte, že zapříčiňuje vznik Crohnovy nemoci?

Otázka číslo 23: Pokud se v budoucnosti vyvine na 100% účinný lék pro Crohnovu chorobu, jak bude vypadat?

Otázka číslo 24: Co vás Crohnova nemoc naučila do života?

Dotazník jsem vytvořila přes službu Disk Google. Byl zveřejněn na dvou facebookových skupinách sdružující české pacienty s Crohnovou chorobou. Respondenti v něm nevyplňovali jméno a příjmení. Výsledky průzkumu jsem zpracovala ve formě grafů a tabulek s komentářem v silně ohraničeném rámečku.

Rozbor odpovědí respondentů na jednotlivé otázky

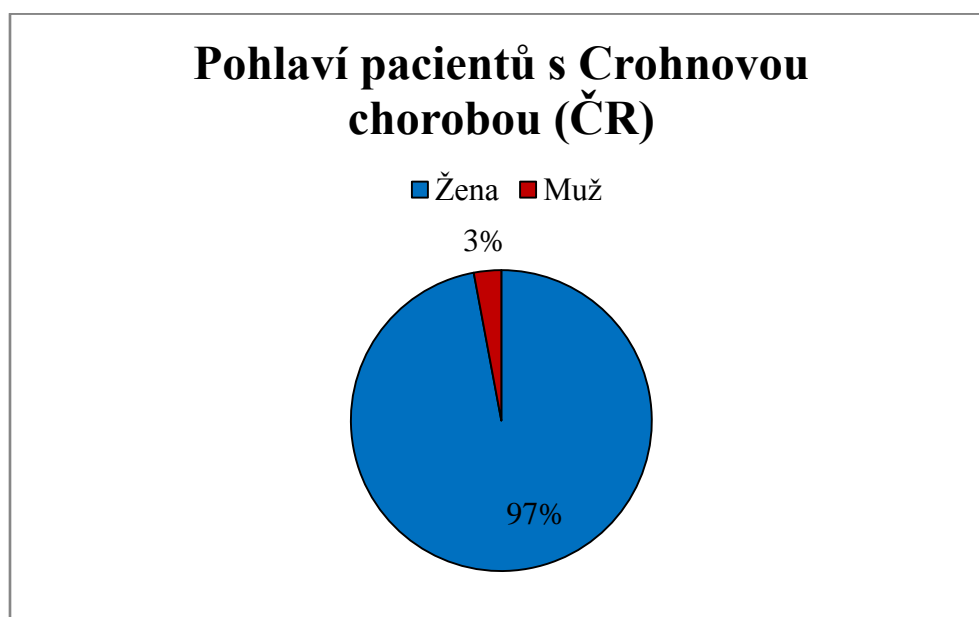
Oddíl číslo 1: Základní informace

Otázka číslo 1: Jaké je vaše pohlaví? (Výběr z možností – Muž / Žena)

V tomto a následujícím oddílu dotazníku jsou informace o pohlaví respondentů, jejich věku, jak dlouhou dobu trpí Crohnovou nemocí a v jakém věku jim byla diagnostikována.

Tohoto dotazníku se zúčastnilo celkem 34 respondentů z České republiky, z toho 33 žen a jeden muž.

Graf číslo 1: Pohlaví pacientů s Crohnovou chorobou (ČR)



Tabulka číslo 3: Pohlaví pacientů s Crohnovou chorobou (ČR)

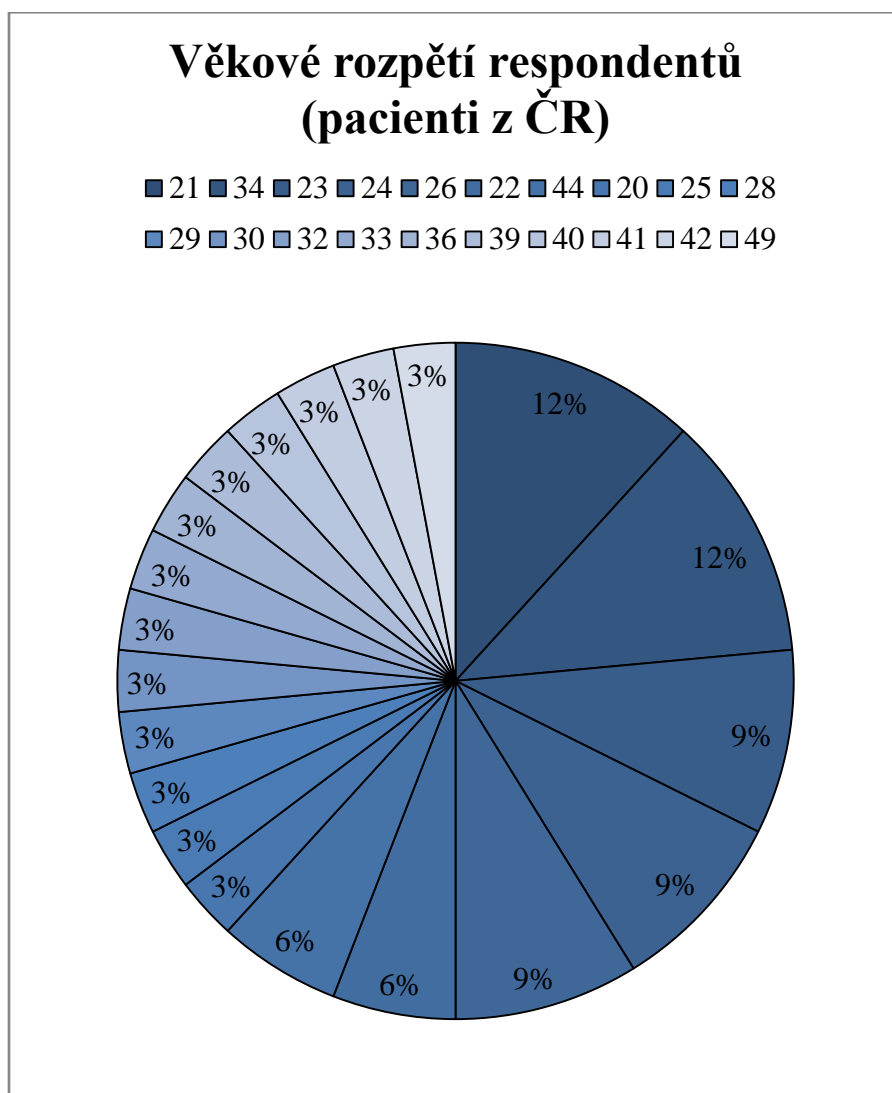
Žena	33
Muž	1
Celkem	34

Otázka číslo 2: Jaký je váš věk?

Průměrný věk respondentů

Průměrný věk respondentů byl 30 let. Nejmladšímu respondentu bylo 20 let, nejstaršímu 49 let.

Graf číslo 2: Věkové rozpětí respondentů (pacienti z ČR) – věk = číslo (počet let)



Tabulka číslo 4: Věkové rozpětí respondentů (pacienti z ČR)

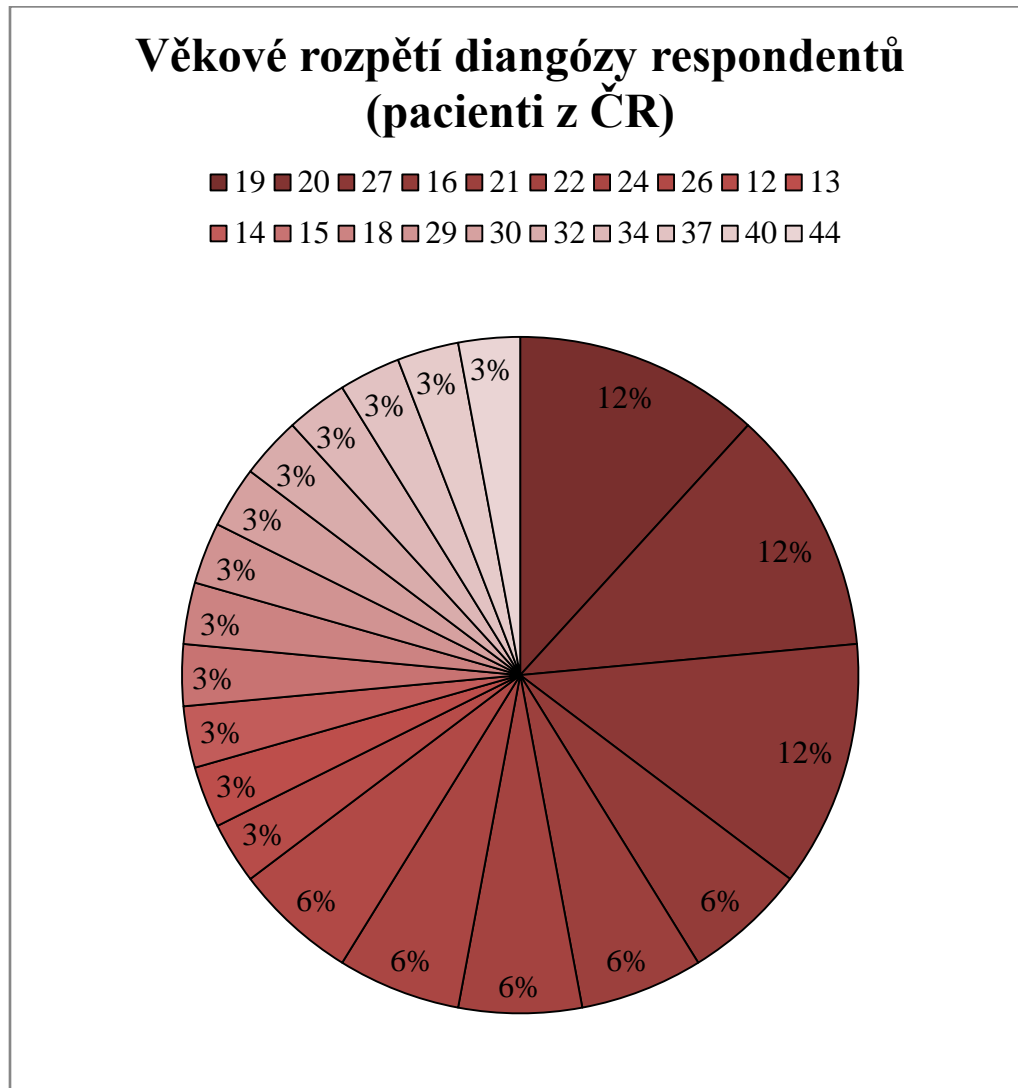
<i>Věk</i>	<i>Počet respondentů v tomto věku</i>
21	4
34	4
23	3
24	3
26	3
22	2
44	2
20	1
25	1
28	1
29	1
30	1
32	1
33	1
36	1
39	1
40	1
41	1
42	1
49	1

Oddíl číslo 2: Vy & Crohnova choroba

Otázka číslo 3: Kolik vám bylo let, když vám byla diagnostikována tato nemoc?

Pacienti – respondenti byli průměrně diagnostikováni Crohnovou chorobou ve věku 24 let. Nejdříve ve věku 12 let, nejspíše ve věku 44 let.

Graf číslo 3: Věkové rozpětí diagnózy respondentů (pacienti z ČR) – věk = číslo (počet let)



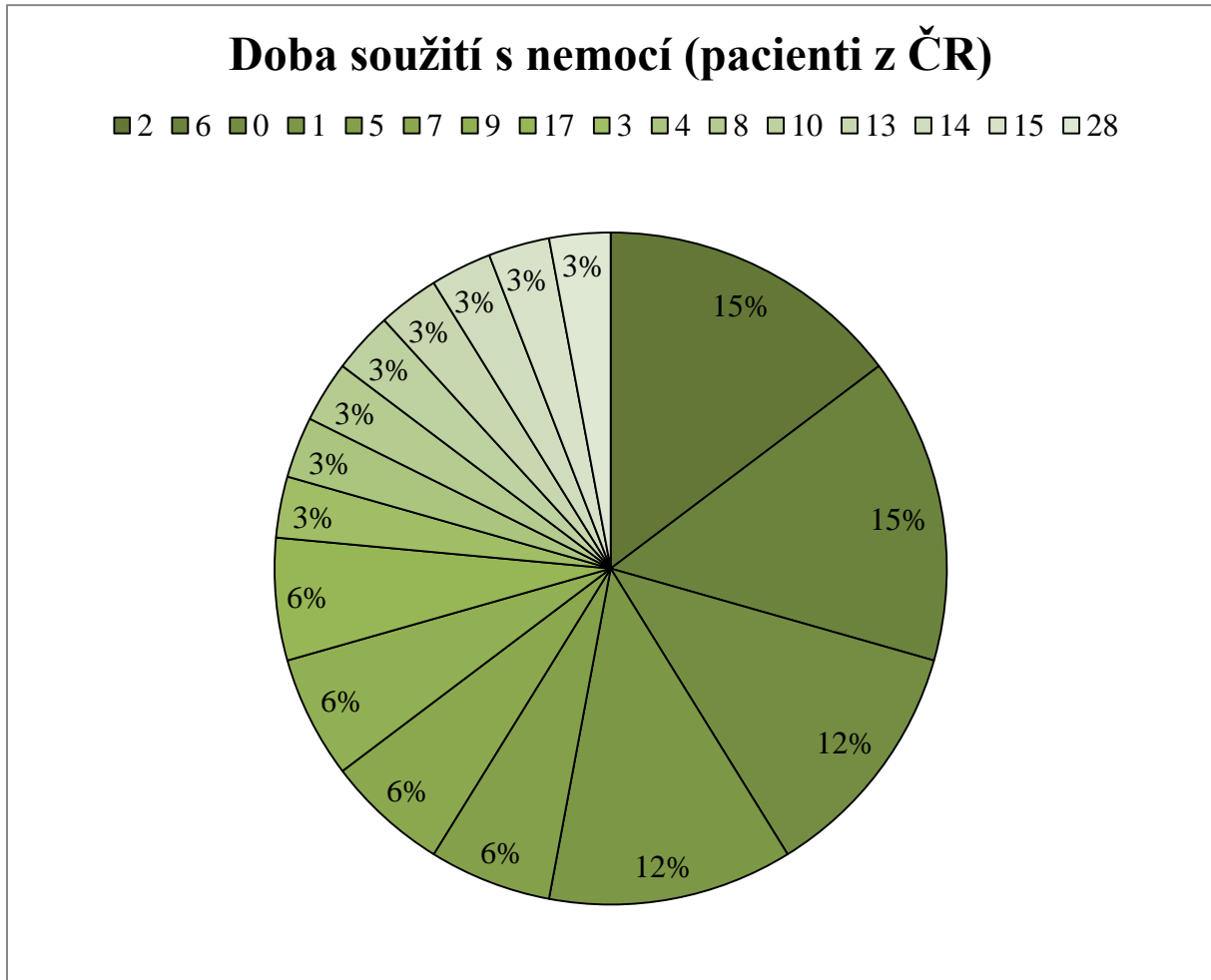
Tabulka číslo 5: Věkové rozpětí diagnózy respondentů (pacienti z ČR)

<i>Věk diagnózy</i>	<i>Počet respondentů</i>
12	1
13	1
14	1
15	1
16	2
18	1
19	4
20	4
21	2
22	2
24	2
26	2
27	4
29	1
30	1
32	1
34	1
37	1
40	1
44	1

Průměrná doba soužití s nemocí

Průměrný dotazovaný s tímto onemocněním žije 5 let. Několik respondentů s ním nežije dokonce ani rok, naopak jeden respondent je nemocen už 28 let.

Graf číslo 4: Doba soužití s nemocí (pacienti z ČR) – věk (počet let)



Tabulka číslo 6: Doba soužití s nemocí (pacienti z ČR)

Počet let	Počet respondentů
0	4
1	4
2	5
3	1
4	1
5	2
6	5
7	2
8	1
9	2
10	1
13	1
14	1
15	1
17	2
28	1

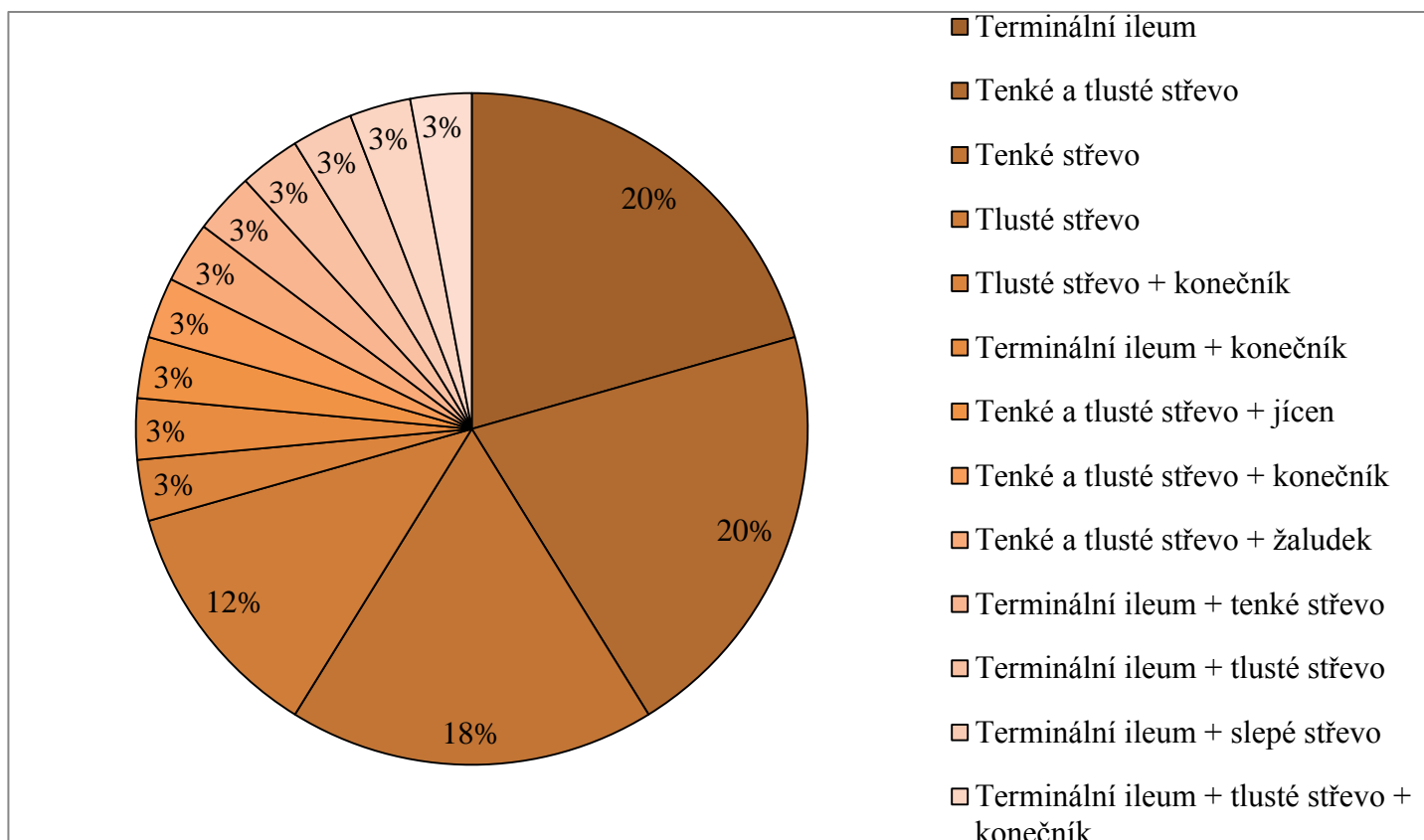
Otázka číslo 4: Kterou část gastrointestinálního (trávicího) traktu u vás postihuje?

Crohnova choroba může postihnout kterýkoliv úsek trávicí soustavy. Je zajímavé, že některé úseky postihuje více, některé méně a některé dokonce vůbec.

Tabulka číslo 7: Kterou část gastrointestinálního traktu Crohnova choroba postihuje nejčastěji u českých pacientů?

Část trávicí trubice	Počet pacientů, u kterých je tento úsek postižen
Terminální ileum	7
Tenké a tlusté střevo	7
Tenké střevo	6
Tlusté střevo	4
Tlusté střevo + konečník	1
Terminální ileum + konečník	1
Tenké a tlusté střevo + jícen	1
Tenké a tlusté střevo + konečník	1
Tenké a tlusté střevo + žaludek	1
Terminální ileum + tenké střevo	1
Terminální ileum + tlusté střevo	1
Terminální ileum + slepé střevo	1
Terminální ileum + tlusté střevo + konečník	1
Terminální ileum + tlusté střevo + žaludek	1

Graf číslo 5: Kterou část gastrointestinálního traktu Crohnova choroba postihuje nejčastěji u českých pacientů?



Poznámky:

1. Terminální ileum je přechod tenkého a tlustého střeva.
2. Není jisté, zda-li ti respondenti, kteří označili tenké a tlusté střevo zároveň, nemají postižený úsek terminálního ilea, nebo jednotlivě separované úseky v tlustém a tenkém střevě.

Otázka číslo 5: Které symptomy / příznaky nemoci vás donutily vyhledat gastroenterologa (odborníka na onemocnění trávicí soustavy)?

Všechny prvotní příznaky nemoci, které donutily respondenty – pacienty vyhledat odbornou pomoc (lékaře – gastroenterologa, jenž léčí pacienty s nemocemi zažívacího traktu) souvisely buď přímo, nebo nepřímo s trávicí trubící. Crohnova choroba má časté střevní i mimostřevní projevy. Zde uvádím doslovné odpovědi respondentů. Jedná se o přehled symptomů, které donutily pacienty vyhledat gastroenterologa.

- Bolest → nejčastěji žaludku / konečníku / kloubů a svalů, nebo dokonce křeče břicha)
- Úbytek váhy
- Ztráta chuti k jídlu (pacientům dělá lépe, pokud nezatěžují svoje střeva a tím pádem méně, nebo vůbec nejedí)
- Zvracení jídla
- Nevolnost
- Podvýživa (důsledek zvracení jídla, či úbytku váhy ze ztráty chuti k jídlu)
- Malátnost
- Únava
- Horečka / zvýšená teplota → společně s malátností a únavou doprovodný příznak Crohnovy choroby, signalizuje boj imunitního systému organismu s něčím, co v něm nemá být, v tomto případě zánět střeva
- Plynatost
- (Chronická) zácpa
- Průjem
- Krev ve stolici (krvácení z konečníku) / hlen ve stolici / krvácení ze střev (okultní krvácení)
- Hemoroid (cévní struktura za řitním otvorem, ovlivňuje kontrolu vyprazdňování)
- Ekzém (chronický svědivý kožní zánět)
- Anální fisura (řitní trhлина)
- Polyp (výrůstek na sliznici)
- Absces (ohraničená dutina vzniklá zánětem a vyplněná hnisem)
- Žaludeční vřed (zánětlivé onemocnění žaludku, při němž je stěna žaludeční sliznice poškozena přímým působením kyseliny chlorovodíkové z žaludeční šťávy)

Otázka číslo 6: Kterými testy / vyšetřeními jste musel(a) projít, než jste zjistil(a) správnou diagnózu?

V následující části uvádím přehled diagnostických metod (testů), kterými museli pacienti projít, než jim byla sdělena diagnóza Crohnova choroba. V průběhu soužití s nemocí lze kterákoliv z metod použít za účelem kontrolního vyšetření znovu.

Diagnostické metody jsem rozdělila do skupin, ve kterých jsou jednotlivě jmenovány.

1. Biochemické vyšetření

- Krevní obraz

Krevní obraz je zaměřený na hladiny zánětlivých parametrů (pomáhá k nasazení vhodné medikamentózní léčby) a minerálů / vitamínů v pacientově těle (jejich nedostatky mohou zapříčínovat třeba nepříjemnou únavu).

- Výzkum vzorků stolice

Výzkum vzorků stolice se zaměřuje na test okultního krvácení (krvácení do zažívacího traktu), které může mít pro pacienta s Crohnovou chorobou fatální následky (v krajních případech až smrt).

2. Zobrazovací metody

- Bez použití endoskopu (endoskop = optický přístroj k vyšetřování tělních dutin a dutých orgánů)
- Magnetická rezonance (MR, MRI)
- Počítačová tomografie (CT)
- Rentgen (RTG) – irigografie, enteroklýza
- Ultrazvuk (UZ / UZV / sonografie)

Díky těmto zobrazovacím diagnostickým metodám vidí lékař celkově pacientova střeva a v nich větší problémová ložiska, jinými slovy přímé komplikace zánětu na střevní stěně (například abscesy = zapouzdřená ložiska s hnisem uvnitř).

- S použitím endoskopu
- (Kapslová) endoskopie – enteroskopie / kolonoskopie / gastro(fibro)skopie

Tyto zobrazovací metody umožňují vidět kvalitněji střevní stěnu zevnitř, jako takovou a problémová ložiska (např. stenózu = zúžení střeva) blíže.

3. Psychologické vyšetření

- Psycholog
- Psychiatr

Častým průvodním jevem Crohnovy choroby jsou psychické problémy (například deprese), obvykle nutná konzultace s odborníky, kteří se snaží pacientům v tomto ohledu ulevit, ústními pohovory i podáním léků.

K odpovědi na tuto otázku mi většina respondentů připsala, co bylo jim jako pacientům (v některých případech) špatně diagnostikováno před diagnostikou Crohnovy choroby. Zde uvádím výčet nejčastějších odpovědí:

1. Anorexie

Anorexie připadá v úvahu, jelikož pacienti často rapidně hubnou a nepřijímají potravu. Není to ale správná diagnóza, protože nejedí, jelikož v tento daný okamžik mají nejmenší problémy se zažívacím traktem. Dobrovolně nechtějí za žádnou cenu hubnout a psychický původ vyvolávající toto onemocnění v tomto případě také musíme zanedbat. Ruku v ruce s nízkou váhou jde i vyšší únavnost organismu člověka.

2. Hemoroid

Je klasifikován jako onemocnění, ale méně závažné. Definován je jako cévní struktura za řitním otvorem, která ovlivňuje kontrolu vyprazdňování. Jeho přítomnost se dá potvrdit, či vyloučit běžným pozorováním konečníku okem.

3. Kolorektální karcinom (rakovina tlustého střeva)

Pacienti s Crohnovou chorobou jsou mnohem náchylnější než běžný člověk, k tomu, aby se u nich v budoucnosti tento druh rakoviny vyvinul, jelikož již mají trávicí soustavu postiženou Crohnovou chorobou (mají genetickou predispozici k tomu, aby se u nich tvořily komplikace v jejich střevech). Může u nich ale být včas „podchycena“, protože často podstupují zobrazovací metody vnitřku střeva (z preventivních, či diagnostických důvodů) – například kolonoskopii.

4. Nefrologické, alergické, hematologické, gynekologické, stomatologické, psychiatrické onemocnění

Před stanovením přesné diagnózy se často u pacienta udělá komplexní vyšetření pomocí krevního obrazu a ústního pohovoru, až po té se postupně dle výsledků těchto testů upouští od různých diagnóz a dochází ke správným závěrům.

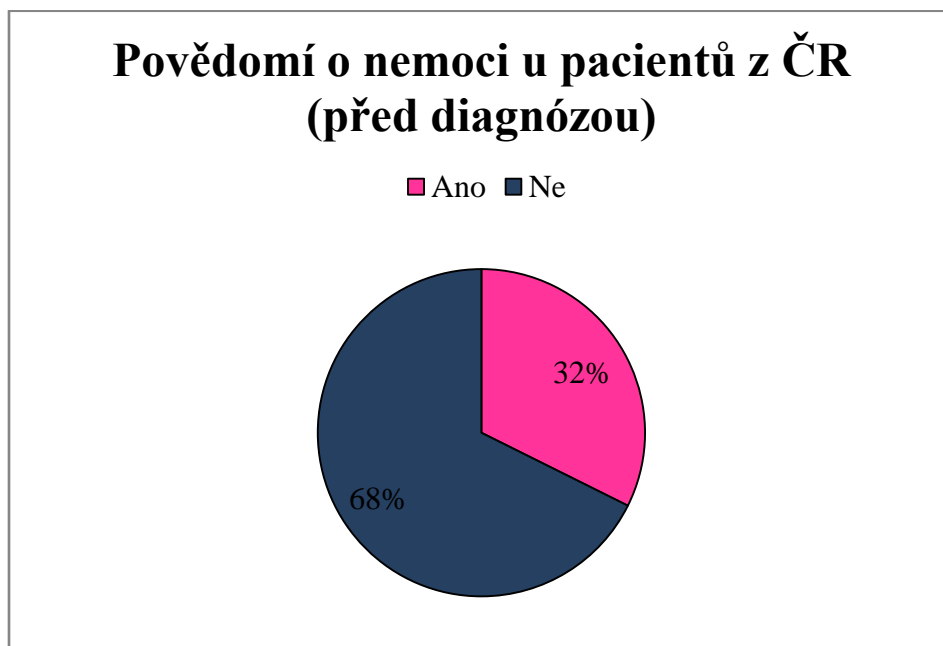
5. Ulcerózní kolitida (UC)

Tuto nemoc je těžké odlišit od Crohnovy choroby, která postihuje tlusté střevo (postihuje stejný úsek trávicího traktu). Obě nemoci jsou řazeny do nespecifických zánětů a mají téměř shodné klinické příznaky a diagnostiku.

Otázka číslo 7: Věděl(a) jste něco o tomto onemocnění, než vám bylo diagnostikováno?

Tato otázka mi osobně přijde velmi zajímavá. Ze své zkušenosti mohu říci, že jsem o Crohnově chorobě neslyšela, dokud mi nebyla diagnostikována. Stejně jako já na tom bylo 23 respondentů dotazníku. Zbýlých jedenáct z nich o této nemoci slyšelo před tím, než u nich byla určena stejná diagnóza. Je otázkou, v jakém slova smyslu – jestli se zúčastnili nějaké osvětové akce ohledně této nemoci, nebo (pravděpodobněji) jí trpí někdo z jejich blízkého okolí.

Graf číslo 6: Povědomí o nemoci u pacientů z ČR (před diagnózou)



Tabulka číslo 8: Povědomí o nemoci u pacientů z ČR (před diagnózou)

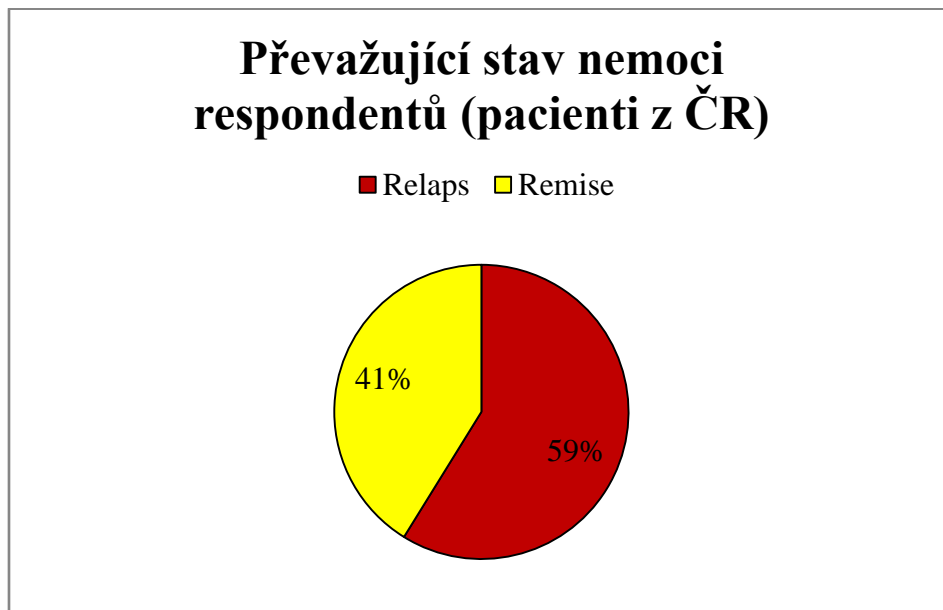
Ano	11
Ne	23

Oddíl číslo 3: Život s Crohnovou chorobou

Otázka číslo 8: Většinu času soužití nemoci jste v remisi (klidové fázi), nebo v relapsu (fázi vzplanutí)?

U 20 pacientů z tohoto dotazníku aktuálně převažuje stav relapsu (= fáze akutního vzplanutí), u 14 pacientů stav remise (= klidová fáze).

Graf číslo 7: Převažující stav nemoci respondentů (pacienti z ČR)



Tabulka číslo 9: Převažující stav nemoci respondentů (pacienti z ČR)

Relaps	20
Remise	14

Otázka číslo 9: Které konkrétní změny ve vašem životním stylu vás diagnóza tohoto onemocnění donutila provést?

Člověk s Crohnovou chorobou se musí po vyřčení diagnózy Crohnova choroba svým lékařem „poprat“ s mnoha kroky do neznáma. Musí svůj život přestavět tak, aby měl, pokud možno, co nejmenší / žádné / zcela potlačené klinické příznaky. Toho lze docílit pouze léky a komplexní změnou životního stylu jedince. Změny uvedené ve výčtu odpovědí respondentů níže, které s tímto „mottem“ úzce nesouvisí, jsou zapříčiněny změnou pohledu lidí na pacienta, který ve svém životě provedl mnoho změn a ty se nemusí líbit jeho okolí.

- Stravovací návyky (dieta)
- Skoncování s kouřením / pitím alkoholu
- Rozvod
- Ztráta / změna zaměstnání / práce / pracovní pozice / směny
- Nástup do ID (invalidního důchodu)
- Studium na škole
- Odlišný pohled na život
- Přátelé / rodina / kolegové / spolužáci / společnost obecně → změněný úhel pohledu na pacienta
- Méně volnočasových aktivit
- Oblečení (v důsledku stomie – vývodu určitého úseku střeva)
- Omezení pohybu (sportu) / snaha více odpočívat
- Potlačení stresu
- Více spánku
- Životní styl
- Ostražitost ohledně WC (neustálé nošení toaletního papíru s sebou) / braní léků
- Častější návštěva lékaře → pocit nechtěného svazování / hlídání / plánování
- Žádné

Otázky číslo 10 a 11: Jmenujte tři druhy jídla, které vám (ne)dělají problémy.

Následující tabulka obsahuje výčet jídel, které zmínili respondenti v dotazníku a uvedli buď, že je snášejí dobře, nebo naopak špatně. Každý pacient s Crohnovou chorobou musí na svém vlastním těle vyzkoušet, která jídla mu dělají problémy a která nikoliv. Tučným písmem označená jídla náleží oběma sloupečkům tabulky, což značí, že jsou sporná, některým pacientů činí problémy, některým ne.

Tabulka číslo 10: Tabulka jídel (čeští pacienti s Crohnovou chorobou)

+	–
<ul style="list-style-type: none"> • Pečivo (bílé – rohlík, toustový chléb) • Těstoviny • Mléko / mléčné výrobky – (tvrdý) sýr • (Dušené / pečené / kuřecí / rybí / suché) maso • Vývar • Polévka • Pizza • Omáčka • Rýže • (Měkké) ovoce – jablko, banán • Piškoty • (Vařená) zelenina – špenát, cibule, česnek, rajče, brambor (knedlík, polévka, kaše, salát); luštěniny – fazole • Grilované pokrmy • Smažené věci - hranolky • Bezezbytková jídla • Dietní potraviny 	<ul style="list-style-type: none"> • Žádné → remise (klidová fáze nemoci) = nemocný nemá žádné akutní problémy s trávicí soustavou • Ořechy • (Syrová) zelenina – kedlubna, zelí, paprika, luštěniny, česnek, rajče, cibule, špenát, červená řepa, salát, květák, brambory • (Syrové) ovoce – citrusy, banán, jablko, kiwi • Džusy / mošty / nápoje s obsahem kofeinu • Houby • Rýže • Vejce • Mléko / mléčné výrobky – jeho bezlaktózová náhražka; sýr, čokoláda, jogurt • Ocet • Omáčky – koprová, svíčková, rajská, guláš, tatarská • Uzené – ryba + uzeniny • Maso – hovězí, vepřové • Majonéza • Mák • Sezam • Sójové výrobky • Smažená / tučná / mastná jídla • Celozrné / kynuté pečivo • Kořeněná / pálivá / ostrá jídla

Otázka číslo 12: Které medikamenty užíváte v současné době?

Otázka číslo 13: Které další medikamenty jste v minulosti vyzkoušel(a)?

Crohnova choroba může mít za následek mnoho komplikací (v trávicí soustavě, ale i ostatních soustavách lidského organismu). Nejčastěji se léčí medikamenty. Následující tabulka obsahuje výčet odpovědí respondentů na otázky 12 a 13 a zároveň shrnuje všechny medikamenty a problémy, se kterými se potýkají čeští pacienti s Crohnovou chorobou.

Tabulka číslo 11: Medikamenty (a komplikace), se kterými jsou čeští pacienti s Crohnovou chorobou léčeni

Lék	Další název	Podání	Forma	Účinná látka	Skupina	Dostupnost v ČR
<i>Acidum Folicum</i>	–	Perorální (ústní)	Obalená tableta (v platě, obale)	Acidum folicum (kyselina listová)	Vitamín, antianemikum (zvýšení krvetvorby)	+
<i>Aerius</i>	–	Perorální	Potahovaná tableta	Desloratadin	Antihistaminikum – protialergické účinky (bez vyvolání ospalosti)	+
<i>Algifen Neo</i>	–	Perorální	Kapky, roztok	Metamizol	Analgetikum (úleva od bolesti), spasmolytikum (uvolnění křečí)	+
<i>Apo-Allopurinol</i>	–	Perorální	Potahovaná tableta	Allopurinol(um)	Antiuraticum (léčba zánětu kloubů)	+
<i>Asentra</i>	–	Perorální	Potahovaná tableta	Sertralin(um)	SSRI (selektivní inhibitor zpětného vychytávání serotoninu) – léčba deprese	+
<i>Azaprine</i>	–	Perorální	Potahovaná tableta	Azathioprin(um)	Imunosupresivum (omezení činnosti imunitního systému)	+
<i>Azopt</i>	–	Oční	Oční kapky, suspenze	Brinzolamid(um)	Antiglaukomatika (léčba zeleného zákalu)	+
<i>Biopron</i>	–	Perorální	Tvrdá tobolka	Dva kmeny laktobacilů + jeden kmen kvasinek	Doplněk stravy	+
<i>Budenofalk</i>	–	Perorální	Tvrdá tobolka s řízeným uvolňováním	Budesonidum	Glukokortikoid (tlumí působení imunity)	+
<i>Calcishew</i>	D ₃ , CTB; Calcium, Caltrate (podobné přípr.)	Perorální	Žvýkáci / potahovací tableta	Vápník (uhličitán vápenatý), vitamín D ₃ a další minerály	Minerální doplněk	+
<i>Ciplox</i>	–	Oční / ušní	Oční / ušní kapky, roztok	Ciprofloxacin	Antibiotikum (léčba bakteriální infekce)	+

Lék	Další název	Podání	Forma	Účinná látka	Skupina	Dostupnost v ČR
<i>Cipralex</i>	–	Perorální	Potahovaná tableta	Escitalopramum	SSRI (selektivní inhibitor zpětného vychytávání serotoninu) – léčba deprese	+
<i>Controloc</i>	–	Perorální	Tvrdá tobolka s řízeným uvolňováním	Pantoprazol(um)	Blokátor protonové pumpy → léčba problémů se žaludkem	+
<i>Cyklosporin</i>	–	Perorální	Potahovaná tableta	Cyklosporin A	Imunosupresivum (omezení činnosti imunitního systému)	+
<i>Deprex</i>	–	Perorální	Tvrdé tobolky	Fluoxetini hydrochloridum	Antidepressivum, SSRI (selektivní inhibitor zpětného vychytávání serotoninu)	+
<i>Detralex</i>	–	Perorální	Potahovaná tableta	Flavonoidorum fractio purificata micronisata	Venotonikum, vazoprotektium (zvyšuje napětí žilní stěny a odolnost cév, omezuje tvorbu otoků a má protizánětlivý účinek)	+
<i>Dogmatil</i>	–	Perorální	Tvrdá tobolka	Sulpiridum	Antidepressivum, léčba závratí a poruch chování	+
<i>Enterol</i>	–	Perorální	Prášek → suspenze / tvrdá tobolka	Saccharomyces boulardii siccatus (sušená kvasnice)	Digestivum, střevní eubiotikum (podpora trávení, napravuje složení střevní mikroflóry)	+
<i>Entizol</i>	–	Vaginální; perorální	Potahovaná / vaginální tableta	Metronidazolium	Chemoterapikum (chemická látka v organismu), gynekologikum (lék ženského lékařství)	+
<i>Entocort</i>	–	Rektální; perorální	Roztok / suspenze / klyzma; potahovaná tableta	Bunesonide	Glukokortikosteroid (tlumí působení imunity)	+
<i>Espumisan</i>	–	Perorální	Měkké tobolky, kapky / emulze	Simeticonum	Symptomatická léčba (zaměřená na příznaky), diagnostická pomůcka	+

Lék	Další název	Podání	Forma	Účinná látka	Skupina	Dostupnost v ČR
<i>Ganaton</i>	–	Perorální	Tableta	Itopridi hydrochloridum	Digestivum, střevní eubiotikum (podpora trávení, napravuje složení střevní mikroflóry)	– (SR +)
<i>Helides</i>	–	Perorální	Tvrdá tobolka	Esomeprazolom	Blokátor protonové pumpy → žaludek, jícen - choroby, žaludeční (peptický) vřed	+
<i>Humira</i>	Adalimubab	Injekční	Injekční roztok	Blokace bílkoviny TNF- α → její blokování snižuje zánět	Biologická léčba – protizánětlivý účinek	+
<i>Hylak</i>	–	Perorální	Roztok	Dva kmeny bakterií lactobacilli, jednom kmeni escherichiae a enterococci	Digestivum, střevní eubiotikum (podpora trávení, napravuje složení střevní mikroflóry)	+
<i>Imuran</i>	Imurel	Perorální	Potahovaná tableta	Azathioprin	Imunosupresivum (omezení činnosti imunitního systému)	+ (Imuran)
<i>Itoprid</i>	–	Perorální	Potahovaná tableta	Itopridi hydrochloridum	Prokinetikum (zlepšení pohyblivosti trávicího traktu)	+
<i>Kalnormin</i>	–	Perorální	Tableta s prodlouženým uvolněním	Kalii chloridum	Minerální doplněk	+
<i>Kreon</i>	–	Perorální	Tvrdá tobolka	Pancreatinum	Digestivum, enzymový přípravek (podpora trávení, napravuje složení střevní mikroflóry)	+
<i>Lanzul</i>	–	Perorální	Tvrdá tobolka	Lansoprazol	Blokátor protonové pumpy → žaludek	+
<i>Letrox</i>	–	Perorální	Potahovaná tableta	Levothyroxinum natrium	Problémy se štítnou žlázou	+
<i>Maltofer</i>	–	Perorální	Kapky, roztok	Polymaltosum ferricum	Minerální doplněk (antianemikum – zlepšení krvetvorby)	+
<i>Medrol</i>	–	Perorální	Potahovaná tableta	Methylprednisolonum	Kortikosteroid (tlumí imunitu)	+

Lék	Další název	Podání	Forma	Účinná látka	Skupina	Dostupnost v ČR
<i>Methotrexát (MTX)</i>	–	Injekční	Injekční roztok	Methotrexát	Imunosupresivum (tlumí imunitu), medikament s antiproliferačním účinkem, cytostatikum (léčba nádoru a zabránění jeho růstu)	+
<i>Nimesil</i>	–	Perorální	Granule pro přípravu suspenze	Nimesulidum	Nesterooidní protizánětlivý léčivý přípravek (NSA) tlumící bolest	+
<i>Normix</i>	–	Perorální	Potahovaná tableta	Rifaximinum	Antibiotikum (léčba bakteriálního onemocnění)	+
<i>Novalgin</i>	–	Injekční / perorální	Injekční roztok / potahovaná tableta	Metamizolum natricum monohydricum	Analgetikum (proti bolesti), spasmolytikum (uvolnění křečí), antipyretikum (snížení horečky)	+
<i>Omeprazol</i>	Helicid, Ortanol	Perorální	Potahovaná tableta / tvrdá tobolka	Omeprazol(um)	Blokátor protonové pumpy → žaludek, jícen – choroby, peptický vřed	+
<i>Pentasa</i>	Apriso, Salofalk, Fivasa, Asacol	Perorální	Potahovaná tableta; sachet – granule s prodlouženým uvolňováním	Sulfasalazin (Mesalazin(um))	Protizánětlivé účinky	+
<i>Plaquenil</i>	–	Perorální	Potahované tablety	Hydroxychloroquini sulfas	Antirevmatikum (proti revmatu), působí proti malárii	+
<i>Prednison</i>	–	Perorální	Potahovaná tableta	Prednison	Glukokortikosteroid (tlumí imunitu)	+
<i>Rectodelt</i>	–	Rektální	Čípky	Prednisonum	Syntetický kortikoid (tlumí imunitu)	+
<i>Remicade</i>	Infliximab	Infúzní	Prášek → infúzní roztok	Blokace bílkoviny TNF- α → její blokování snižuje zánět	Biologická léčba - protizánětlivý účinek	+
<i>Sorbifer Durules</i>	–	Perorální	Potahovaná tableta	Ferrosi sulfas hydricus, ascorbicum acidum	Minerální doplněk	+
<i>Tramadol</i>	Tramadol Retard	Perorální	(Potahovaná) tableta s prodlouženým uvolňováním / kapky	Tramadol	Analgetikum / anodynum (proti bolesti)	+

Lék	Další název	Podání	Forma	Účinná látka	Skupina	Dostupnost v ČR
Valtrex	–	Perorální	Potahovaná tableta	Valaciclovirum	Antivirotikum (proti virové infekci)	+
Vasosan	–	Perorální	Granulát pro přípravu suspenze	Kolestyramin	Lék vytvářející komplexy (celky) se žlučovými kyselinami	+
Vigantol	–	Perorální	Kapky, roztok	Colecalciferolum (vitamín D ₃)	Minerální doplněk	+
Xalatan	–	Oční	Kapky, roztok	Latanoprost(um)	Látka podobná prostaglandinu (hormonu, který se především účastní imunitních a zánětlivých procesů)	+

Poznámka: Pokud je další název proškrtnutý, nemusí to nutně znamenat, že lék žádný další název nemá, jenom ho mí respondenti v dotazníku nezmínili.

Otázka číslo 14: Který lék / která léčba na vás nejlépe působil(a) (ve všech směrech)?

Crohnova choroba se dá léčit různými léky, z nichž žádný na dva pacienty nepůsobí totožně. Nejúčinnějšími léky jsou podle pacientů Remicade a Imuran. Skupina léků, která má největší účinky, je dle respondentů bioléčba. Do výsledku tohoto průzkumu musíme zohlednit, že všech 34 respondentů nevyzkoušelo všechny v tabulce výše zmíněné léky a průběh této nemoci u dvou pacientů nikdy není zcela totožný.

Tabulka číslo 12: Nejúčinnější lék (pacienti z ČR)

Název léku	Skupina léků (pouze pro orientaci)	Počet pacientů, kteří tento lék označili za nejúčinnější
Remicade	Bioléčba (biologická léčba) – protizánětlivý účinek	6
Imuran	Imunosupresivum – útlum imunity	6
Prednison	Kortikoid – protizánětlivý účinek	5
Humira	Bioléčba	4
Entocort	Kortikoid	2
Pentasa	Bez specifikace – protizánětlivý účinek	2
Cyklosporin	Antiuraticum – léčba zánětu kloubů	1
Allopurinol	Antiuraticum	1
Studie Milénium	Alternativní medicína, bioléčba	1

Tabulka číslo 13: Nejúčinnější skupina léků

Skupina léků	Počet pacientů, kteří tuto skupinu léků označili za nejúčinnější
Bioléčba	14
Kortikoid	9
Imunosupresivum	7
Antiuratikum	3
Alternativní medicína	3

Otázka číslo 15: Vyzkoušel(a) jste někdy alternativní medicínu? Pokud ano, kterou konkrétně?

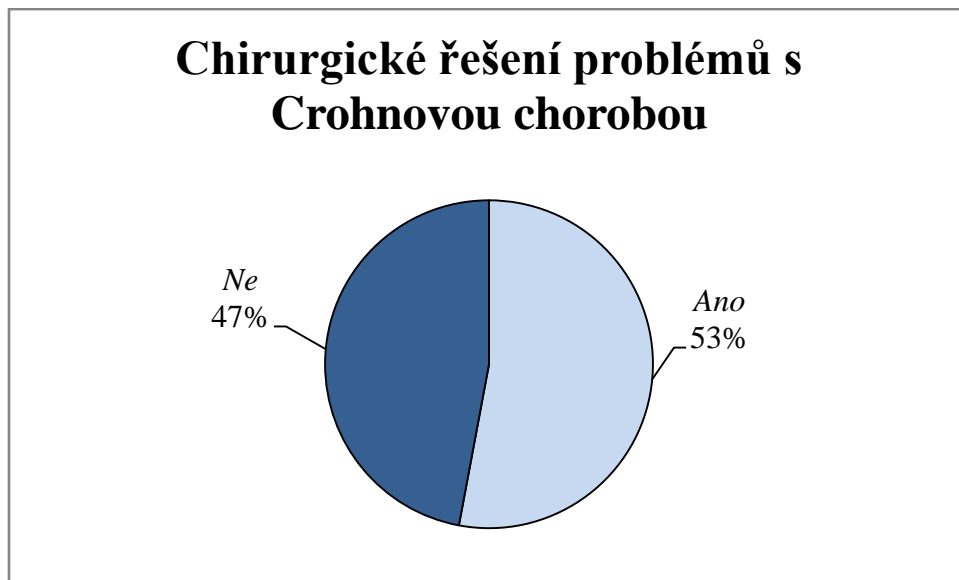
Crohnova choroba v mnoha případech nemusí být léčena pouze klasickými léky, ale jako vhodný doplněk medikamentózní léčby jsou následující (alternativní) léčebné metody. Uvádím zde výčet alternativních léčebných metod, které zmínili respondenti v dotazníku.

- (Par)enterální výživa – umělá, náhradní výživa (vstřebává se rovnou do krevního řečiště, mimo zažívací trakt, tím ho nezatěžuje; cíl = udržet dlouhodobě uspokojivý nutriční stav a stav vnitřního prostředí pacienta v normě)
- Bylinky / rostliny – máta, šalvěj, konopí (Fénixovy slzy - výtažek), aloe vera
- Koření
- Čínská medicína – Dračí krev, Trůn císařské milosti
- Plazmová terapie (léčba vlastní krví)
- Irisdiagnostika (oční diagnostika)
- Studie Milénium (vedolizumab / Entyvio) – „biologická léčba“, protizánětlivé účinky
- Další nezmníněné (multi)vitaminové doplňky, probiotika
- Analgetika (běžné užití léků proti bolesti)
- Antibiotika (při bakteriální infekci)
- Opiáty (přímo ovlivňují činnost centrální nervové soustavy)
- Jednobuněčná řasa (chlorella)
- Zelené potraviny
- Odčervení
- Kineziologie (věda o mechanických zákonitostech pohybového ústrojí člověka a zvířat)
- Homoepatika
- Léčitelství
- Změna prostředí – moře

Otázka číslo 16: Musel(a) jste v důsledku komplikací s touto chorobou podstoupit operaci?

53% dotazovaných (18 pacientů) muselo být minimálně jedenkrát za svůj život v důsledku Crohnovy choroby operováno v důsledku některé z komplikací. 47% dotazovaných (16 pacientů) mělo doposud natolik štěstí, že si jejich komplikace doposud nevyžádaly chirurgické řešení.

Graf číslo 8: Chirurgické řešení problémů u českých pacientů s Crohnovou chorobou



Tabulka číslo 14: Chirurgické řešení problémů u českých pacientů s Crohnovou chorobou

Ano	18
Ne	16

Oddíl číslo 4: Operace – detaily

Otázka číslo 17: Napište, prosím, něco více – kolikrát jste již byl(a) v souvislosti s Crohnovou chorobou na operačním sále, která / é část / i střeva vám byla odebrána / y, pooperační komplikace, vy a vaše nemoc po operaci, rekonvalescence atd.

Tento oddíl byl zpřístupněn pouze pro respondenty, kteří odpověděli Ano na otázku číslo 16. Obsahuje výčet odpovědí respondentů, rozdělený do tří skupin.

1. Komplikace, která vedla (dříve, nebo později) k operaci

- Absces – tvář (obličej), konečník
- Píštěl (srůst) / fistule – gynek. původ
- Zánětlivé / hnisavé ložisko
- Anafylaktický šok (Remicade)
- Otrava krve
- Křeče
- Únava při vyprazdňování
- Zúžení střeva (stenóza) → není možnost dalšího kolonoskopického vyšetření mezi žaludkem a dvanáctníkem
- Tumor (nádor) – podbřišek
- Prasknutí střeva
- Žaludeční vřed – prasknutí, jizva
- Spojení (ligatura) tkání
- Dehydratace → průjem
- Bolest
- Intolerance – kravské mléko

2. Odebraná část střeva

- Terminální ileum (přechodná část tenkého a tlustého střeva)
- Tenké střevo
- Tlusté střevo
- Slepé střevo
- Konečník

3. Operační metoda

- Resekce („vyříznutí“)
- Vyčištění břišní dutiny vodou
- Drenáž (odvádění tekutin nebo výměšků z ran a tělesných dutin)
- Stomie / vývod – kolono (tlusté střevo), ileo (tenké střevo)
- Podšití močového měchýře (fistule / píštěl)
- Plastika (zanoření vývodu + odstranění srůstu)
- Laparoskopie (metoda chirurgického zákroku s minimální invazivitou – neotvírá se celá břišní dutina)
- Revize (průzkum) a následné otevření břišní dutiny
- Rekonvalescence (zotavování)
- Amputace (odstranění „okrajové“ části těla od celku)

Oddíl číslo 5: Zdravotní komplikace

Otázka číslo 18: Jaká byla doposud vaše největší zdravotní komplikace života s Crohnem?

Otázka číslo 19: Jak moc vás to bolelo?

Zde jsem vytvořila výčet jednotlivých odpovědí respondentů. Odpověď je spojením obou otázek současně, skládá se z pojmenování komplikace respondentem a jeho subjektivního určení bolestivosti na škále 1 až 10 (1 – nejméně, 10 – nejvíce).

Největší zdravotní komplikace + škála bolesti (1 - nejméně, 10 - nejvíce)

- Resekce terminálního ilea – přechodná část mezi tlustým a tenkým střevem (4)
- Zápal pankreasu – slinivky břišní (následek léčby) (8)
- Operace (8)
- Vyšetření v průběhu těhotenství (úspěšný přirozený porod, bez komplikací, syn) (5)
- Bolest kloubů, Imuran – vyšší nemocnost, Prednison – ničení zubů (4)
- Otrava krve organismu (10)
- Průjem (eliminace stresu → žádné léky a problémy) (4)
- Těžké mimostřevní projevy (10)
- Operace (9)
- Akutní zánět slinivky břišní (8)
- Naprosté selhání psychiky v důsledku nemoci (10)
- Infekce střev (6)
- Píštěl – nežádoucí spojení střevních kliček, či střevní kličky a dalšího orgánu v břišní dutině, nebo jejím okolí (6)
- „Smrtelná postel“ – totální vyčerpání v důsledku nemoci (10)
- Operace – možný zánět podbřišnice (4)
- Bolesti, křeče, zvracení (10)
- Prasknutí střeva – otrava organismu (10)
- Časté kolapsy (zhroucení), podvýživa (10)
- Iritace (podráždění) pankreasu (slinivky břišní) – důsledek léčby (10)
- Velké průjmy, zánět střev, střevní kličky (9)
- Prasknutí střeva → život se stomií (vývodem střeva) (8)
- Relaps (činná fáze nemoci) – po porodu (8)
- Abscesy (ohraničené dutiny vyplněné hnisem) → stomie (vývod) (6)
- Stomie (5)
- Průjem, bolesti, afty (9)
- Alergické reakce na různé druhy léčby (10)
- Prasknutí střeva → vyvěrání zánětu na povrch střeva → zde vznik kamenějšího tělesa (9)
- Velké bolesti, zvracení po jakémkoliv jídle (4)
- Porušení řitního svěrače a vývod (3)
- Nevolnost (8)
- Léčba Prednisonem (6)
- Donošení dítěte a porod, „život s jedním krédem – WC“ (8)
- Operace, špatný přístup personálu v nemocnici (5)

Oddíl číslo 6: Neobvyklé otázky

Otázkami v tomto oddílu jsem chtěla pacientům s Crohnovou chorobou z České republiky ukázat, že nejsou na své problémy nikdy sami, že na každém zlu se najde trocha dobra a snažila jsem je donutit popřemýšlet o jejich životě, jestli i přes fakt, že jsou nemocní, z něj dokážou vytěžit co nejvíce. Současně jsem se zeptala na jejich názor ohledně původce onemocnění a budoucnosti jeho léčby. K tomuto oddílu byla přiložena jediná instrukce – následující otázky zodpovězte intuitivně a pokud možno v krátkém časovém úseku.

Otázka číslo 20: Jaká je vaše nejšťastnější vzpomínka ze života s Crohnem?

Tuto otázku jsem položila pouze z jednoho důvodu. Pacienti s Crohnovou chorobou musí často po určení této diagnózy změnit svoje životní priority a mnohdy tak vidí svět jinak než dříve. V drtivé většině případů se jejich vzpomínky zaměřovaly na zdravotní stav. Níže uvádím výčet odpovědí respondentů.

Nejšťastnější vzpomínka ze života s Crohnovou chorobou

- Noví přátelé + selekce lidí, kteří mi za to nestojí být přáteli
- Sdělení od lékaře – remise, těhotenství, nepochopení → zahraničí (Německo)
- Přežití operace
- Bezmedikamentózní vyrovnání se s Crohnem
- Stabilnější / „lepší“ váha
- Odmaturování bez zdravotních komplikací
- Opora v budoucím manželovi (zmněno dvěma respondentkami, u respond. 1 – nemá Crohna, u respond. 2 – má Crohna)
- První jídlo (4 dny) po operaci
- Nová pracovní pozice
- Porod bez větších komplikací, donošení zdravého dítěte
- Svatba (měsíc po operaci)
- Propuštění z nemocnice
- Úleva
- Paradox – lepší stav před léčbou, než s (po)
- Výhled do budoucna – snad pomůže alternat. léčba a bude mi sděleno doktorem, že jsem vyléčena
- Lázně

Poznámka: Našli se samozřejmě respondenti, kteří neměli žádnou nejšťastnější vzpomínku ze života s touto chorobou, nebo nechtěli na tuto otázku odpovídat.

Otázka číslo 21: Co je pro vás nejobtížnější na životě s Crohnem?

Soužití s Crohnovou chorobou není jednoduché. Proto jsem zařadila tuto otázku do svého dotazníku, abych ukázala cestu těm, kteří touto nemocí netrpí, jak pacientům mohou třeba pomoci. Opět uvádím výčet odpovědí respondentů.

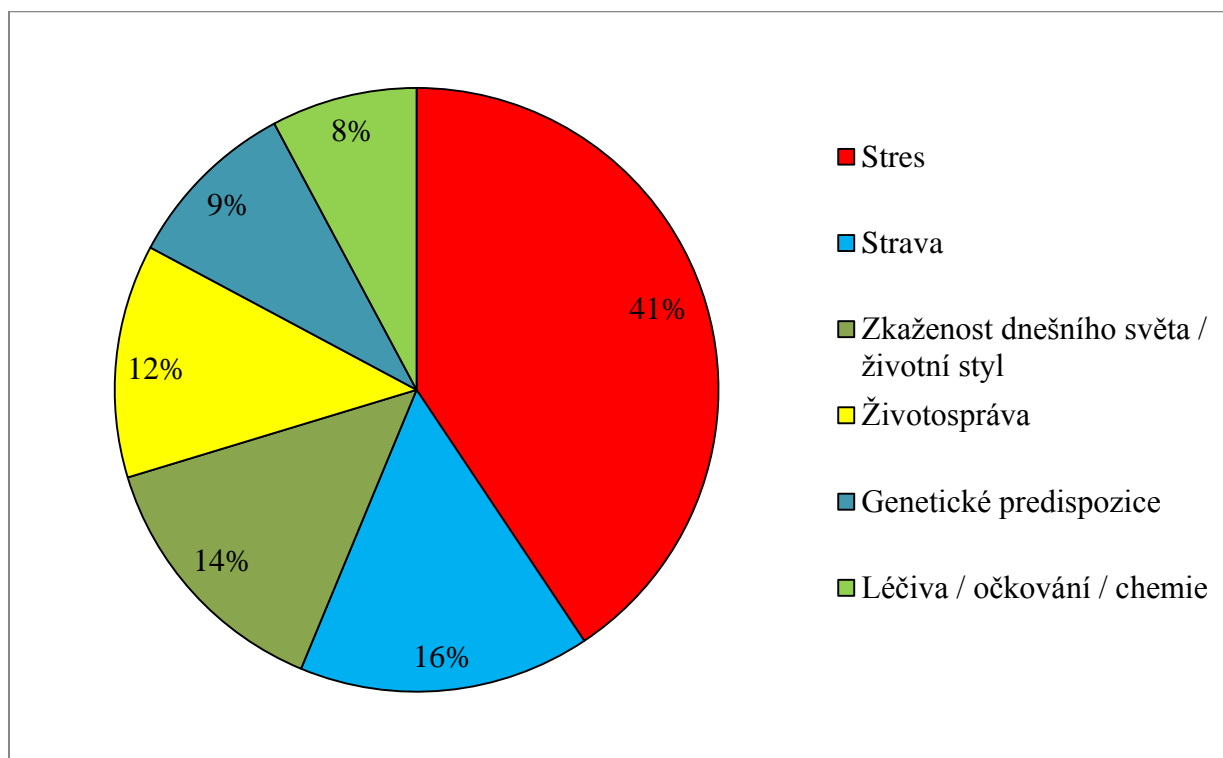
Obtíže života s Crohnovou chorobou

- Běžný den (pokud mi není dobře) – organizace volného času (pohyb – např. sport)
- Hledat všude toaletu
- Operace
- Zjištění, že nemoc je nevyléčitelná
- Rozvoj dalších nemocí v důsledku této choroby
- Cestování
- Žít normálním životem
- Nevyzpytatelnost / strašnost nemoci
- Průjem, bolest břicha / kloubů
- Nemožnost najít si práci
- Permanentní únava
- Nepochopení lidí, kteří se s touto nemocí nesetkali → jiný pohled na mou osobu
- Strava / dieta
- Celková slabost
- Chudokrevnost (anémie)
- Stomie – vývod (trvalé následky nemoci a stomické pomůcky)
- Pravidelné užívání léků
- Recidiva (napadení části trávicího traktu, jenž dosud postižena nebyla) abscesů (zapouzdřených ložisek s hnisem uvnitř)
- Močová / fekální inkontinence (neovladatelný únik moči / stolice z těla)
- Nežádoucí účinky léků
- Žádná, se vším se dá naučit žít ☺

Otázka číslo 22: Co si myslíte, že zapříčiňuje vznik Crohnovy nemoci?

K dnešnímu datu není známo, co způsobuje rozvinutí Crohnovy nemoci v pacientově organismu. Z této otázky jsem vytvořila průzkum mezi respondenty a myslím, že všechny odpovědi by se měly vzít na pováženou, jelikož mám dojem, že právě nemocní nejlépe tuší, co je příčinou; vždyť právě oni pozorují změny na (ve) svém těle. Na celé čáře „zvítězil“ stres, ale dle mého názoru Crohnovou nemoc způsobuje kombinace stresu a dalších faktorů, též zmíněných v průzkumu.

Graf číslo 9: Co podle pacientů z ČR zapříčiňuje vznik této nemoci?



Tabulka číslo 15: Co podle pacientů z ČR zapříčiňuje vznik této nemoci?

Stres	26
Strava	10
Zkaženost dnešního světa / životní styl	9
Životospráva	8
Genetické predispozice	6
Léčiva / očkování / chemie	5

Otázka číslo 23: Pokud se v budoucnosti vyvine na 100% účinný lék pro Crohnovu chorobu, jak bude vypadat?

Jak jsem již několikrát zmínila, k dnešnímu datu není známo, co způsobuje rozvinutí Crohnovy nemoci v pacientově organismu a tím pádem se nedá na 100% účinně vyléčit, ale pouze více, či méně úspěšně potlačit. Uvádím kompletní výčet jednotlivých odpovědí respondentů na tuto otázku. Rozhodně stojí za to všechny si přečíst a udělat si vlastní obrázek na věc... Pro mne osobně je aktuálně nejlepší moje stávající léčba (Imuran – imunosupresivum, snížení aktivity imunitního systému a Remicade – biologická léčba).

Pokud se v budoucnosti vyvine na 100% účinný lék pro Crohnovu chorobu, jak bude vypadat?

- Nemoc vymizí a vůbec nebude
- (Vůbec) netuším / nevím / nedovedu si představit
- Lék → úplné vyléčení (doufám, že to bude co nejdříve)
- Biologická léčba
- Psychologie (vlastní léčba, bez nutnosti docházet na sezení)
- Bylo by to skvělé, ale nevím, jak by vypadal.
- Tak tohle, myslím, netuší ani vědečtí odborníci.
- 100% účinná a dostupná pro všechny, bez ohledu na to, čím už si prošli, či neprošli.
- 100% nebude, protože by jinak farmaceutické společnosti zkrachovaly.
- Zkrátka nebude existovat. Je to nevléčitelná a nevyzpytatelná choroba - jednou jsi nahoře, jednou dole...
- Těžko říct, jestli vůbec nějaká bude. Možná by mohla spočívat ve vyhýbání se stresu a žití klidného života jako prevence vzniku.
- Netuším - jsem v tomhle ohledu pesimista.
- Transplantace postiženého úseku střeva
- Klonování vlastních střev
- Jediná injekce + žádné problémy = ideální svět
- Nevím... A radši to neřeším, abych se neupínala na budoucnost, ale žila přítomností! ☺
- Nevěřím tomu, že by se v blízké době našla nějaká účinná léčba, která by nás všechny kompletně vyléčila. Vědci jsou snad blízko, a když už to nebude pro nás, tak případně pro mladší generace, kterým bych tuto potvoru vůbec nepřála.
- Můj názor je takový, že pokud lidé budou stále věřit doktorům, tak se na 100% nikdy nevléčí.
- Těžko říct.

Otázka číslo 24: Co vás Crohnova nemoc naučila do života?

Z následující otázky jsem vytvořila výčet jednotlivých odpovědí respondentů. Položila jsem ji z několika důvodů – má za cíl ukázat, že pacienti s Crohnovou chorobou jsou nesmírně silní lidé, kteří ztrácejí sílu ze života, pouze pokud „jde do tuhého“. Odpovědi dotazovaných jsou podle mě nesmírně inspirativní a určitě stojí za přečtení!

Co vás Crohnova nemoc naučila do života?

- Když nejde o život, nejde o nic.
- Trošku méně věci řešit a stresovat se.
- Rozeznat podstatné věci od malicherností.
- Být silný / á.
- Není třeba nechávat věci na poslední chvíli a trápit sebe + svoje tělo.
- Nevzdávat se!
- Existují i mnohem horší nemoci.
- Nestresovat se tolik.
- Nelitovat se!
- Vážít si života.
- Radovat se z / vážít si maličkostí.
- Spousta lidí si neváží svého zdraví, ale já ano.
- Zdraví je opravdu to nejdůležitější, co v životě máme.
- Vážít si momentů v remisi (bez bolesti), kdy můžu cokoliv.
- I já jsem smrtelná!
- Trpělivost nade vše.
- Vážít si všeho!
- Nač se stresovat?
- Naučila jsem se disciplíny a otevřenosti.
- Užívat si každý nový den.
- Nenechat zajít svůj zdravotní stav až do fáze úplného vysílení.
- Člověk nikdy neví, kdy ta potvora znovu zaútočí!
- Crohn je jen další nemoc.
- Nechť bojuje bojovník tak, jako člověk bojuje s nemocí.
- Vážít si každého dne! ☺
- Brát život jinak, než ostatní.
- Nikdy není tak špatně, aby nemohlo být ještě hůř.
- Vážít si toho / být rád za to, co už v životě mám – hlavně rodiny a přátel.
- Brát věci s nadhledem.
- Radovat se z každého dne.
- Můj manžel říká, že ze mne Crohn udělal lepšího člověka.
- Užívat si každé chvíle, kdy můžu být s rodinou (nejbližšími) a nemusím být v nemocnici.
- Každý den, kdy je mi dobře, je ten nejšťastnější.
- Hlavně se nepodělat (expresivní výraz).

2.2. Dotazník II – Zahraniční pacienti s Crohnovou chorobou

Tento dotazník jsem vytvořila pro pacienty s Crohnovou chorobou ze zahraničí. Pokud není napsáno jinak, odpověď byla vepsána do textového pole. Sestával z následujících oddílů a otázek:

Název dotazníku: Crohnova choroba (zahraniční pacienti)

Celkový počet otázek: 24

Oddíl číslo 1: Základní informace

Otázka číslo 1: Jaké je vaše pohlaví? (Výběr z možností – Muž / Žena)

Otázka číslo 2: Jaký je váš věk?

Otázka číslo 3: V jaké zemi v současné době žijete?

Oddíl číslo 2: Vy & Crohnova choroba

Otázka číslo 4: Kolik vám bylo let, když vám byla diagnostikována tato nemoc?

Otázka číslo 5: Které symptomy / příznaky nemoci vás donutily vyhledat gastroenterologa (odborníka na onemocnění trávicí soustavy)?

Otázka číslo 6: Kterými testy / vyšetřeními jste musel(a) projít, než jste zjistil(a) správnou diagnózu?

Otázka číslo 7: Věděl(a) jste něco o tomto onemocnění, než vám bylo diagnostikováno? (Výběr z možností – Ano / Ne)

Oddíl číslo 3: Život s Crohnovou chorobou

Otázka číslo 8: Většinu času soužití s nemocí jste v... (Výběr z možností – Remisi – klidové fázi / Relapsu – fázi vzplanutí)

Otázka číslo 9: Které konkrétní změny ve vašem životním stylu vás diagnóza tohoto onemocnění donutila provést?

Otázka číslo 10: Jmenujte tři druhy jídla, které vám nedělají problémy.

Otázka číslo 11: Jmenujte tři druhy jídla, které vám dělají problémy.

Otázka číslo 12: Které medikamenty užíváte v současné době?

Otázka číslo 13: Které další medikamenty jste v minulosti vyzkoušel(a)?

Otázka číslo 14: Který lék / která léčba na vás nejlépe působil(a) (ve všech směrech)?

Otázka číslo 15: Vyzkoušel(a) jste někdy alternativní medicínu? Pokud ano, kterou konkrétně?

Otázka číslo 16: Musel(a) jste v důsledku komplikací s touto chorobou podstoupit operaci? (Výběr z možností – Ano / Ne)

Oddíl číslo 4: Operace – detaily

(Poznámka: Byl zpřístupněn pouze pro respondenty, co odpověděli Ano na otázku číslo 16.)

Otázka číslo 17: Napište, prosím, něco více – kolikrát jste již byl(a) v souvislosti s Crohnovou chorobou na operačním sále, která / é část / i střeva vám byla odebrána / y, pooperační komplikace, vy a vaše nemoc po operaci, rekonvalescence atd.

Oddíl číslo 5: Zdravotní komplikace

Otázka číslo 18: Jaká byla doposud vaše největší zdravotní komplikace života s Crohnem?

Otázka číslo 19: Jak moc vás to bolelo? (Stupnice; 1 – nejmenší bolest, 10 – největší bolest)

Oddíl číslo 6: Neobvyklé otázky

(Poznámka: Zde byla přiložena následující instrukce – Zodpovězte je intuitivně a pokud možno v krátkém časovém úseku.)

Otázka číslo 20: Jaká je vaše nejšťastnější vzpomínka ze života s Crohmem?

Otázka číslo 21: Co je pro vás nejobtížnější na životě s Crohmem?

Otázka číslo 22: Co si myslíte, že zapříčiňuje vznik Crohnovy nemoci?

Otázka číslo 23: Pokud se v budoucnosti vyvine na 100% účinný lék pro Crohnovu chorobu, jak bude vypadat?

Otázka číslo 24: Co vás Crohnova nemoc naučila do života?

Dotazník jsem vytvořila přes službu Disk Google. Byl zveřejněn na dvou facebookových skupinách sdružující zahraniční pacienty s Crohnovou chorobou. Respondenti v něm nevyplňovali jméno a příjmení. Výsledky průzkumu jsem zpracovala ve formě grafů a tabulek s komentářem v silně ohraničeném rámečku.

Rozbor odpovědí respondentů na jednotlivé otázky

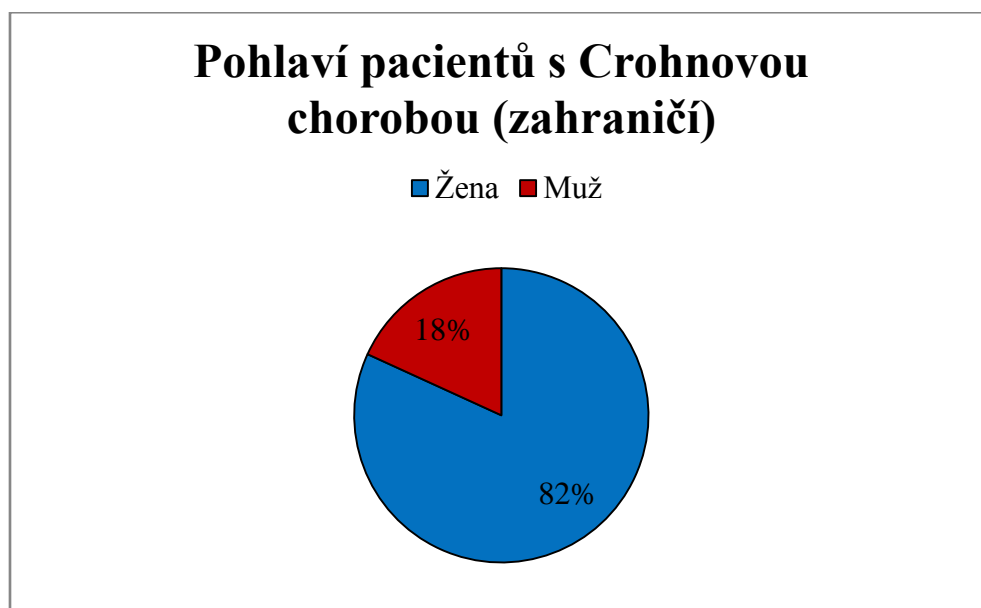
Oddíl číslo 1: Základní informace

Otázka číslo 1: Jaké je vaše pohlaví? (Výběr z možností – Muž / Žena)

V tomto a následujícím oddílu dotazníku se čtenář dozví informace o pohlaví respondentů, jejich věku, odkud pocházejí, jak dlouhou dobu trpí Crohnovou nemocí a v jakém věku jim byla diagnostikována.

Tohoto dotazníku se zúčastnilo celkem 11 respondentů ze zahraničí, z toho 9 žen a dva muži.

Graf číslo 10: Pohlaví pacientů s Crohnovou chorobou (zahraničí)



Tabulka číslo 16: Pohlaví pacientů s Crohnovou chorobou (zahraničí)

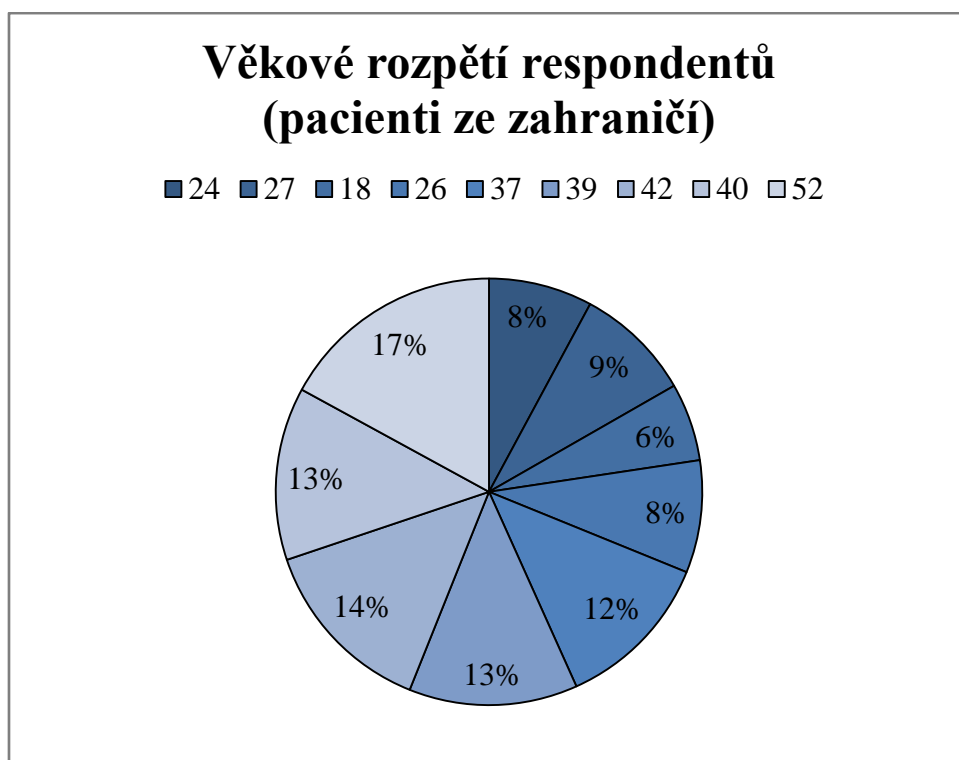
Žena	9
Muž	2
Celkem	11

Otázka číslo 2: Jaký je váš věk?

Průměrný věk respondentů

Průměrný věk respondentů byl 32 let. Nejmladšímu respondentu bylo 18 let, nejstaršímu 52 let.

Graf číslo 11: Věkové rozpětí respondentů (pacienti ze zahraničí) – věk = číslo (počet let)



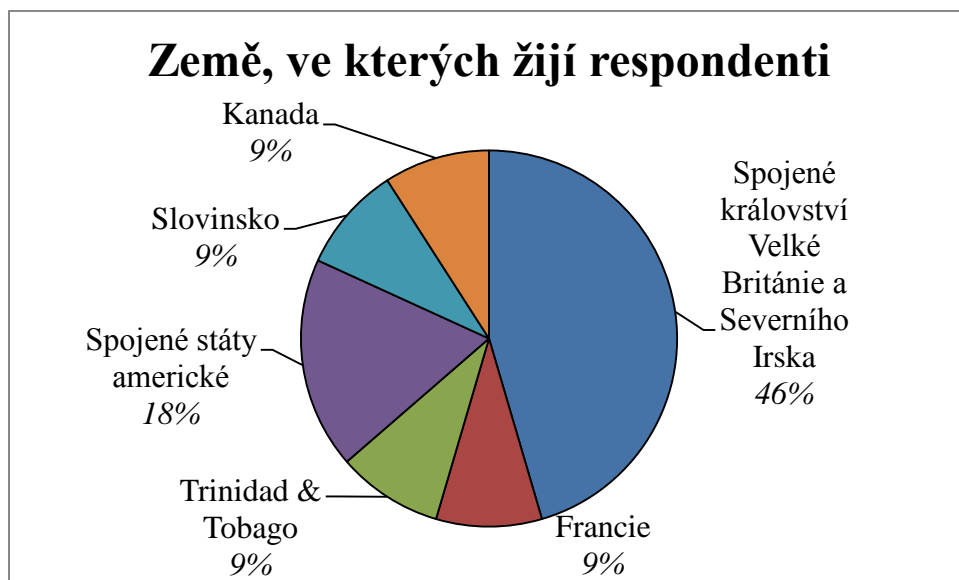
Tabulka číslo 17: Věkové rozpětí respondentů (pacienti ze zahraničí)

Věk	Počet respondentů v tomto věku
24	2
27	2
18	1
26	1
37	1
39	1
42	1
40	1
52	1

Otázka číslo 3: V jaké zemi v současné době žijete?

Tohoto dotazníku se zúčastnili respondenti z různých zemí světa (Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku, USA, Francie, Trinidadu a Tobaga, Slovinska a Kanady).

Graf číslo 12: Ve kterých zemích žijí respondenti?



Tabulka číslo 18: Ve kterých zemích žijí respondenti?

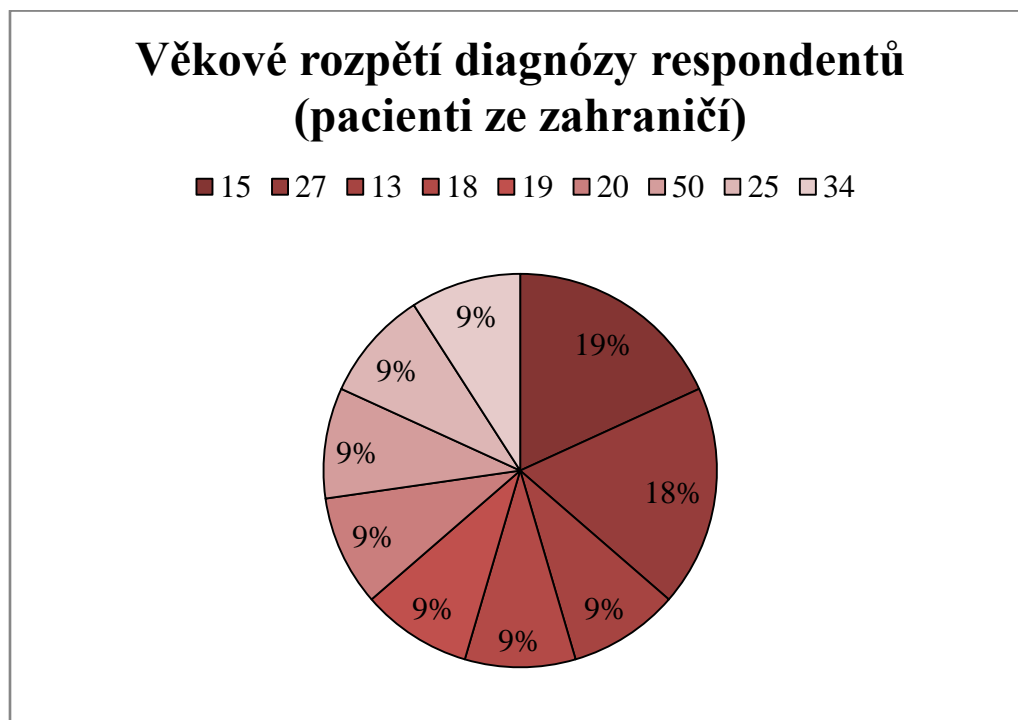
<i>Spojené království Velké Británie a Severního Irsku</i>	5
<i>Spojené státy americké</i>	2
<i>Francie</i>	1
<i>Trinidad & Tobago</i>	1
<i>Slovinsko</i>	1
<i>Kanada</i>	1

Oddíl číslo 2: Vy & Crohnova choroba

Otázka číslo 4: Kolik vám bylo let, když vám byla diagnostikována tato nemoc?

Pacienti – respondenti byli průměrně diagnostikováni Crohnovou chorobou ve věku 24 let. Nejdříve ve věku 13 let, nepozději ve věku 50 let.

Graf číslo 13: Věkové rozpětí diagnózy respondentů (pacienti ze zahraničí) – věk = číslo (počet let)



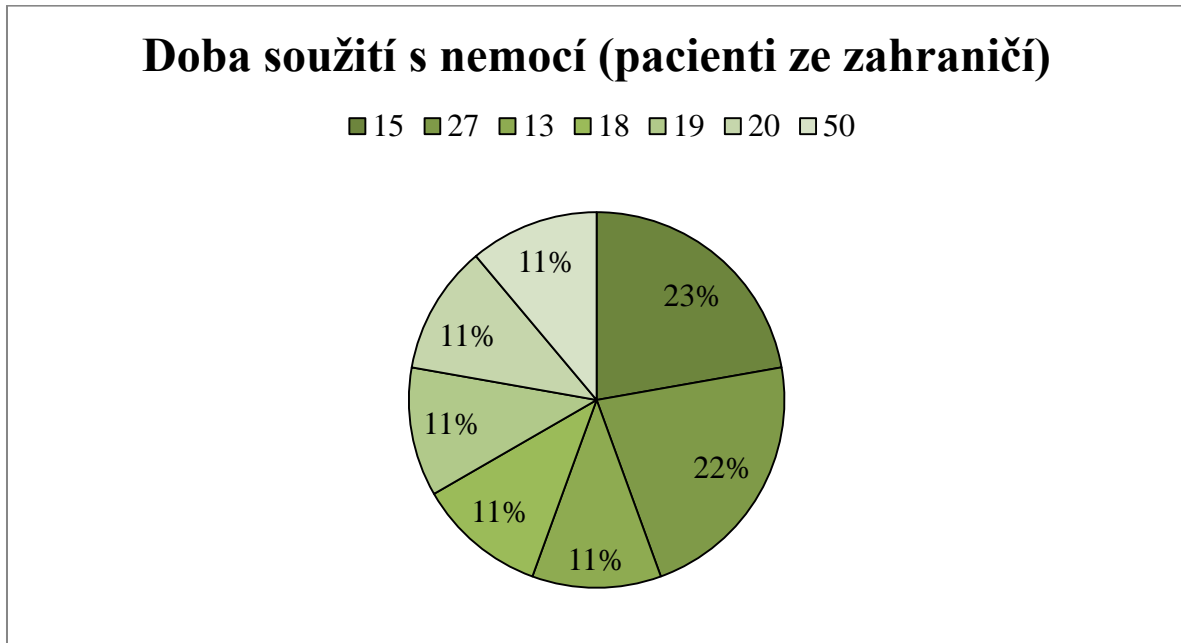
Tabulka číslo 19: Věkové rozpětí diagnózy respondentů (pacienti ze zahraničí)

<i>Věk diagnózy</i>	<i>Počet respondentů</i>
15	2
27	2
13	1
18	1
19	1
20	1
50	1
25	1
34	1

Průměrná doba soužití s nemocí

Průměrný dotazovaný s tímto onemocněním žije 8 a půl roku. Nejvíce respondentů trpí 9 let. Nejdéle trpící respondent žije s nemocí již 18 let.

Graf číslo 14: Doba soužití s nemocí (pacienti ze zahraničí) – věk (počet let)



Tabulka číslo 20: Doba soužití s nemocí (pacienti ze zahraničí)

Počet let	Počet respondentů
9	3
2	2
5	2
6	1
13	1
15	1
18	1

Otázka číslo 5: Které symptomy / příznaky nemoci vás donutily vyhledat gastroenterologa (odborníka na onemocnění trávicí soustavy)?

Všechny prvotní příznaky nemoci, které donutily respondenty – pacienty vyhledat odbornou pomoc (lékaře – gastroenterologa, jenž léčí pacienty s nemocemi zažívacího traktu) souvisely buď přímo, nebo nepřímo s trávicí trubici. Crohnova choroba má hojně střevní i mimostřevní projevy. Zde uvádím doslovné odpovědi respondentů. Jedná se o přehled symptomů, které donutily pacienty vyhledat gastroenterologa.

- Bolest / křeče – břicho / záda
- Úbytek váhy
- Ztráta chuti k jídlu (pacientům dělá lépe, pokud nezatěžují svoje střeva a tím pádem méně, nebo vůbec nejedí)
- Nevolnost
- Krev ve stolici (krvácení z konečníku)
- Plynatost
- (Chronická) zácpa
- Průjem
- Horečka, únava → doprovodné příznak Crohnovy choroby, která signalizují boj imunitního systému organismu s něčím, co v něm nemá být, v tomto případě zánět střeva
- Zvracení fekálií (mizerere)
- Náladovost

Otázka číslo 6: Kterými testy / vyšetřeními jste musel(a) projít, než jste zjistil(a) správnou diagnózu?

V následující části uvádím přehled diagnostických metod (testů), kterými museli pacienti projít, než jim byla sdělena diagnóza Crohnova choroba. V průběhu soužití s nemocí lze kterákoliv z metod použít za účelem kontrolního vyšetření znovu.

Diagnostické metody jsem rozdělila do skupin, ve kterých jsou jednotlivě jmenovány.

1. Biochemické vyšetření

- Krevní obraz

Krevní obraz je zaměřený na hladiny zánětlivých parametrů (pomáhá k nasazení vhodné medikamentózní léčby) a minerálů / vitamínů v pacientově těle (jejich nedostatky mohou zapříčinit třeba nepříjemnou únavu).

- Výzkum vzorků stolice

Výzkum vzorků stolice se zaměřuje na test na okultní krvácení (krvácení do zažívacího traktu), které může mít pro nemocného s Crohnovou chorobou fatální následky (v krajních případech až smrt).

2. Zobrazovací metody

- Bez použití endoskopu (endoskop = optický přístroj k vyšetřování tělních dutin a dutých orgánů)
- Magnetická rezonance (MR, MRI)
- Počítačová tomografie (CT)
- Rentgen (RTG)
- Ultrazvuk (UZ / UZV / sonografie)

Díky těmto zobrazovacím diagnostickým metodám vidí doktor celkově pacientova střeva a v nich větší problémová ložiska, jinými slovy přímé komplikace zánětu na střevní stěně (například abscesy = zapouzdřená ložiska s hnisem uvnitř).

- S použitím endoskopu
- (Kapslová) endoskopie – enteroskopie / kolonoskopie

Tyto zobrazovací metody umožňují vidět kvalitněji střevní stěnu zevnitř, jako takovou a problémová ložiska (např. stenózu = zúžení střeva) blíže.

- Elektrokardiogram (EKG)

EKG je záznam časové změny elektrického potenciálu způsobené srdeční aktivitou. Tento záznam je pořízen elektrokardiografem. Pravděpodobně byl použit při komplexním vyšetření respondenta.

3. Vyšetření vzorků tkáně / orgánu

- Biopsie

Biopsie je vyšetření vzorku tkáně či orgánu odebraného pacientovi zaživa (v tomto případě stěny střeva). Biopsie má praktický význam pro určení následujícího postupu léčby.

4. Jídelní deník

- Jídelní deník

Pacient podrobně zaznamenává, co celý den jedl a pil, za účelem odhalení, které jídlo či pití mu (ne)způsobilo potíže (po jaké době od požití).

5. Psychologické vyšetření

- Psycholog

Častým průvodním jevem Crohnovy choroby jsou psychické problémy (například deprese), obvykle nutná konzultace s odborníky se snaží pacientům v tomto ohledu ulevit.

K odpovědi na tuto otázku mi většina respondentů připsala, co bylo jim jako pacientům (v některých případech) špatně diagnostikováno před diagnostikou Crohnovy choroby. Zde uvádím výčet nejčastějších odpovědí:

1. Anorexie

Anorexie připadá v úvahu, jelikož pacienti často rapidně hubnou a nepřijímají potravu. Není to ale správná diagnóza, protože nejedí, jelikož v tento daný okamžik mají nejmenší problémy se zažívacím traktem. Dobrovolně nechtějí za žádnou cenu hubnout a psychický původ vyvolávající toto onemocnění v tomto případě také musíme zanedbat. Ruku v ruce s nízkou váhou jde i vyšší únavnost člověka.

2. Hemoroid (píštěl)

Je klasifikován jako onemocnění, ale méně závažné. Definován je jako cévní struktura za řitním otvorem, která ovlivňuje kontrolu vyprazdňování. Její přítomnost se dá potvrdit, či vyloučit běžným pozorováním konečníku okem.

3. Kolorektální karcinom (rakovina tlustého střeva)

Pacienti s Crohnovou chorobou jsou mnohem náchylnější, než běžný člověk, k tomu, aby se u nich v budoucnosti tento druh rakoviny vyvinul, jelikož již mají trávicí soustavu poškozenou Crohnovou chorobou (mají genetickou predispozici k tomu, aby se u nich tvořily komplikace v jejich střevech). Může u nich ale být včas „podchycena“, protože často podstupují zobrazovací metody vnitřku střeva (z preventivních, či diagnostických důvodů) – například kolonoskopii.

4. Nefrologické onemocnění

Před stanovením přesné diagnózy se často u pacienta udělá komplexní vyšetření pomocí krevního obrazu a ústního pohovoru, až po té se postupně dle těchto testů upouští od různých diagnóz a dochází se ke správným závěrům.

5. Onemocnění imunitního systému

Tato skupina onemocnění připadá při diagnostice pacienta v úvahu, jelikož Crohnova choroba také napadá imunitní systém.

- AIDS

Česky Syndrom získaného selhání imunity, je soubor příznaků a infekcí, který je následkem poškození imunitního systému člověka virem HIV.

- Leukémie

Dá se nazvat i starším českým termínem bělokrevnost. Představuje nádorové onemocnění, které vychází z krvetvorné tkáně a z lymfatických uzlin. Leukémie postihuje celý organismus a nádorovými buňkami jsou větší či menší měrou prostoupeny všechny orgány.

- Lupus

Celým názvem systémový lupus erythematosus je autoimunitní neinfekční kožní onemocnění, při němž tělo napadá své vlastní tkáně a orgány, jako například kůži, klouby, ledviny, srdce a další. Pro onemocnění jsou také typická období klidu (bez symptomů) a náhlá vzplanutí.

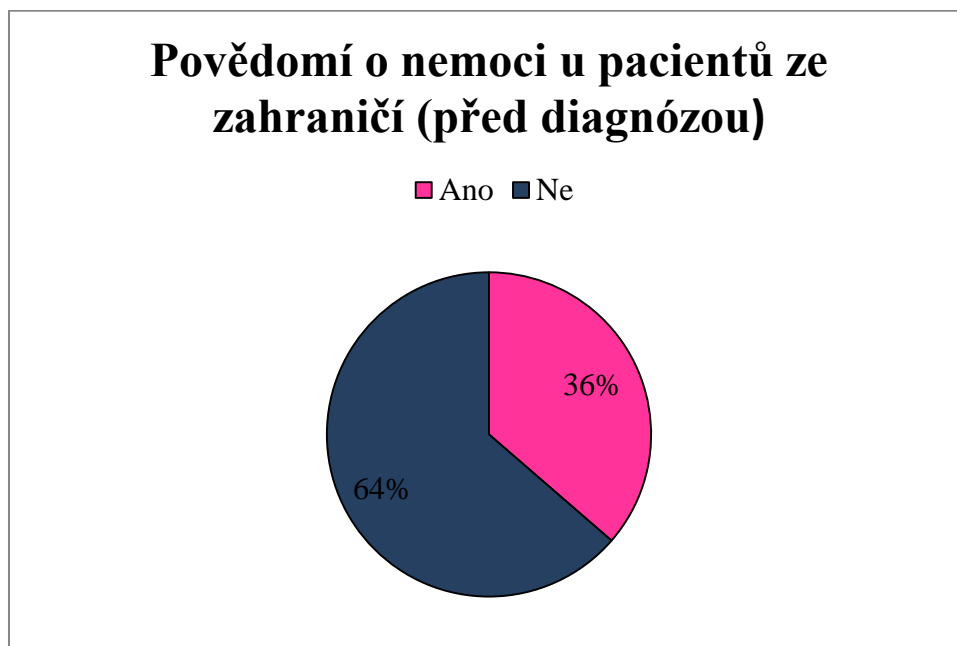
7. Ulcerózní kolitida (UC)

Tuto nemoc je těžké odlišit od Crohnovy choroby, která postihuje tlusté střevo (postihuje stejný úsek trávicího traktu), obě nemoci jsou řazeny do nespecifických zánětů a mají téměř shodné klinické příznaky a diagnostiku.

Otázka číslo 7: Věděl(a) jste něco o tomto onemocnění, než vám bylo diagnostikováno?

Tato otázka mi osobně přijde velmi zajímavá. Ze své zkušenosti mohu říci, že jsem o Crohnově chorobě neslyšela, dokud mi nebyla diagnostikována. Stejně jako já na tom bylo 7 respondentů dotazníku. Zbylí čtyři respondenti o této nemoci slyšeli před tím, než u nich byla určena stejná diagnóza. Je otázkou, v jakém slova smyslu – jestli se zúčastnili nějaké akce o osvětě ohledně této nemoci, nebo (pravděpodobněji) jí trpí někdo z jejich blízkého okolí.

Graf číslo 15: Povědomí o nemoci u pacientů ze zahraničí (před diagnózou)



Tabulka číslo 21: Povědomí o nemoci u pacientů ze zahraničí (před diagnózou)

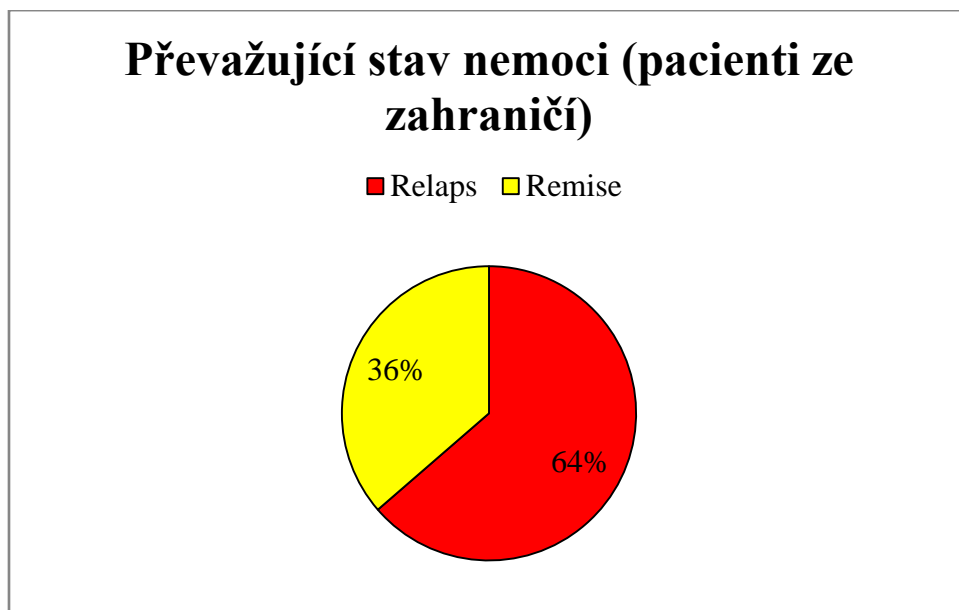
Ano	4
Ne	7

Oddíl číslo 3: Život s Crohnovou chorobou

Otázka číslo 8: Většinu času soužití nemoci jste v remisi (klidové fázi), nebo v relapsu (fázi vzplanutí)?

U 7 pacientů z tohoto dotazníku aktuálně převažuje stav relapsu (= fáze akutního vzplanutí), u čtyřech pacientů stav remise (= klidová fáze).

Graf číslo 16: Převažující stav nemoci respondentů (pacienti ze zahraničí)



Tabulka číslo 22: Převažující stav nemoci respondentů (pacienti ze zahraničí)

Relaps	7
Remise	4

Otázka číslo 9: Které konkrétní změny ve vašem životním stylu vás diagnóza tohoto onemocnění donutila provést?

Člověk s Crohnovou chorobou se musí po vyřčení diagnózy Crohnova choroba od svého doktora „poprat“ s mnoha kroky do neznáma. Musí svůj žebříček životních hodnot přestavět tak, aby měl, pokud možno, co nejmenší / žádné / zcela potlačené klinické příznaky. Toho lze docílit pouze léky a komplexní změnou životního stylu jedince. Změny uvedené ve výčtu odpovědí respondentů níže, které s tímto „mottem“ úzce nesouvisí, jsou zapříčiněny změnou pohledu lidí na pacienta, který ve svém životě provedl mnoho změn a ty všechny se nemusí líbit jeho okolí.

- Stravovací návyky (dieta)
- Hypnóza – prostředek ke kontrole bolesti
- Doplnky stravy (vitamíny, probiotika a další)
- Cvičení
- Eliminace stresu
- Léčba (odborník)
- Méně času na studium / práci, zábavu / koníčky → únava
- Sociální život → trávení mnoha času v nemocnici
- Nový domov
- Nový partner
- Změna přátel
- Těhotenství + porod

Otázky číslo 10 a 11: Jmenujte tři druhy jídla, které vám (ne)dělají problémy.

Následující tabulka obsahuje výčet jídel, které zmínili respondenti v dotazníku a uvedli buď, že je snášejí dobře, nebo naopak špatně. Každý pacient s Crohnovou chorobou musí na svém vlastním těle vyzkoušet, která jídla mu dělají problémy a která nikoliv. Tučným písmem označená jídla náleží oběma sloupečkům tabulky, což značí, že jsou sporná, některým pacientů činí problémy, některým ne.

Tabulka číslo 23: Tabulka jídel (zahraniční pacienti s Crohnovou chorobou)

+	–
<ul style="list-style-type: none"> ● Cokoliv nezdravého ● Většinou všechno ● Rýže ● Těstoviny ● Vajíčka ● Rajčata ● Celozrnný / bílý chléb ● Sýr ● Kuře ● Hranolky ● Salát ● Rýže (vařená bílá) ● Měkká jídla ● (Vařené) brambory ● Toast ● Dort ● Cereálie (celozrnné, pšeničné) - Weetabix ● Ryba ● Sacharidy (cukry) ● Kola ● Polévka 	<ul style="list-style-type: none"> ● Žádný problém ● Ovoce ● Zelenina ● Mléko ● Cibule ● Pálivá / kořeněná (kari) jídla ● Oves ● Omáčky – barbecue, pepř, Marinara ● Gravy s červeným vínem ● Pizza ● Salát ● Kukuřice ● Celozrnné potraviny ● Vepřové / hovězí (červené) maso ● Zelí ● Jídla s vysokým obsahem vlákniny ● Sušenky Oreo ● Rychlé občerstvení (fast food)

Otázka číslo 12: Které medikamenty užíváte v současné době?

Otázka číslo 13: Které další medikamenty jste v minulosti vyzkoušel(a)?

Crohnova choroba může mít za následek mnoho komplikací (v trávicí soustavě, ale i ostatních soustavách lidského organismu). Nejčastěji se léčí medikamenty. Následující tabulka obsahuje výčet odpovědí respondentů na otázky 12 a 13 a zároveň shrnuje všechny medikamenty a problémy, se kterými se potýkají zahraniční pacienti s Crohnovou chorobou.

Tabulka číslo 24: Medikamenty (a komplikace), se kterými jsou zahraniční pacienti s Crohnovou chorobou léčeni

Lék	Další název	Podání	Forma	Účinná látka	Skupina	Dostupnost v ČR
<i>Imuran</i>	Imurel	Perorální	Potahovaná tableta	Azathioprin	Imunosupresivum (omezení činnosti imunitního systému)	+ (Imuran)
<i>Purinethol</i>	–	Perorální	Potahovaná tableta	Merkatopurin	Imunosupresivum	+
<i>Prednison</i>	–	Perorální	Potahovaná tableta	Prednison	Glukokortikosteroid (tlumí působení imunity)	+
<i>Tramadol</i>	–	Perorální	Potahovaná tableta	Tramadol	Analgetikum, anodynum (působí proti bolesti)	+
<i>Lortab</i>	–	Perorální	Potahovaná tableta	Acetaminofen, hydrokodon	Opiodní analgetikum	–
<i>Pentasa</i>	Apriso, Salofalk, Fivasa	Perorální	Potahovaná tableta	Sulfasalazin (mesalazin)	Protizánětlivé účinky	+ (Pentasa)
<i>Omeprazol</i>	–	Perorální	Potahovaná tableta	Omeprazol	Inhibitor protonové pumpy → žaludeční problémy	+
<i>Fluoxetin</i>	Magrilan	Perorální	Tvrdá tobolka / potahovaná tableta	Fluoxetin	SSRI (selektivní inhibitor zpětného vychytávání serotoninu) – léčba deprese	+ (Magrilan)
<i>Kodein</i>	Methylmorfin Kodeinfosfát	Perorální	Potahovaná tableta	Kodein	Opiodní analgetikum / antiusikum (působí proti bolesti a kašli)	+ (Kodein)
<i>Mebeverin</i>	–	Perorální	Tvrdá tobolka s řízeným uvolňováním	Mebeverin	Spasmolytikum (uvolnění křečí)	+
<i>Solupred</i>	Methylprednisonum	Perorální	Potahovaná tableta	Methylprednisonum	Glukokortikosteroid	–
<i>Methotrexát (MTX)</i>	–	Injekční	Injekční roktok	Methotrexát	Imunosupresivum, medikament s antiproliferačním účinkem, cytostatikum (útlum imunity a růstu nádorových buněk)	+

Lék	Další název	Podání	Forma	Účinná látka	Skupina	Dostupnost v ČR
<i>Entocort</i>	–	Rektální; perorální	Roztok / suspenze / klyzma	Bunesonidum	Glukokortikosteroid	+
<i>Humira</i>	Adalimumab	Injekční	Injekční roztok	Blokace bílkoviny TNF- α → její blokování snižuje zánět	Biologická léčba – protizánětlivý účinek	+
<i>Remicade</i>	Infliximab	Infúzní	Prášek → infúzní roztok	Blokace bílkoviny TNF- α → její blokování snižuje zánět	Biologická léčba – protizánětlivý účinek	+

Poznámky:

1. Dále jsou užívána antihistaminika (léky s protialergickými účinky bez vyvolání ospalosti).
2. Pokud je další název proškrtnutý, nemusí to nutně znamenat, že lék žádný další název nemá, jenom ho mí respondenti v dotazníku nezmínili.

Otázka číslo 14: Který lék / která léčba na vás nejlépe působil(a) (ve všech směrech)?

Crohnova choroba se dá léčit různými léky, z nichž žádný na dva pacienty nepůsobí totožně. Nejúčinnějším lékem je podle pacientů Remicade. Skupina léků, která má největší účinky, je dle respondentů biologická léčba. Do výsledku tohoto průzkumu musíme zohlednit, že všech 11 respondentů nevyzkoušelo všechny v tabulce výše zmíněné léky a průběh této nemoci u dvou pacientů nikdy není zcela totožný.

Tabulka číslo 25: Nejúčinnější lék (pacienti ze zahraničí)

Název léku	Skupina léků (pouze pro orientaci)	Počet pacientů, kteří tento lék označili za nejúčinnější
Remicade (Infliximab)	Biologická léčba	3
Humira	Biologická léčba	1
Prednison	Glukokortikosteroid	1
Solupred	Glukokortikosteroid	1
Konopí (bez tabáku)	Alternativní medicína	1

Tabulka číslo 26: Nejúčinnější skupina léků (pacienti ze zahraničí)

Skupina léků	Počet pacientů, kteří tuto skupinu léků označili za nejúčinnější
Biologická léčba	4
Glukokortikosteroid	2
Alternativní medicína	1

Otázka číslo 15: Vyzkoušel(a) jste někdy alternativní medicínu? Pokud ano, kterou konkrétně?

Crohnova choroba v mnoha případech nemusí být léčena pouze klasickými léky, ale jako vhodný doplněk medikamentózní léčby jsou následující (alternativní) léčebné metody a doplňkové přípravky. Uvádím zde výčet alternativních léčebných metod, které zmínili respondenti v dotazníku.

Alternativní léčba

- Konopí (bez tabáku / vyvolání pocitu hladu / olej)
- Zelený čaj
- Hypnóza
- Čínská medicína (akupunktura, akupresura)
- Jóga
- Bioenergie
- Masáž
- Homeopatika

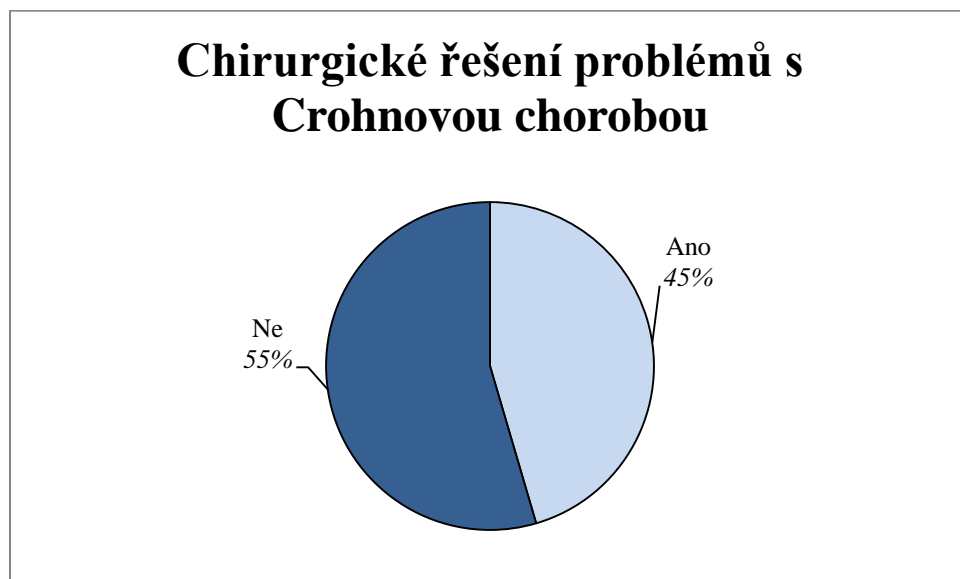
Doplňkové přípravky

- Fe (častá chudokrevnost) → deficit vitamínu B₁₂ (doplňování injekcemi) – je klíčový pro krvetvorbu a vstřebává se v kyčelníku (ileu)
- Ca (dieta – ↓ obsah)

Otázka číslo 16: Musel(a) jste v důsledku komplikací s touto chorobou podstoupit operaci?

45% dotazovaných (5 pacientů) muselo být minimálně jedenkrát za svůj život v důsledku Crohnovy choroby operováno v důsledku některé z komplikací. 55% dotazovaných (6 pacientů) mělo doposud natolik štěstí, že si jejich komplikace doposud nevyžádaly chirurgické řešení.

Graf číslo 17: Chirurgické řešení problémů u zahraničních pacientů s Crohnovou chorobou



Tabulka číslo 27: Chirurgické řešení problémů u zahraničních pacientů s Crohnovou chorobou

Ano	5
Ne	6

Oddíl číslo 4: Operace – detaily

Otázka číslo 17: Napište, prosím, něco více – kolikrát jste již byl(a) v souvislosti s Crohnovou chorobou na operačním sále, která / é část / i střeva vám byla odebrána / y, pooperační komplikace, vy a vaše nemoc po operaci, rekonvalescence atd.

Tento oddíl byl zpřístupněn pouze pro respondenty, kteří odpověděli Ano na otázku číslo 16. Obsahuje výčet odpovědí respondentů, rozdělený do tří skupin.

- Komplikace, která vedla (dříve, nebo později) k operaci
 - Perirektální (u konečníku) / stehenní absces (ohraničená dutina vyplněná hnisem)
 - Appendix – zánět červovitého výběžku slepého střeva (prevence)
 - Píštěl (srůst)
- Odebraná část střeva
 - Celé ileum (celý kyčelník)
 - 30 centimetrů poslední střešní kličky
 - 23 centimetrů – nekonkretizováno
 - 30,5 centimetrů tenkého střeva – spojeno s tlustým střevem střevem, $\frac{3}{4}$ tlustého střeva; stomie – vývod (2 roky)

Oddíl číslo 5: Zdravotní komplikace

Otázka číslo 18: Jaká byla doposud vaše největší zdravotní komplikace života s Crohnem?

Otázka číslo 19: Jak moc vás to bolelo?

Zde jsem vytvořila výčet jednotlivých odpovědí respondentů. Odpověď je spojením obou otázek současně, skládá se z pojmenování komplikace respondentem a jeho subjektivního určení bolestivosti na škále 1 až 10 (1 – nejméně, 10 – nejvíce).

Největší zdravotní komplikace + škála bolesti (1 - nejméně, 10 - nejvíce)

- Skoro smrt, deprese, nesnesitelné změny nálad → medikace (5)
- 4 měsíce v nemocnici – zameškání školy, skoro smrt (10)
- 2 roky bez medikamentů – špatná / pomalá diagnóza → pohotovost → 6 měsíců v nemocnici – boj o holý život (10)
- Špatná reakce na léky – bolestivý a velmi ošklivý ekzém (9)
- Zánět kloubů (6)
- Kolitida (postížení tlustého střeva) a její kontrola (10)
- Ztráta krve (9)
- Píštěl (srůst) – velká bolest, klička tenkého střeva – zásek do rekta (5)
- Žádné, pouze regulární symptomy (7)

Oddíl číslo 6: Neobvyklé otázky

Otázkami v tomto oddílu jsem chtěla pacientům s Crohnovou chorobou ze zahraničí, nebo chcete-li svým respondentům, ukázat, že nejsou na své problémy nikdy sami, že na každém zlu se najde trocha dobra a mírně jsem je donutila popřemýšlet o jejich životě, jestli i přes fakt, že jsou nemocni, z něj dokážou vytěžit co nejvíce. Současně jsem se zeptala na jejich názor ohledně původce onemocnění a budoucnosti jeho léčby. K tomuto oddílu byla přiložena jediná instrukce – následující otázky zodpovězte intuitivně a pokud možno v krátkém časovém úseku.

Otázka číslo 20: Jaká je vaše nejšťastnější vzpomínka ze života s Crohmem?

Tuto otázku jsem položila pouze z jednoho důvodu. Pacienti s Crohnovou chorobou musí často po určení této diagnózy změnit svoje životní priority a mnohdy tak vidí svět jinak než dříve. V drtivé většině případů se jejich vzpomínky zaměřovaly na zdravotní stav. Níže uvádím výčet odpovědí respondentů.

Nejšťastnější vzpomínka ze života s Crohnovou chorobou

- Lékařské výsledky bez zánětlivých parametrů
- Nový způsob léčby
- Vyvrácení jiné ošklivé nemoci
- Pomoc rodiny / přátel – síla pro řešení problémů všedních dnů, starání se o mou osobu, podpora v nejhorších časech
- Nový přírůstek do rodiny – náhradní rodič / císařský řez
- Narozeninová návštěva ZOO s partnerem
- Doložení vlastní nelenosti diagnostikou Crohnovy choroby

Poznámka: Dva respondenti nedokázali najít na svém životě vůbec nic pozitivního a jeden ho dokonce nazval peklem (zajímavé je, že to byli jediní dva muži z tohoto průzkumu).

Otázka číslo 21: Co je pro vás nejobtížnější na životě s Crohnem?

Soužití s Crohnovou chorobou není jednoduché. Proto jsem zařadila tuto otázku do svého dotazníku, abych ukázala cestu těm, kteří touto nemocí netrpí, jak pacientům mohou třeba pomoci. Opět uvádím výčet odpovědí respondentů.

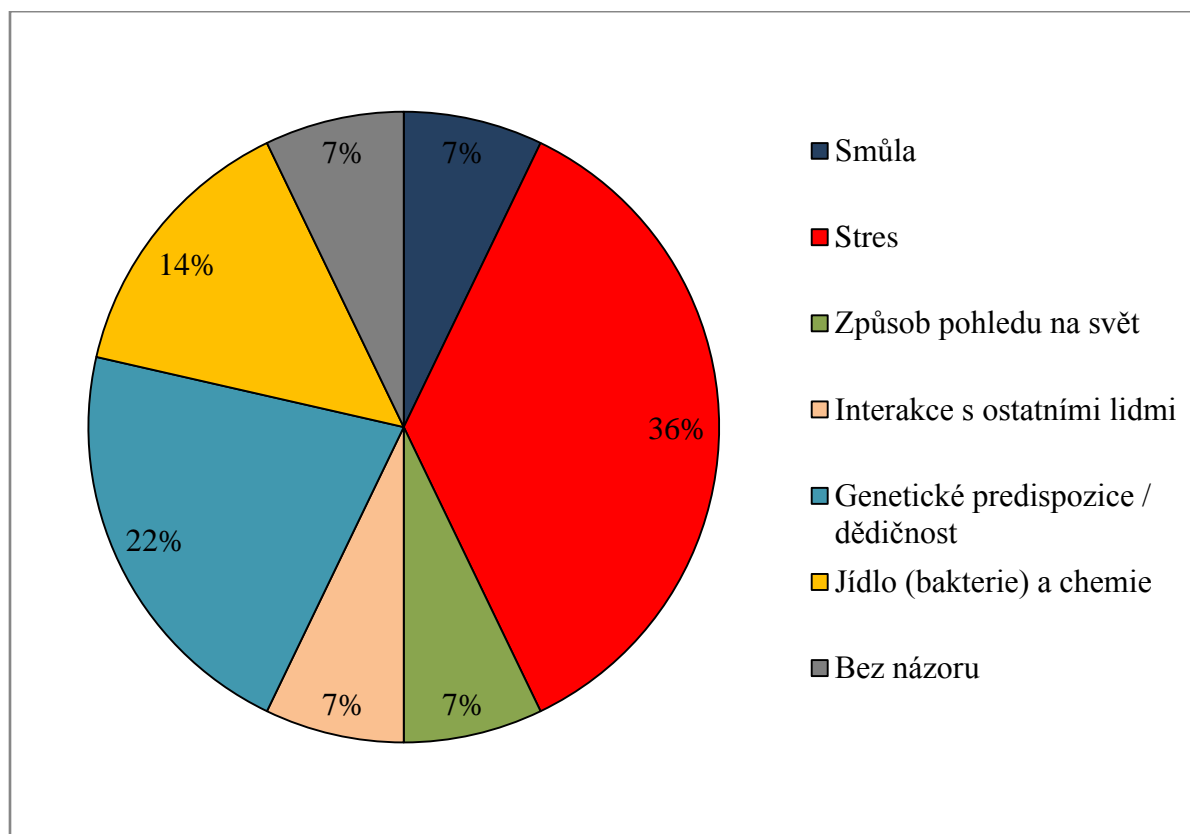
Obtíže života s Crohnovou chorobou

- Vyrovnání se s celoživotním onemocněním
- Léky – vedlejší účinky, užívací kvantum
- Nepochopení okolí ohledně nemoci → únava, lenost, nedostatek energie (rodina, přátelé, kolegové v práci / ve škole; pracovní / školní šéfové, ředitelé)
- Pocit samoty a smutku / provinilosti / nemožnosti / přítěži
- Zvládání stresu / bolesti
- Správné podchycení příznaků nemoci přecházející do relapsu – odborná pomoc
- Nesprávné stravování
- Problémy s chůzí
- Práce / škola
- Emoční labilita a posilování psychické kondice
- Letargie
- Zvracení → dehydratace
- Kolísání váhy
- Neodkladnost defekace

Otázka číslo 22: Co si myslíte, že zapříčiňuje vznik Crohnovy nemoci?

K dnešnímu datu není známo, co způsobuje rozvinutí Crohnovy nemoci v pacientově organismu. Z této otázky jsem vytvořila průzkum mezi respondenty a myslím, že všechny odpovědi by se měly vzít na pováženou, jelikož mám dojem, že právě nemocní nejlépe tuší, co je příčinou, vždyť právě oni pozorují změny na (ve) svém těle. Na celé čáře „zvítězil“ stres, ale dle mého názoru Crohnovou nemoc způsobuje kombinace stresu a dalších faktorů, též zmíněných v průzkumu.

Graf číslo 18: Co podle pacientů ze zahraničí zapříčiňuje vznik této nemoci?



Tabulka číslo 28: Co podle pacientů ze zahraničí zapříčiňuje vznik této nemoci?

<i>Smůla</i>	1
<i>Stres</i>	5
<i>Způsob pohledu na svět</i>	1
<i>Interakce s ostatními lidmi</i>	1
<i>Genetické predispozice / dědičnost</i>	3
<i>Jídlo (např. určitý typ bakterií v kravském mléce) a chemická úprava věci obecně</i>	2
<i>Bez názoru</i>	1

Otázka číslo 23: Pokud se v budoucnosti vyvine na 100% účinný lék pro Crohnovu chorobu, jak bude vypadat?

Jak jsem již několikrát zmínila, k dnešnímu datu není známo, co způsobuje rozvin Crohnovy nemoci v pacientově organismu a tím pádem se nedá na 100% účinně vyléčit, ale pouze více, či méně úspěšně potlačit. Uvádím kompletní výčet jednotlivých odpovědí respondentů na tuto otázku. Rozhodně stojí za to všechny si přečíst a udělat si vlastní obrázek na věc... Pro mne osobně je aktuálně nejlepší moje stávající léčba (Imuran – imunosupresivum, snížení aktivity imunitního systému a Remicade – biologická léčba).

Pokud se v budoucnosti vyvine na 100% účinný lék pro Crohnovu chorobu, jak bude vypadat?

- To je nepravděpodobné.
- Žádná bolest a revmatismus. Tot' vše, o co žádám! Moc bych si přála si jednou opět zaběhat...
- Očkování?
- Nejsem si jistá.
- Prevence by byla skvělá, ale pokud by se našel lék, nebo léčba, která by byla efektivní a cenově dostupná pro každého, to by bylo požehnání!
- Nemám ponětí, možná nová střeva, nový imunitní systém (ale nedokážu si představit, jak by to fungovalo! ☺ Pro některé lidi je to operace, resekce tlustého střeva, kolostomie, ileostomie...
- To by bylo brilantní!
- Doufám, že mi na dlouhou dobu pomůže Remicade.
- Totální kontrola nad nemocí bez nutnosti snížení funkce imunitního systému a vytváření dalších zdravotních problémů.

Otázka číslo 24: Co vás Crohnova nemoc naučila do života?

Z následující otázky jsem vytvořila výčet jednotlivých odpovědí respondentů. Položila jsem ji z několika důvodů – má za cíl ukázat, že pacienti s Crohnovou chorobou jsou nesmírně silní lidé, kteří ztrácejí sílu ze života, pouze pokud „jde do tuhého“. Odpovědi dotazovaných jsou podle mě nesmírně inspirativní a určitě stojí za přečtení!

Co vás Crohnova nemoc naučila do života?

- Jsem mnohem silnější, než jsem si myslela.
- Bůh neexistuje.
- Lidé jsou mnohem silnější, než vypadají.
- Dávat si větší pozor na to, co se kolem mne děje.
- Žít svůj život, jak nejlépe umím.
- Věřit v Boha a být ráda za svůj život a rodinu. Nebrat žádný den jako samozřejmost.
- Radovat se v životě z maličkostí, které bere většina lidí jako samozřejmost.
- Vytěžit ze svého života co nejvíce.
- Zůstat pozitivní a být šťastný s tím, co mám.
- Nebrat dobré zdraví jako samozřejmost!
- Tuhé stolice jsou raritou!

2.3. Dotazník III – Povědomí o Crohnově chorobě mezi studenty kladenského gymnázia

Dotazník byl v klasické papírové podobě rozdistribuován do celkem 6 tříd kladenského gymnázia v průběhu ledna roku 2015. Celkový počet respondentů byl 133, z toho 80 žen a 53 mužů. Věk respondentů byl od 17 do 21 let. Dotazník byl anonymní pouze s vyplněním pohlaví a třídy. Respondenti byli z různých tříd a různého věku. Byli dotazováni buď v průběhu vyučovací hodiny některého předmětu školního vzdělávacího plánu školy, nebo profilujícího semináře (z biologie, či chemie). Čas na vyplnění dotazníku byl 5 až 10 minut a dotazník obsahoval následujících 12 otázek (mimo otázek 7 a 9 s otevřenou odpovědí odpovídali respondenti formou kroužkování slov ANO & NE):

Název dotazníku: Crohnova choroba (studenti kladenského gymnázia)

Celkový počet otázek: 12

Otázka číslo 1: Slyšel / a jsi už o této chorobě?

Otázka číslo 2: Trpí jí někdo z tvého blízkého okolí, nebo dokonce ty sám / sama?

Otázka číslo 3: Postihuje nejčastěji starší lidi?

Otázka číslo 4: Je její výskyt častější v rozvojových zemích?

Otázka číslo 5: Jedná se o autoimunitní onemocnění?

Otázka číslo 6: Je vyléčitelná?

Otázka číslo 7: Které orgánové soustavy lidského těla postihuje? Svou odpověď zdůvodni.

Otázka číslo 8: Jsou jejími příznaky např. krev ve stolici, úbytek váhy a nechutenství?

Otázka číslo 9: Které potraviny jsou (ne)vhodné pro nemocné s touto chorobou? Svůj výběr zdůvodni.

Otázka číslo 10: Střídají se v průběhu tohoto onemocnění období vzplanutí a klidová?

Otázka číslo 11: Jsou zcela objasněny příčiny vzniku této choroby?

Otázka číslo 12: Musí téměř každý pacient za svůj život s tímto onemocněním podstoupit chirurgický zákrok k vyřešení komplikací?

Správné odpovědi na vědomostní otázky

Tabulka číslo 29: Správné odpovědi na vědomostní otázky dotazníku III

Číslo otázky	Odpověď
3	Ne
4	Ne
5	Ano
6	Ne
7	Primárně trávicí soustavu, sekundárně všechny ostatní; napadá imunitní systém, které má centrum v trávicí soustavě
8	Ano
9	Vhodné – dietní, lehké, lehce stravitelné (bezezbytkové) potraviny Nevhodné – potraviny ze smažených, tučných, kořeněných a těžko stravitelných pokrmů Obecně je velmi individuální, které potraviny dělají pacientovi dobře, či zle; musí si všechno na vlastní zažívání ozkoušet; záleží také na tom, jestli je v klidové fázi (remisi), nebo fázi vzplanutí (relapsu)
10	Ano
11	Ne
12	Ano

Výsledky průzkumu (dotazníku III) jsou uvedeny v následujících tabulkách se slovními komentáři autorky práce.

Údaje o třídách a respondentech z kladenského gymnázia

Nejpočetnější třídou byla třída O7 s 32 žáky.

Naopak nejméně početnou třídou byla třída 4.A s pouhými 18 studenty.

Nejvíce dívek (16) se shodně nacházelo ve třídách O7, 4.A a 4.C.

Nejméně dívek (9) se nacházelo ve třídě O8.

Nejvíce chlapců (16) se nacházelo ve třídě O7.

Nejméně chlapců (2) se nacházelo ve třídě 4.A.

Tabulka číslo 30: Údaje o třídách a respondentech z kladenského gymnázia

Třída	Počet respondentů	Pohlaví		Povědomí			
		Žena	Muž	Žena		Muž	
				Ano	Ne	Ano	Ne
O7	32	16	16	10	6	4	12
O8	22	9	13	5	4	2	11
3.B	23	12	11	4	8	1	10
4.A	18	16	2	6	10	2	0
4.B	19	11	8	8	3	1	7
4.C	19	16	3	1	15	0	3

Tabulka číslo 29: Údaje o třídách a respondentech z kladenského gymnázia (2)

Třída	Počet respondentů	Zastoupení pohlaví (%)		Povědomí (%)							
		Žena	Muž	Žena			Muž			Celkem (třída)	
				Ano	Ne	Z celku (třída)	Ano	Ne	Z celku (třída)	Počet lidí	%
O7	32	50%	50%	63%	38%	31%	25%	75%	13%	14	44%
O8	22	41%	59%	56%	44%	23%	15%	85%	9%	7	32%
3.B	23	52%	48%	33%	67%	17%	9%	91%	4%	5	22%
4.A	18	89%	11%	37,5%	62,5%	33%	100%	0%	11%	8	44%
4.B	19	58%	42%	73%	27%	42%	12,5%	87,5%	5%	9	47%
4.C	19	84%	16%	6%	94%	5%	0%	100%	0%	1	5%

Kvantita povědomí o Crohnově chorobě

Bodově jsem ohodnotila kvalitu a kvantitu povědomí o Crohnově chorobě.

Nejprve jsem zkoumala skupinu dívek či chlapců z určité třídy a porovnávala jsem, jak je na tom ve srovnání s ostatními skupinami dívek a chlapců z ostatních tříd kvantitativně s povědomím o Crohnově chorobě (např. sestavila jsem žebříček, jenž zjistil, která třída má nejvíce dívek s povědomím o Crohnově chorobě). Kvalitu povědomí dívek / chlapců z určitých tříd a jednotlivců jsem zkoumala následně.

Výsledky jsem sestavila do tabulek s popisky. Každá tabulka v tomto oddílu sestává z umístění skupiny; třídy, ze které daný vzorek respondentů pocházel, kolik dotazovaných se v ní nacházelo a kolik skupina v určitém aspektu nasbírala bodů.

Zisk bodů je pro určitou skupinu závislý na barvě putníku před názvem tabulky (žebříčku):

- Zisk bodů = 1. místo – 6 bodů, 6. místo – 1 bod = dobrá vizitka o povědomí (např. počet dívek, které mají povědomí o Crohnově chorobě)
- Zisk bodů = 6. místo – 6 bodů, 1. místo – 1 bod = špatná vizitka o povědomí (např. počet dívek, které nemají vůbec žádné povědomí o Crohnově chorobě)

Poznámka: V případě dělených dvou míst (například 2. a 3.) – zisk vyššího počtu bodů (5) pro každou třídu (skupinu).

V tomto oddílu získala nejvíce bodů třída 4.B, nejméně třída 4.C.

Žebříčky tříd v oddílu kvantity o povědomí o Crohnově chorobě

- *Tabulka číslo 32: Počet dívek, které mají povědomí o Crohnově chorobě*

Umístění	Třída	Počet respondentek	Počet bodů
1. místo	O7	10	6
2. místo	4.B	8	5
3. místo	4.A	6	4
4. místo	O8	5	3
5. místo	3.B	4	2
6. místo	4.C	1	1

- *Tabulka číslo 33: Počet dívek, které nemají vůbec žádné povědomí o Crohnově chorobě*

Umístění	Třída	Počet respondentek	Počet bodů
1. místo	4.C	15	1
2. místo	4.A	10	2
3. místo	3.B	8	3
4. místo	O7	6	4
5. místo	O8	4	5
6. místo	4.B	3	6

- *Tabulka číslo 34: Počet chlapců, kteří mají povědomí o Crohnově chorobě*

Umístění	Třída	Počet respondentů	Počet bodů
1. místo	O7	4	6
2. – 3. místo	O8	2	5
2. – 3. místo	4.A	2	5
4. – 5. místo	3.B	1	3
4. – 5. místo	4.B	1	3
6. místo	4.C	0	1

- *Tabulka číslo 35: Počet chlapců, kteří nemají vůbec žádné povědomí o Crohnově chorobě*

Umístění	Třída	Počet respondentů	Počet bodů
1. místo	O7	12	1
2. místo	O8	11	2
3. místo	3.B	10	3
4. místo	4.B	7	4
5. místo	4.C	3	5
6. místo	4.A	0	6

- *Tabulka číslo 36: Studenti, kteří (ne)mají (vůbec žádné) povědomí o Crohnově chorobě – počet bodů za počet respondentů*

Umístění	Třída	Počet respondentů	% (z celku – třídy)	Počet bodů
1. místo	O7	14	44%	6
2. místo	4.B	9	47%	5
3. místo	4.A	8	44%	4
4. místo	O8	7	32%	3
5. místo	3.B	5	22%	2
6. místo	4.C	1	5%	1

- *Tabulka číslo 37: Studenti, kteří (ne)mají (vůbec žádné) povědomí o Crohnově chorobě (2) – počet bodů za % (z celku – třídy)*

Umístění	Třída	% (z celku – třídy)	Počet respondentů	Počet bodů
1. místo	4.B	47%	9	6
2. místo	O7	44%	14	5
3. místo	4.A	44%	8	4
4. místo	O8	32%	7	3
5. místo	3.B	22%	5	2
6. místo	4.C	5%	1	1

Kvalita povědomí o Crohnově chorobě

Provedla jsem také kontrolu správnosti odpovědí v dotaznících jednotlivých tříd u respondentů, kteří jeví povědomí o Crohnově chorobě. Tento oddíl nazývám Kvalita povědomí o Crohnově chorobě.

Za správnou odpověď na otázku + 1 bod, špatná / žádná odpověď \pm 0 bodů, neúplná / z poloviny špatná odpověď + ½ bodu; maximální počet bodů – 10 bodů, minimální počet bodů – 0 bodů.

Pro každou třídu jsem sestavila dva žebříčky jednotlivců (jeden dívčí a jeden chlapecký).

Respondenti a respondentky jsou označeni pouze pro orientaci čísly, protože dotazník byl anonymní, jen s uvedením pohlaví a třídy.

Nejlepší respondenti se nacházeli ve třídách O7, O8 a 4.B.

Nejlepší respondentky se nacházely ve třídě O8.

Nejhorší respondenti se nacházeli ve třídě 4.C.

Nejhorší respondentky se nacházely ve třídě 4.C.

Nejlepší respondentka – jednatlivec byla ze třídy O8. Získala vysoký počet 9,5 bodu.

Nejlepší respondent – jednatlivec byl ze třídy O7. Byli dokonce dva a oba získali plný počet bodů (10).

Nejhorší respondentka – jednatlivec byla ze třídy 4.A. Získala 0 bodů.

Nejhorší respondent – jednatlivec byl ze třídy O7. Získal 0,5 bodů.

Žebříčky jednotlivců ze tříd (členěno dle pohlaví)

Třída O7

Tabulka číslo 38: Výsledky jednotlivých respondentek z O7

Respondentka	Počet bodů
1	6
2	7
3	8
4	9
5	7
6	8
7	6
8	7
9	7
10	6,5

Tabulka číslo 39: Výsledky jednotlivých respondentů z O7

Respondent	Počet bodů
1	10
2	0,5
3	10
4	7,5

Třída O8

Tabulka číslo 40: Výsledky jednotlivých respondentek z O8

Respondentka	Počet bodů
1	8
2	9
3	8
4	9,5
5	7

Tabulka číslo 41: Výsledky jednotlivých respondentů z O8

Respondent	Počet bodů
1	6
2	8

Třída 3.B

Tabulka číslo 42: Výsledky jednotlivých respondentek ze 3.B

Respondentka	Počet bodů
1	5
2	4
3	7
4	2

Tabulka číslo 43: Výsledky jednotlivých respondentů ze 3.B

Respondent	Počet bodů
1	6,5

Třída 4.A

Tabulka číslo 44: Výsledky jednotlivých respondentek ze 4.A

Respondentka	Počet bodů
1	0
2	9
3	6
4	4
5	6
6	6

Tabulka číslo 45: Výsledky jednotlivých respondentů ze 4.A

Respondent	Počet bodů
1	8
2	5

Třída 4.B

Tabulka číslo 46: Výsledky jednotlivých respondentek ze 4.B

Respondentka	Počet bodů
1	9
2	8,5
3	8
4	7
5	9
6	7
7	8
8	8,5

Tabulka číslo 47: Výsledky jednotlivých respondentů ze 4.B

Respondent	Počet bodů
1	7

Třída 4.C

Tabulka číslo 48: Výsledky jednotlivých respondentek ze 4.C

Respondentka	Počet bodů
1	7

Celkové povědomí o Crohnově chorobě

Nakonec jsem sečetla všechny body (z oddílu kvalitativního i kvantitativního povědomí o Crohnově nemoci) a zjistila jsem, že celkově nejlepší povědomí má třída O7. Naopak nejhůře na tom s povědomím o Crohnově chorobě byla třída 4.C. V následující části dotazníku III uvádím dílčí tabulky, ze kterých jsem spočítala celkový počet bodů (v obou oddílech průzkumu) pro jednotlivé třídy.

Celkový žebříček povědomí o Crohnově chorobě (studenti Gymnázia Kladno)

Tabulka číslo 49: Celkový žebříček povědomí o Crohnově chorobě (studenti Gymnázia Kladno)

Umístění	Třída	Počet bodů
1. místo	O7	127,5
2. místo	4.B	101
3. místo	O8	76,5
4. místo	4.A	69
5. místo	3.B	39,5
6. místo	4.C	17

Tabulka číslo 50: Počet bodů ze žebříčků pro oddíl Kvantita povědomí o Crohnově chorobě pro jednotlivé třídy

Třída	1. žebříček	2. žebříček	3. žebříček	4. žebříček	5. žebříček	6. žebříček	Součet bodů (všechny dílčí žebříčky tohoto oddílu)
O7	6	4	6	1	6	5	28
O8	3	5	5	2	3	3	21
3.B	2	3	3	3	2	2	15
4.A	4	2	5	6	4	4	25
4.B	5	6	3	4	5	6	29
4.C	1	1	1	5	1	1	10

Tabulka číslo 51: Výsledky oddílu Kvalita povědomí o Crohnově chorobě pro jednotlivé třídy a jednotlivce

Třída	Ženy			Muži			Celkem (třída)
	Počet respondentek	Počet bodů (celkem)	Průměrný počet bodů	Počet respondentů	Počet bodů (celkem)	Průměrný počet bodů	Počet bodů
O7	10	71,5	7,2	4	28	7	99,5
O8	5	41,5	8,3	2	14	7	55,5
3.B	4	18	4,5	1	6,5	6,5	24,5
4.A	6	31	5,2	2	13	6,5	44
4.B	8	65	8,1	1	7	7	72
4.C	1	7	7	0	0	0	7

Tabulka číslo 52: Výpočet konečného výsledku

Třída	Součet bodů – Oddíl „Kvantita povědomí o Crohnově chorobě“	Součet bodů – Oddíl „Kvalita povědomí o Crohnově chorobě“	Celkový součet bodů
O7	28	99,5	127,5
O8	21	55,5	76,5
3.B	15	24,5	39,5
4.A	25	44	69
4.B	29	72	101
4.C	10	7	17

Nejvyšší skóre v dotazníku (jako třída) získala O7.

Nenižší skóre v dotazníku (jako třída) získala 4.C.

Nejvyšší skóre v dotazníku (jako dívky) získala třída O7.

Nenižší skóre v dotazníku (jako dívky) získala třída 4.C.

Nejvyšší skóre v dotazníku (jako chlapci) získala třída O7.

Nenižší skóre v dotazníku (jako chlapci) získala třída 4.C.

Závěr

Crohnova choroba je chronické zánětlivé autoimunitní onemocnění, které se může projevit v jakékoliv části trávicího ústrojí. Patří do skupiny nespecifických střevních zánětů, je podmíněno dodnes blíže neurčenou genetickou odchylkou, není infekční a zatím není vyléčitelné, ale celkem úspěšně regulovatelné. Je pro něj typické střídání klidové a aktivní fáze. Tato práce ve své teoretické části shrnuje všechny důležité poznatky o této nemoci (klinické projevy, diagnózu, patogenezi, léčbu, komplikace, výzkum a okrajovou zmínku o epidemiologii a historii onemocnění).

Z dotazníků pro pacienty s Crohnovou chorobou z České republiky a dalších států (Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, USA, Francie, Trinidadu a Tobaga, Slovinska a Kanady), které jsou společně s průzkumem povědomí o Crohnově chorobě na gymnáziu v Kladně uvedeny v praktické části, vyplývá, že systém české a zahraniční gastroenterologie nemá mezi sebou žádný markantní rozdíl. Gastroenterologové po celém světě se stejně svědomitě snaží léčit nemocné s Crohnovou chorobou. Pacienti s tímto onemocněním si mohou plnohodnotně užívat života, radovat se z maličkostí všedního dne a zapadnout do společnosti, ale záleží pouze na nich, zda tomu tak učiní, i když je to pro ně někdy velmi obtížné (z hlediska fyzického i psychického).

Povědomí ohledně Crohnovy choroby na mé škole (kladenském gymnáziu) je překvapivě mnohem lepší, než jsem předpokládala. Dívky obecně byly častěji a přesněji informované o Crohnově nemoci. Z celkového počtu respondentů 133 (80 žen a 53 mužů) ve věku 17 až 21 let bylo o tomto onemocnění informováno 44 dotazovaných (33% dotazovaných, čili každý třetí respondent), z toho bylo 34 (77%) žen a 10 (23%) mužů (z celku se jedná o 25,6% žen 7,5% mužů).

Jako návrh pokračování výzkumu Crohnovy choroby bych uvedla zavedení bezbolestné kolonoskopie, či jiné diagnostické metody, která by spolehlivě, rychle, s malou námahou a bezbolestně určila postižený úsek trávicího traktu. Budoucnost léčby Crohnovy choroby jako takové je zatím nejistá. Je potřeba objevit přesný spouštěcí mechanismus Crohnovy choroby a podle toho zkonstruovat účinný lék, který by nemoc nadobro vyléčil a pacient by dosáhl stavu nekonečné remise. Na tom v tuto chvíli pracují přední vědci v oblasti gastroenterologie po celém světě. Teď se jeví nejúčinnější léčbou Crohnovy choroby kombinace správných léků, diety a potlačení stresu (v případě vyústění klinických symptomů ve vážnější komplikace jejich chirurgické řešení).

Přínos této práce vidím určitě v tom, že pokud si ji přečte někdo z laické veřejnosti, rozšíří si znalosti o Crohnově chorobě a možná tak bude schopen v budoucnosti pomoci pacientovi s tímto onemocněním, nebo rozšíří svoje znalosti o Crohnově nemoci mezi další lidi a na pacienty s tímto onemocněním se bude čím dál tím méně lidí dívat skrze prsty, nebo je dokonce ignorovat, ale budou o nich vědět přesné, jasné a pravdivé informace a umět pomoci. Z tohoto důvodu hodlám pokračovat v plánu zlepšení osvěty ohledně Crohnovy formou uveřejnění novinového článku, přednášky na své škole – kladenském gymnáziu – a svou aktivitou (příspěvky, nebo komentáři) na internetových stránkách (českých, i zahraničních) sdružujících pacienty s Crohnovou chorobou navrhnout pomoc konkrétním lidem diagnostikovaným touto nemocí s konkrétními problémy (ty jsou mnohdy velmi rozličné) rychlým a účinným způsobem, v němž může více lidí najednou nalézt opěrný bod k řešení svého problému.

Jsem spokojená s finální podobou mé práce. Všechny své vytyčené cíle jsem splnila. V psaní této práce chci pokračovat i v příštím ročníku. Uvažuji o možném vyhodnocení využití léků a jejich léčebné účinnosti, nebo vyhodnocení léčby Crohnovy choroby v různých gastroenterologických zařízeních v ČR.

Zdroje

- [1]: Řitní trhlina. In: *Vitalion* [online]. 2011 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://nemoci.vitalion.cz/ritni-trhlina/#experience>
- [2]: Hemoroid. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Hemoroid>
- [3]: Polyp (lékařství). In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: [http://cs.wikipedia.org/wiki/Polyp_\(lékařství\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Polyp_(lékařství))
- [4]: Absces. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Absces>
- [5]: Irigografie. In: *Velký lékařský slovník* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://lekarske.slovniky.cz/pojem/irigografie>
- [6]: Antidepressivum. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Antidepressivum>
- [7]: Acidum Folicum. In: *Lékárna.cz: První internetová lékárna v ČR* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.lekarna.cz/acidum-folicum-leciva-drg-30x10mg/>
- [8]: Aeries. In: *Diagnosia: Beta* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.diagnosia.com/cz/leky/aeries-5-mg-potahovane-tablety#public>
- [9]: Pentasa Sachet. 2012. Dostupné z: <http://www.ferring.cz/pil/pentasa-sachet-2-g-pil.pdf>
- [10]: Algifen Neo. In: *Lékárna.cz: První internetová lékárna v ČR* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.lekarna.cz/algifen-neo-porgttsol1x10ml>
- [11]: Apo-Allopurinol. In: *Příbalový-leták.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.lekarna.cz/algifen-neo-porgttsol1x10ml/>
- [12]: Asentra. In: *Příbalový-leták.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.pribalovy-letak.cz/152-asentra-50>
- [13]: Azaprine. In: *Lékárna.cz: První internetová lékárna v ČR* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.lekarna.cz/azaprine-50mg-56x50mg-potahovane-tablety/>
- [14]: Azopt. In: *Příbalový-leták.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.pribalovy-letak.cz/177-azopt>
- [15]: Biopron. In: *Lékárna.cz: První internetová lékárna v ČR* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.lekarna.cz/biopron-forfte-tob-10/>
- [16]: Saccharomyces boulardii. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Saccharomyces_boulardii
- [17]: Budenofalk. In: *Farmaceutika.info* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://farmaceutika.info/budenofalk>

- [18]: Calcichew. In: *Lékárna.cz: První internetová lékárna v ČR* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.lekarna.cz/calcichew-d3-ctb-60/>
- [19]: Calcium + D3. In: *Lékárna.cz: První internetová lékárna v ČR* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.lekarna.cz/calcium-600-d3generica-tbl-30/>
- [20]: Caltrate. In: *Lékárna.cz: První internetová lékárna v ČR* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.lekarna.cz/caltrate-plus-90-tablet/>
- [21]: Ciplofax. In: *Příbalový leták.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.pribalovy-letak.cz/1314-ciplox>
- [22]: Cipralex. In: *Příbalový leták.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.pribalovy-letak.cz/51-cipralex-10-mg>
- [23]: Controloc. In: *Příbalový leták.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.pribalovy-letak.cz/1002-controloc-20-mg>
- [24]: Cyklosporin. In: *Wikiskripta.eu* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: http://www.wikiskripta.eu/index.php/Cyklosporin_A
- [25]: Detralex. In: *Příbalový leták.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.pribalovy-letak.cz/6-detralex>
- [26]: Dogmatil. In: *Příbalový leták.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.pribalovy-letak.cz/896-dogmatil-50-mg>
- [27]: Enterol. In: *Příbalový leták.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.pribalovy-letak.cz/229-enterol>
- [28]: Entizol. In: *Příbalový leták.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.pribalovy-letak.cz/search?q=Entizol>
- [29]: Espumisan. In: *Příbalový leták.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.pribalovy-letak.cz/61-espumisan>
- [30]: Ganaton. In: *ADC Číselník* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.adcc.sk/web/humanne-lieky/pil/ganaton-pil-8381.html>
- [31]: Ganaton - nedostupnost v ČR. In: *SÚKL: Státní ústav pro kontrolu léčiv* [online]. 2012 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.sukl.cz/informace-sukl-k-nedostupnosti-leciveho-pripravku-ganaton>
- [32]: Helicid. In: *Příbalový leták.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.pribalovy-letak.cz/1198-helicid-10-zentiva>
- [33]: Helides. In: *Lékárna.cz: První internetová lékárna v ČR* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.lekarna.cz/helides-20mg-enterosolventni-tvrde-tobolky-3x20mg-tobolky/>
- [34]: Hylak. In: *Příbalový leták.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.pribalovy-letak.cz/258-hylak-forte>

- [35]: Itoprid. In: *Příbalový leták.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.pribalovy-letak.cz/836-itoprid-pmcs-50-mg>
- [36]: Kalnormin. In: *Farmaceutika.info* [online]. 2015 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://farmaceutika.info/kalnornin>
- [37]: Kreon. In: *Lékárna.cz: První internetová lékárna v ČR* [online]. 2015 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://www.lekarna.cz/kreon-25-000-50-tobolky-299651/>
- [38]: Lanzul. In: *Příbalový leták.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://www.pribalovy-letak.cz/711-lanzul-15-mg>
- [39]: Letrox. In: *Příbalový leták.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://www.pribalovy-letak.cz/79-letrox-50>
- [40]: Maltofer. In: *Příbalový leták.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://www.pribalovy-letak.cz/1216-maltofer>
- [41]: Medrol. In: *Příbalový leták.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://www.pribalovy-letak.cz/315-medrol-4-mg>
- [42]: Nimesil. In: *Příbalový leták.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://www.pribalovy-letak.cz/95-nimesil>
- [43]: Normix. In: *Lékárna.cz: První internetová lékárna v ČR* [online]. 2015 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://www.lekarna.cz/normix-tbl-obd-12x200mg/>
- [44]: Novalgin. In: *Příbalové letáky.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://pribalove-letaky.cz/novalgin-tablety>
- [45]: Ortanol. In: *Lékárna.cz: První internetová lékárna v ČR* [online]. 2015 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://www.lekarna.cz/ortanol-14x20mg-tobolky/>
- [46]: Plaquenil. In: *Lékárna.cz: První internetová lékárna v ČR* [online]. 2015 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://www.lekarna.cz/plaquenil-tbl-obd-60x200mg/>
- [47]: Rectodelt. In: *Příbalové letáky.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://pribalove-letaky.cz/rectodelt-cipky>
- [48]: Sorbifer Durules. In: *Lékárna.cz: První internetová lékárna v ČR* [online]. 2015 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://www.lekarna.cz/sorbifer-durules-tbl-obd-50x100mg/>
- [49]: Tramal. In: *Příbalové letáky.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://pribalove-letaky.cz/tramal-tablety>
- [50]: Valtrex. In: *Lékárna.cz: První internetová lékárna v ČR* [online]. 2015 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://www.lekarna.cz/valtrex-500mg-tbl-obd-42x500mg-2/>
- [51]: Vasosan. In: *SÚKL: Státní ústav pro kontrolu léčiv* [online]. 2015 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://www.sukl.cz/modules/medication/detail.php?code=0154756&tab=info>
- [52]: Komplex. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Komplex>

- [53]: Vigantol. In: *Lékárna.cz: První internetová lékárna v ČR* [online]. 2015 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://www.lekarna.cz/vigantol-1x10ml-kapky-roztok/>
- [54]: Xalatan. In: *Příbalový leták.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://www.pribalovy-letak.cz/446-xalatan>
- [55]: Iris Diagnostika [online]. 2015 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://www.iris-diagnostika.cz/> Jak vyrobit Fénixovy slzy - návod. In: *Growmart.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://growmart.cz/jak-vyrobite-fenixovy-slzy-navod/>
- [56]: Chlorella: nebezpečí nebo ochrana pro naše tělo?. In: *Celostní medicína: Informační server o zdraví z pohledu celostní, přírodní, alternativní medicíny* [online]. 2013 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://www.celostnimedicina.cz/chlorella-nebezpeci-nebo-ochrana-pro-nase-telo.htm>
- [57]: Idiopatické střevní záněty a biologická léčba. In: *Postgraduální medicína* [online]. 2009 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://zdravi.e15.cz/clanek/postgradualni-medicina-priloha/idiopaticke-strevni-zanety-447153>
- [58]: Vedolizumab. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Vedolizumab>
- [59]: Mizerere. *LékařiOnline.cz* [online]. 2010, [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: <http://www.lekari-online.cz/vnitri-lekarstvi/indikace/zvraceni-fekalii-mizerere>
- [60]: Magnetická rezonance. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014 [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Magneticka_rezonance
- [61]: Počítačová tomografie. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014 [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Pocitacova_tomografie
- [62]: Elektrokardiogram. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014 [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Elektrokardiogram>
- [63]: Kapslová endoskopie. In: *Remedis* [online]. 2014 [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: http://www.remedis.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=60&Itemid=64
- [64]: Kolorektální karcinom. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014 [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Kolorektalni_karcinom
- [65]: Nefrologie. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014 [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Nefrologie>
- [66]: Ulcerózní kolitida. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014 [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Ulcerozni_kolitida
- [67]: Ulcerózní kolitida. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014 [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Ulcerozni_kolitida

- [68]: Crohn's disease. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014 [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Crohn's_disease
- [69]: Zvládání stresu a prevence jeho následků. In: *Sestra* [online]. 2010 [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: <http://zdravi.e15.cz/clanek/sestra/zvladani-stresu-a-prevence-jeho-nasledku-450941>
- [70]: Methotrexát v léčbě revmatoidní artritidy. In: *Remedia* [online]. 2009 [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: <http://www.remédia.cz/Clanky/Prehledy-nazory-diskuse/Methotrexat-v-lecbe-revmatoidni-artritidy/6-F-IP.magarticle.aspx>
- [71]: Adalimumab. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014 [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Adalimumab>
- [72]: Humira. In: *Forum Crohn.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: <http://crohn.cz/forum/humira-t637.html>
- [73]: Purinethol. In: *Státní ústav pro kontrolu léčiv* [online]. 2014 [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: <http://www.sukl.cz/modules/medication/detail.php?kod=0136446>
- [74]: Tramadol. In: *Remedia* [online]. 2014 [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: <http://www.remédia.cz/Okruhy-temat/Bolest/Tramadol-nova-lekova-forma-s-24hodinovym-ucinkem/8-T-gF.magarticle.aspx>
- [75]: Lortab. In: *Drugs.com* [online]. 2014 [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: <http://www.drugs.com/lortab.html>
- [76]: Sulfasalazin. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014 [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Sulfasalazin>
- [77]: Omeprazol. In: *Jiří Štefánek - Medicína, nemoci, studium na I. LF UK* [online]. 2014 [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: <http://www.stefajir.cz/?q=omeprazol>
- [78]: Mesalazine. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Mesalazine>
- [79]: Fluoxetin. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014 [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Fluoxetin>
- [80]: Antihistaminika. In: *WikiSkripta* [online]. 2010 [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: <http://www.wikiskripta.eu/index.php/Antihistaminika>
- [81]: Kodein. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014 [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kodein>
- [82]: Azathioprine. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Azathioprine>

- [83]: Avoiding Calcium Deficiency With Crohn's. In: *Healthline* [online]. 2012 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://www.healthline.com/health/crohns-disease/calcium>
- [84]: Fivasa. In: *Drugs.com* [online]. 2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://www.drugs.com/international/fivasa.html>
- [85]: Solupred. In: *Drugs.com* [online]. 2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://www.drugs.com/international/solupred.html>
- [86]: Budesonide. In: *Státní ústav pro kontrolu léčiv* [online]. 2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: www.sukl.cz/file/77524_1_1
- [87]: Metronidazol. In: *Jiří Štefánek - Medicína, nemoci, studium na 1. LF UK* [online]. 2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://www.stefajir.cz/?q=metronidazol>
- [88]: TNF- α . In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: [http://cs.wikipedia.org/wiki/TNF- \$\alpha\$](http://cs.wikipedia.org/wiki/TNF-<math>\alpha</math)
- [89]: Vitamín B12. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Vitamín_B12
- [90]: Léčiva ovlivňující kašel. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Léčiva_ovlivňující_kašel
- [91]: Mercaptopurine. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Mercaptopurine>
- [92]: Imunosupresivum. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Imunosupresivum>
- [93]: Imuran. In: *ULékaře.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://www.ulekare.cz/leky/imuran-50-mg-3339>
- [94]: Duspatalin Retard. In: *ULékaře.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://www.ulekare.cz/leky/duspatalin-retard-2085>
- [95]: Methotrexat Ebewe. In: *ULékaře.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://www.ulekare.cz/leky/methotrexat-ebewe-10-mg-ml-4416>
- [96]: Gastroenterologie, Purinol a těhotenství. In: *ULékaře.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://www.ulekare.cz/poradna-lekare-projekt/jiz-jsem-psala-ale-odpovedi-jsem-21-1061>
- [97]: Tramadol. In: *ULékaře.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://www.ulekare.cz/leky/tramadol-paracetamol-billev-pharma-37-5-mg-325-mg-7738>
- [98]: Antiproliferační (antiproliferativní). In: *Velký lékařský slovník* [online]. 2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://lekarske.slovníky.cz/lexikon-pojem/antiproliferacni-antiproliferativni>
- [99]: Prednison. In: *Lékarna.cz: První internetová lékárna v ČR* [online]. 2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://www.lekarna.cz/prednison-5leciva-20x5mg-tablety/>

- [100]: Fluoxetin. In: *Farmaceutika* [online]. 2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://farmaceutika.info/search?q=Fluoxetin>
- [101]: Codein. In: *Zentiva: Společnost skupiny Sanofi* [online]. 2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://www.zentiva.cz/our-products/pages/product-detail.aspx?ItemId=1833>
- [102]: Remicade. In: *Diagnosia* [online]. 2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://www.diagnosia.com/cz/leky/remicade-100-mg-prasek-pro-pripravu-koncentratu-pro-pripravu-infuzniho-roztoku>
- [103]: ŠEVČÍKOVÁ, Martina. Význam masa v dietním stravování. Brno, 2011. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně - Lékařská fakulta - Obor Nutriční terapeut.
- [104]: Crohn's disease. In: *Wikipedia: The Free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Crohn's_disease
- [105]: Rozvojová země. In: *Wikipedia: The Free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Rozvojová_země
- [106]: Homeopatie. In: *Wikipedia: The Free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Homeopatie>
- [107]: Crohnova nemoc. In: *Wikipedia: The Free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Crohnova_nemoc
- [108]: Methotrexát. In: *Wikipedia: The Free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Methotrexát>
- [109]: Hydrokodon. In: *Wikipedia: The Free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Hydrokodon>
- [110]: Paracetamol. In: *Wikipedia: The Free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Paracetamol>
- [111]: Pentasa. In: *Farmaceutika.info* [online]. 2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://farmaceutika.info/pentasa>
- [112]: Antiproliferační. In: *Lékařské slovníky: Velký lékařský slovník* [online]. 2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://lekarske.slovníky.cz/pojem/antiproliferacni>
- [113]: Farmakoterapie: Imunosupresiva v léčbě. In: *Crohnova nemoc.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://www.crohnovanemoc.cz/zakladni-lecebne-metody/farmakoterapie/imunosupresiva-v-lecbe.html>
- [114]: Omeprazol. In: *Lékárna.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://www.lekarna.cz/omeprazol-actavis-10mg-28x10mg-tobolky-199777/>

- [115]: Latanoprostum. In: *Remedia.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://www.remedia.cz/Clanky/Lekove-profilu/Latanoprostum/6-I-cH.magarticle.aspx>
- [116]: Methylprednisolonum. In: *Remedia.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://www.remedia.cz/Clanky/Lekove-profilu/Methylprednisolonum/6-I-bR.magarticle.aspx>
- [117]: Ciplox. In: *Jiří Štefánek - Medicína, nemoci, studium na 1. LF UK* [online]. 2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://www.stefajir.cz/?q=ciplox>
- [118]: Enteroklýza. In: *Jiří Štefánek - Medicína, nemoci, studium na 1. LF UK* [online]. 2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://www.stefajir.cz/?q=enteroklyza>
- [119]: Mesalazin. In: *Jiří Štefánek - Medicína, nemoci, studium na 1. LF UK* [online]. 2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://www.stefajir.cz/?q=mesalazin>
- [120]: *Ultracod - příbalová informace*. 2015. Dostupné z: <http://www.sukl.cz/download/pil/PI16662.pdf>
- [121]: Antianemika. In: *Vše pro zdraví* [online]. 2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://www.vseprozdravi.cz/jak-funguji-leciva/antianemika.html>
- [122]: Crohnova choroba. In: *Wikiskripta.eu* [online]. 2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: http://www.wikiskripta.eu/index.php/Crohnova_choroba
- [123]: *Souhrn zprávy EPAR určený pro veřejnost: Humira (adalimumabum)*. 2014. Dostupné z: http://www.ema.europa.eu/docs/cs_CZ/document_library/EPAR_-_Summary_for_the_public/human/000481/WC500050865.pdf
- [124]: Crohnova choroba: FB skupina. *Facebook* [online]. 2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://www.facebook.com/groups/Crohnova.choroba>
- [125]: Idiopatické střevní záněty - ulcerózní kolitida (UC) a Crohnova nemoc (CN): FB skupina. *Facebook* [online]. 2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://www.facebook.com/groups/19821849962/>
- [126]: Crohn's and Ulcerative Colitis Support Group: FB skupina. *Facebook* [online]. 2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/groups/CrohnsUlcerativeColitisSupport/?ref=ts&fref=ts>
- [127]: Burrill Bernard Crohn. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Burrill_Bernard_Crohn
- [128]: Giovanni Battista Morgagni. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Giovanni_Battista_Morgagni
- [129]: Nespecifické střevní záněty. In: *Wikiskripta.eu* [online]. 2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: http://www.wikiskripta.eu/index.php/Nespecifické_střevní_záněty
- [130]: IBD CENTER, Department Of Gastroenterology And Liver Diseases, Tel Aviv Sourasky Medical Center. *Inflammatory Bowel Diseases (IBD): Clinical aspects*. Tel Aviv, Israel, 2013. Dostupné z: <http://www.ilmar.org.il/presentations2013/NitsanMaharshak.pdf>

- [131]: Giovanni Battista Morgagni. In: *3dechows.com* [online]. © 2015 Intermeeting. [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://www.3dechows.com/hpms.html>
- [132]: T. K. Dalziel. In: *Storify.com* [online]. © 2015 Storify. [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: https://storify.com/FrontGastro_BMJ/frontline-ibd-finding-the-cause-of-ibd-genes-bugs
- [133]: Antoni Leśniowski. In: *Snipview.com* [online]. © 2015 Snipview. [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: http://www.snipview.com/q/Antoni_Leśniowski
- [134]: Samuel Wilks. In: *commons.wikimedia.org* [online]. © 2012 Wikimedia Commons. [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Samuel_Wilks_NLM2.jpg
- [135]: Burrill Bernard Crohn. In: *en.wikipedia.org* [online]. © 2013 *En.wikipedia.org*. [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Burrill_Bernard_Crohn.jpg
- [136]: Patologie. In: *ABZ – Slovník cizích slov* [online]. 2015 [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/patologie>
- [137]: Organismus. In: *ABZ – Slovník cizích slov* [online]. 2015 [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/organismus-organismus>
- [138]: Anatomie. In: *ABZ – Slovník cizích slov* [online]. 2015 [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/anatomie>
- [139]: Gastroenterologie. In: *ABZ – Slovník cizích slov* [online]. 2015 [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/gastroenterologie>
- [140]: Aškenázové. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Aškenázové>
- [141]: Prof. MUDr. PETR DÍTĚ, DrSc.; Interní gastroenterologická klinika, FN MU Brno. *Nejčastější zánětlivá střevní onemocnění*. 2001. Dostupné z: [www.prakticka-medicina.cz / Interní medicína pro praxi \(2001 / 10\)](http://www.prakticka-medicina.cz/)
- [142]: 3. LF UK. *Epidemiologie: Studijní opora*. 2013. Dostupné z: <http://nas.lf3.cuni.cz/materialy/CPHK002P3/opory%20epidemiologie%202014%28542169de3af7d%29.pdf>
- [143]: Prevalence. In: *WikiSkripta* [online]. 2015 [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: <http://www.wikiskripta.eu/index.php/Prevalence>
- [144]: Incidence. In: *Linkos: Česká onkologická společnost České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně* [online]. 2015 [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: <http://www.linkos.cz/slovnicek/incidence/>
- [145]: Trávicí systém. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Digestive_system_diagram_cs.svg (úprava – Markéta Šťáhlavská, 7. 2. 2015)
- [146]: Tlusté střevo. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Tlusté_střevo

- [147]: Stenóza. In: *Slovník cizích slov* [online]. 2015 [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: [150]: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/stenoza-stenosa>
- [148]: Ulcerózní. In: *Slovník cizích slov* [online]. 2015 [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/ulcerozni>
- [149]: Perianální. In: *Velký lékařský slovník* [online]. 2015 [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: <http://lekarske.slovníky.cz/pojem/perianalni>
- [150]: Relaps. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Relaps>
- [151]: Remise. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Remise>
- [152]: Trávicí soustava člověka. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: cs.wikipedia.org/wiki/Trávicí_soustava_člověka
- [153]: Uvea. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Uvea>
- [154]: Purple ribbon. In: *Wikipedia: The Free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Purple_ribbon
- [155]: Purple ribbon. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015. © 2013 Wikimedia Foundation. [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Purple_ribbon.svg
- [156]: Nation's First Crohn's And Colitis Awareness Week: 1. - 7. December 2011. In: *Stony Brook - School Of Medicine: Department Of Surgery* [online]. 2011 [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: <http://medicine.stonybrookmedicine.edu/surgery/blog/december-1-7-2011-is-nations-first-crohns-and-colitis-awareness-week>
- [157]: Konečník. In: *Wikipedia: The Free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Konečník>
- [158]: Řitní otvor. In: *Wikipedia: The Free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Řitní_otvor
- [159]: Defekace. In: *Wikipedia: The Free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Defekace>
- [160]: Výkal. In: *Wikipedia: The Free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Výkal>
- [161]: Patogen. In: *Wikipedia: The Free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Patogen>
- [162]: Probiotika a lidská imunita. In: *Detoxikace organismu.info* [online]. 2015 [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: <http://www.detoxikace-organismu.info/probiotika-a-lidska-imunita/>
- [163]: Autoimunitní onemocnění. In: *Margit.cz* [online]. 2013 [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: <http://www.margit.cz/autoimunitni-onemocneni/>

- [164]: Autoimunitní nemoci. In: *Náš člověk* [online]. 2008 - 2015 [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: <http://autoimunitni-nemoci.nasclovek.cz/>
- [165]: Průběh střevních zánětů. In: *Střevní záněty.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-02-14]. Dostupné z: <http://www.strevni-zanety.cz/prubeh>
- [166]: Erythema nodosum: Zánět podkoží - příznaky, projevy, symptomy. In: MLČOCH, Zbyněk, MUDr. *Příznaky, projevy: Poznejte svou nemoc...* [online]. 2015 [cit. 2015-02-14]. Dostupné z: <http://www.priznaky-projevy.cz/kozni/erythema-nodosum-zanet-podkozi-priznaky-projevy-symptomy>
- [167]: Bechtěrevova nemoc. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-14]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Bechtěrevova_nemoc
- [168]: Osteoporóza. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-14]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Osteoporóza>
- [169]: Trombóza. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-14]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Trombóza>
- [170]: Haustrace. In: *Slovník cizích slov* [online]. 2015 [cit. 2015-02-14]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/haustrace>
- [171]: Karcinom. In: *Synonymus: Online slovník českých synonym* [online]. 2015 [cit. 2015-02-14]. Dostupné z: <http://synonymus.cz/karcinom/>
- [172]: Colonoscopy showing CD. In: *GPOne* [online]. © Haymarket Media Group Ltd. [cit. 2015-02-17]. Dostupné z: <http://www.gponline.com/crohns-disease-clinical-review/gi-inflammatory-bowel-disease/crohns-disease/article/1213250>
- [173]: Vitamín B12. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-17]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Vitamín_B12
- [174]: Anémie (chudokrevnost). In: *Ordinace.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-02-17]. Dostupné z: <http://www.ordinace.cz/clanek/anemie-chudokrevnost/>
- [175]: Co je to CRP?. In: *Test CRP.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-02-17]. Dostupné z: <http://www.testcrp.cz/crp-vysetreni/co-je-to-crp/>
- [176]: Sedimentace erytrocytů. In: *Top lékař* [online]. 2015 [cit. 2015-02-17]. Dostupné z: <https://www.toplekar.cz/laboratori-hodnoty/sedimentace-erytrocytu.html>
- [177]: Sedimentace. In: *Lupus* [online]. 2015 [cit. 2015-02-17]. Dostupné z: <http://www.lupus-sle.cz/slovnicek/sedimentace>
- [178]: C-reaktivní protein. In: *Wikiskripta.eu* [online]. 2015 [cit. 2015-02-17]. Dostupné z: http://www.wikiskripta.eu/index.php/C-reaktivní_protein

- [179]: Colonoscopy Video Tour: Journey Through A Healthy Colon. In: *YouTube.com* [online]. © San Bruno (CA): YouTube LLC, 2005-2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=yXCYHjbKenA>
- [180]: Red Blood Cells. In: *Interactive Biology* [online]. © Interactive Biology, 2009-2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://www.interactive-biology.com/3945/production-and-regulation-of-rbcs/>
- [181]: Antibiotikum. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Antibiotikum>
- [182]: Analgetikum. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Analgetikum>
- [183]: Antipyretikum. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Antipyretikum>
- [184]: Ekzém. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Ekzém>
- [185]: Opiát. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Opiát>
- [186]: Parenterální výživa. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Parenterální_výživa
- [187]: Prostaglandin. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Prostaglandin>
- [188]: Žaludeční vřed. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Žaludeční_vřed
- [189]: Antiglaukomatika. In: *Leccos.com* [online]. 2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://leccos.com/index.php/clanky/antiglaukomatika>
- [190]: Kortikoidy. In: *Náš člověk* [online]. 2008 - 2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://leciva-leky.nasclovek.cz/kortikoidy>
- [191]: Eubiotika. In: *Velký lékařský slovník* [online]. 2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://lekarske.slovniky.cz/pojem/eubiotika>
- [192]: Dna. In: *Vitalion* [online]. 2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://nemoci.vitalion.cz/dna/>
- [193]: Co je to stomie, typy stomií. In: *České ILCO - dobrovolné sdružení stomiků* [online]. 2010 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://www.ilco.cz/cojestoma.php>
- [194]: Plazma terapie - omlazení vlastní krví. In: *Omlazení* [online]. 2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://www.omlazení.cz/plazma-terapie-omlazení-14-398970-0.html>

- [195]: Pneumokok. In: *Pojistenezdravi.cz* [online]. 2008-2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://www.pojistenezdravi.cz/pneumokok>
- [196]: Anodynum. In: *Slovník cizích slov* [online]. 2005-2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/anodynum>
- [197]: Digestivum. In: *Slovník cizích slov* [online]. 2005-2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/digestivum>
- [198]: Monosacharid. In: *Slovník cizích slov* [online]. 2005-2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/monosacharid>
- [199]: Precipitace. In: *Slovník cizích slov* [online]. 2005-2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/precipitace>
- [200]: Symptomaticky. In: *Slovník cizích slov* [online]. 2005-2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/symptomaticky>
- [201]: Gynekologikum. In: *Slovník cizích slov* [online]. 2005-2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/gynekologikum>
- [202]: Okultní krvácení – test. In: *Jiří Štefánek - Medicína, nemoci, studium na I. LF UK* [online]. 2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://www.stefajir.cz/?q=okultni-krvaceni-test>
- [203]: Prokinetika. In: *Jiří Štefánek - Medicína, nemoci, studium na I. LF UK* [online]. 2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://www.stefajir.cz/?q=prokinetika>
- [204]: Kolonoskopie. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Koloskopie>
- [205]: Gastroskopie. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Gastroskopie>
- [206]: Suspenze. In: *Slovník cizích slov* [online]. 2005-2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/suspenze-suspense>
- [207]: Píštěl. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Píštěl>
- [208]: Aminosalicyláty. In: *Crohn.cz* [online]. 2013 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://www.crohn.cz/tag/aminosalicylaty/>
- [209]: Mapa světa. In: *Interactive Biology* [online]. © Pixabay, 2015 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: http://pixabay.com/p-146505/?no_redirect
- [210]: Kapslová endoskopie. In: *GEP Clinic* [online]. © Studio RAFT, s.r.o., 2010 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.gepclinic.cz/kapslova-endoskopie/co-to-je/>
- [211]: Crohnova choroba vs. ulcerózní kolitida. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015. © 2012 Wikimedia Foundation. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: http://www.wikiskripta.eu/index.php/Soubor:Crohnova_choroba_vs._ulcerózní_kolitida.png

- [212]: 5 kroků k posílení imunity. In: *Žena-In.cz* [online]. © Žena-In.cz, 2000 - 2015 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://zena-in.cz/clanek/5-kroku-k-posileni-imunity>; úprava - Markéta Šťáhlavská (v den citace)
- [213]: Léky. In: *Profimedia.cz* [online]. © Fotobanka Profimedia.cz, a. s., 2015 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.profimedia.cz/>
- [214]: Adult Trichuris Suis Worms. In: *Tanawisa.com* [online]. © Tanawisa Company, 2015 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.tanawisa.com/tso/>
- [215]: Malnutrice. In: *Slovník cizích slov* [online]. 2015 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/malnutrice>
- [216]: Nitrožilní. In: *Wikislovník* [online]. 2015 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://cs.wiktionary.org/wiki/nitrozilni>
- [217]: Aby se netvořily ledvinové kameny. In: *Celostnimediceina.cz: Informační server o zdraví z pohledu celostní, přírodní, alternativní medicíny* [online]. 2010 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.celostnimediceina.cz/aby-se-netvorily-ledvinove-kameny.htm>
- [218]: Healthy Eating. In: *Blog.Cranesmill.org* [online]. © Crane's Mill, 2015 [cit. 2015-03-01]. <http://blog.cranesmill.org/tag/food/>
- [219]: Slinivka břišní. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Slinivka_brisni
- [220]: Kolaps. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kolaps>
- [221]: Iritace. In: *Slovník cizích slov* [online]. 2015 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/iritace>
- [222]: Drén. In: *Slovník cizích slov* [online]. 2015 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/dren>
- [223]: Revize. In: *Slovník cizích slov* [online]. 2015 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/revize-revise>
- [224]: Periferní. In: *Slovník cizích slov* [online]. 2015 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/periferni>
- [225]: Laparoskopie. In: *Vitalion: Lepší informace, lepší zdraví* [online]. 2009 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://vysetreni.vitalion.cz/laparoskopie/>
- [226]: Amputace. In: *WikiSkripta* [online]. 2015 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.wikiskripta.eu/index.php/Amputace>
- [227]: Močová inkontinence. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: [http://cs.wikipedia.org/wiki/Močová_inkontinence](http://cs.wikipedia.org/wiki/Mocova_inkontinence)
- [228]: Biopsie. In: *WikiSkripta.eu* [online]. 2015 [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: <http://www.wikiskripta.eu/index.php/Biopsie>

- [229]: Elektrokardiogram. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Elektrokardiogram>
- [230]: AIDS. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/AIDS>
- [231]: Lupus. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Lupus>
- [232]: Lupus. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Systémový_lupus_erythematodes
- [233]: Leukémie. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Leukemie>
- [234]: Sacharidy. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2015 [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Sacharidy>
- [235]: Antitusika. In: *WikiSkripta* [online]. 2015 [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://www.wikiskripta.eu/index.php/Antitusika>